

PIRMOSIOS INSTANCIJOS TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2006 m. rugsėjo 27 d.*

Byloje T-59/02

Archer Daniels Midland Co., įsteigta Decatur, Iliojaus valstijoje (Jungtinės Amerikos Valstijos), atstovaujama advokato C. O. Lenz, *solicitors* L. Martin Alegi, M. Garcia ir E. Batchelor,

ieškovė,

prieš

Europos Bendrijų Komisija, atstovaujama P. Oliver,

atsakovė,

pirmiausia dėl prašymo panaikinti 2001 m. gruodžio 5 d. Komisijos sprendimo 2002/472/EB dėl EB sutarties 81 straipsnio ir EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo procedūros (COMP/E-1/36.604 – Citrinos rūgštis) (OL L 239, 2002, p. 18)

* Proceso kalba: anglų.

1 straipsnį tiek, kiek jame konstatuota, kad ieškovė pažeidė EB 81 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį dalyvaudama sudarant susitarimą dėl nagrinėjamos rinkos pajėgumo apribojimo ir dėl gamintojo, kuris turėtų vadovauti kainų augimui kiekviename atitinkamos rinkos nacionaliniame segmente, paskyrimo bei dėl prašymo panaikinti minėto sprendimo 3 straipsnį, kiek jis yra susijęs su ieškove, ir subsidiariai dėl prašymo sumažinti jai paskirtą baudą,

EUROPOS BENDRIJŲ PIRMOSIOS INSTANCIJOS TEISMAS
(trečioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas J. Azizi, teisėjai M. Jaeger ir F. Dehousse,
posėdžio sekretorius J. Plingers, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2004 m. birželio 9 d. posėdžiui,

priima šį

Sprendimą

Faktinės bylos aplinkybės

- ¹ Ieškovė *Archer Daniels Midland Co.* (toliau – ADM), yra įmonių grupės, veikiančios grūdų ir aliejinių augalų sėklų perdirbimo sektoriuje, patronuojanti bendrovė. Nuo 1991 m. ji pradėjo veikti citrinos rūgšties rinkoje.

- 2 Citrinos rūgštis yra pasaulyje labiausiai naudojamas rūgštiklis ir konservantas. Egzistuoja keletas jos rūšių, naudojamų skirtingais tikslais, pavyzdžiui, maisto produktams ir gėrimams, plovikliams ir buitiniams valikliams, farmacijos ir kosmetikos produktams ir įvairiems pramoniniams procesams.

- 3 1995 m. bendras pasaulinis citrinos rūgšties pardavimas buvo apie 894,72 mln. eurų, o pardavimas Europos ekonominėje erdvėje (EEE) – apie 323,69 mln. eurų. 1996 m. apie 60% pasaulinės citrinos rūgšties rinkos buvo pasidalijusios įmonės, kurioms skirtas ginčijamas sprendimas, t. y. ADM, *Jungbunzlauer AG* (toliau – JBL), *F. Hoffmann-La Roche AG* (toliau – HLR), *Bayer AG* grupei (toliau – *Bayer*) priklausanti bendrovė *Haarmann & Reimer Corp.* (toliau – H&R) ir *Cerestar Bioproducts BV* (toliau – *Cerestar*), visos kartu vadinamos „suinteresuotosiomis šalimis“.

- 4 1995 m. rugpjūčio mėn. JAV Teisingumo ministerija pranešė Komisijai, kad atliekamas citrinos rūgšties rinkos tyrimas. Nuo 1996 m. spalio mėn. iki 1998 m. birželio mėn. visos susijusios šalys, taip pat ir ADM, prisipažino dalyvavusios kartelyje. Šioms įmonėms sudarius sutartis su JAV Teisingumo ministerija, JAV valdžios institucijos paskyrė joms baudas. Be to, tam tikriems susijusiems asmenims buvo paskirtos asmeninės baudos. Tyrimas taip pat buvo atliekamas ir Kanadoje, kur kai kurioms iš šių įmonių, tarp jų ir ADM, buvo paskirtos baudos.

- 5 1997 m. rugpjūčio 6 d. Komisija, remdamasi 1962 m. vasario 6 d. Tarybos reglamento Nr. 17, pirmojo reglamento, įgyvendinančio Sutarties (81) ir (82) straipsnius (OL 13, 1962, p. 204), 11 straipsniu, pagrindiniams citrinos rūgšties gamintojams Bendrijoje išsiuntė prašymus pateikti informaciją. Be to, 1998 m. sausio mėn. Komisija prašymus pateikti informaciją išsiuntė pagrindiniams citrinos rūgšties pirkėjams Bendrijoje, o 1998 m. liepos mėn. ji dar kartą išsiuntė prašymus pateikti informaciją pagrindiniams citrinos rūgšties gamintojams Bendrijoje.

- 6 Atsakydama į pirmą prašymą pateikti informaciją, kuris jai buvo pateiktas 1998 m. liepos mėn., *Cerestar* susisiekė su Komisija ir per 1998 m. spalio 2 d. susitikimą pranešė, kad norėtų bendradarbiauti pagal 1996 m. liepos 18 d. Komisijos pranešimą dėl baudų neskyrimo arba sumažinimo kartelių bylose (OL C-207, 1996, p. 4, toliau – pranešimas dėl bendradarbiavimo). Taip pat *Cerestar* žodžiu apibūdino tam tikrus kartelio, kuriame ji dalyvavo, veiksmus. 1999 m. kovo 25 d. ji išsiuntė Komisijai rašytinį pareiškimą, patvirtinantį jos žodžius per minėtą susitikimą.
- 7 1998 m. liepos 28 d. Komisija išsiuntė *JBL* naują prašymą pateikti informaciją, į kurią ši atsakė 1998 m. rugsėjo 28 d. laišku.
- 8 Per 1998 m. gruodžio 11 d. susitikimą ADM pranešė norinti bendradarbiauti ir žodžiu išdėstė aplinkybes apie antikonkurencinius veiksmus, kuriuose ji dalyvavo. 1999 m. sausio 15 d. laišku ADM patvirtino savo žodinius pareiškimus.
- 9 1999 m. kovo 3 d. Komisija prašymus pateikti papildomos informacijos išsiuntė HLR, *JBL* ir *Cerestar*.
- 10 1999 m. atitinkamai balandžio 28 d. ir liepos 21 d. *Bayer H & R* vardu, *JBL* ir HLR pateikė pareiškimus pagal pranešimą dėl bendradarbiavimo.
- 11 2000 m. kovo 29 d., remdamasi jai pateikta informacija, Komisija ADM ir kitoms susijusioms šalims išsiuntė pranešimą apie kaltinimus dėl EB 81 straipsnio 1 dalies ir EEE susitarimo 53 straipsnio 1 dalies pažeidimo. ADM ir kitos susijusios šalys, atsakydamos į Komisijos nurodytus kaltinimus, pateikė rašytines pastabas. Nė viena

iš šių įmonių neprašė surengti posėdžio, taip pat neginčijo pranešime apie kaltinimus nurodytų faktų teisingumo.

- 12 2001 m. liepos 27 d. ADM ir kitoms suinteresuotosioms šalims išsiuntė prašymus pateikti papildomos informacijos.
- 13 2001 m. gruodžio 5 d. Komisija priėmė Sprendimą C(2001) 3923 (galutinis) dėl EB 81 straipsnio ir EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo procedūros (COMP/E-1/36.604 – Citrinos rūgštis) (toliau – ginčijamas sprendimas). Apie sprendimą ADM buvo pranešta 2001 m. gruodžio 17 d. laišku.
- 14 Ginčijamame sprendime, be kitų, yra šios nuostatos:

„1 straipsnis

(ADM), (*Cerestar*), (H & R), (HLR) ir (JBL) dalyvaudamos sudarant susitarimą ir (arba) nuolatiniuose suderintuose veiksmuose citrinos rūgšties sektoriuje, pažeidė EB 81 straipsnio 1 dalį ir EEE susitarimo 53 straipsnio 1 dalį.

Pažeidimas truko:

— (ADM), (H & R), (HLR) ir (JBL) atveju nuo 1991 m. kovo mėn. iki 1995 m. gegužės mėnesio;

— (*Cerestar*) atveju nuo 1992 m. gegužės mėn. iki 1995 m. gegužės mėnesio.

<...>

3 straipsnis

1 straipsnyje išvardytoms įmonėms už tame pačiame straipsnyje nurodytą pažeidimą skiriamos tokios baudos:

- a) (ADM) – 39,69 mln. eurų bauda,
- b) (*Cerestar*) – 170 000 eurų bauda,
- c) (HLR) – 63,5 mln. eurų bauda,
- d) (H & R) – 14,22 mln. eurų bauda,
- e) (JBL) – 17,64 mln. eurų bauda.“

¹⁵ Ginčijamo sprendimo 80–84 konstatuojamosiose dalyse Komisija nurodė, kad kartelis susijęs su tiksliu kvotų kiekvienam nariui paskirstymu ir šių kvotų laikymusi, tikslinių ir (arba) minimalių kainų nustatymu, nuolaidų netaikymu ir keitimusi tam tikra informacija apie klientus.

- 16 Ginčijamame sprendime apskaičiuodama baudos dydį Komisija taikė metodiką, pateiktą Baudų nustatymo, remiantis Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalimi ir EAPB Sutarties 65 straipsnio 5 dalimi, metodo gairėse (OL C 9, 1998, p. 3, toliau – gairės), ir pranešimu apie bendradarbiavimą.
- 17 Pirmiausia Komisija, atsižvelgdama į pažeidimo sunkumą ir trukmę, nustatė pagrindinį baudos dydį.
- 18 Šiomis aplinkybėmis dėl pažeidimo sunkumo Komisija pirmiausia nusprendė, kad suinteresuotosios šalys padarė labai sunkų pažeidimą, atsižvelgiant į jo pobūdį, konkrečią įtaką citrinos rūgšties rinkai EEE ir atitinkamos geografinės rinkos dydį (ginčijamo sprendimo 230 konstatuojamoji dalis).
- 19 Komisija taip pat nusprendė, kad reikia atsižvelgti į realų ekonominį pajėgumą daryti žalą konkurencijai ir nustatyti tokią baudą, kuri garantuotų atgrasantį poveikį. Todėl remdamasi suinteresuotųjų šalių įmonių parduotu citrinos rūgšties kiekiu paskutiniiais pažeidimo metais, t. y. 1995 m., Komisija suskirstė šias įmones į tris kategorijas, pirmajai priskirdama H & R, kurios rinkos dalis buvo 22 %, antrajai – ADM ir JBL, kurių rinkos dalys buvo (konfidencialu)¹, bei HLR, kurios rinkos dalis buvo 9 %, o trečiajai kategorijai – *Cerestar*, kurios pasaulinės rinkos dalis buvo 2,5 %. Atsižvelgdama į tai, Komisija pirmajai kategorijai priklausančioms įmonėms nustatė 35 mln. eurų pradinį baudos dydį, antrajai kategorijai priklausančioms įmonėms – 21 mln. eurų pradinį baudos dydį, o trečiai kategorijai priklausančiai įmonei – 3,5 mln. eurų (ginčijamo sprendimo 239 konstatuojamoji dalis).

1 – Neatskleidžiami konfidencialūs duomenys.

- 20 Be to, norėdama užtikrinti atgrasantį poveikį, Komisija pakoregavo šiuos pradinius dydžius. Todėl, atsižvelgdama į suinteresuotųjų šalių dydį ir bendrus išteklius, išreikštus bendra pasauline šių įmonių apyvarta, Komisija ADM ir HLR nustatytam pradiniam baudos dydžiui taikė 2 dauginimo koeficientą, o H & R – 2,5 dauginimo koeficientą (ginčijamo sprendimo 50 ir 246 konstatuojamosios dalys).
- 21 Dėl kiekvienos įmonės padaryto pažeidimo trukmės pradinis baudos dydis buvo padidintas 10 % už kiekvienus metus, t. y. 40 % ADM, H & R, HLR ir JBL bei 30 % *Cerestar* (ginčijamo sprendimo 249 ir 250 konstatuojamosios dalys).
- 22 Šitaip Komisija ADM nustatė 58,8 mln. eurų pagrindinį baudos dydį. *Cerestar*, HLR, H & R ir *JBL* buvo nustatyti atitinkamai 4,55, 58,8, 122,5 ir 29,4 mln. pagrindiniai baudų dydžiai (ginčijamo sprendimo 254 konstatuojamoji dalis).
- 23 Antra, dėl sunkinančių aplinkybių ADM ir HLR paskirti pagrindiniai baudos dydžiai buvo padidinti 35 % dėl to, kad šios įmonės buvo kartelio iniciatorės (ginčijamo sprendimo 273 konstatuojamoji dalis).
- 24 Trečia, Komisija išnagrinėjo ir atmetė tam tikrų įmonių argumentus, jog jų atžvilgiu turėjo būti pripažintos lengvinančios aplinkybės (ginčijamo sprendimo 274–291 konstatuojamosios dalys).

- 25 Ketvirta, remdamasi Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalimi Komisija pakoregavo *Cerestar* ir H & R apskaičiuotas baudas taip, kad jos neperžengtų 10 % bendros atitinkamų šalių apyvartos ribos (ginčijamo sprendimo 293 konstatuojamoji dalis).
- 26 Penkta, remdamasi pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktu Komisija „labai žymiai sumažino“ (t. y. 90 %) *Cerestar* skirtinos baudos, kurią pastaroji būtų gavusi, jei nebūtų bendradarbiavusi, dydį. Remdamasi šio pranešimo D punktu, Komisija „gerokai sumažino“ (t. y. 50 %) ADM, (40 %) JBL (30 %) H & R ir (20 %) HLR baudas (ginčijamo sprendimo 326 konstatuojamoji dalis).

Procesas ir šalių reikalavimai

- 27 Ši byla buvo pradėta ADM ieškiniu, pateiktu Pirmosios instancijos teismo kanceliarijai 2002 m. vasario 28 dieną.
- 28 Atskiru dokumentu, pateiktu Pirmosios instancijos teismo kanceliarijai 2002 m. vasario 28 d., ADM paprašė, kad tam tikra procesiniuose dokumentuose ir tam tikruose prieduose esanti informacija būtų slapta.
- 29 Išklausęs teisėjo pranešėjo pranešimą, Pirmosios instancijos teismas (trečioji kolegija) nusprendė pradėti žodinę proceso dalį ir pagal Pirmosios instancijos teismo procedūros reglamento 64 straipsnyje numatytas proceso organizavimo priemones raštu pateikė šalims klausimus, į kuriuos šios atsakė per nustatytus terminus.

30 Šalių nuomonių ir atsakymų į Pirmosios instancijos teismo pateiktus klausimus buvo išklaudyta per 2004 m. birželio 9 d. teismo posėdį.

31 ADM Pirmosios instancijos teismo prašo:

- panaikinti ginčijamo sprendimo 1 straipsnį tiek, kiek jame buvo konstatuota, kad ieškovė pažeidė EB 81 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį dalyvaudama susitarime dėl nagrinėjamos rinkos pajėgumo apribojimo ir dėl gamintojo, kuris turėtų vadovauti kainų augimui kiekvienoje atitinkamoje nacionalinėje rinkoje paskyrimo,
- panaikinti ginčijamo sprendimo 3 straipsnį tiek, kiek jis yra su ja susijęs,
- subsidiariai sumažinti jai paskirtos baudos dydį,
- priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

32 Komisija Pirmosios instancijos teismo prašo:

- atmesti ieškinį,
- priteisti iš ADM bylinėjimosi išlaidas.

Dėl teisės

I — Dėl gairių taikytinumo

A — Šalių argumentai

- 33 Viena vertus, ADM tvirtina, kad gairėse nustatytas baudų apskaičiavimo būdas visiškai skiriasi nuo ankstesnės Komisijos praktikos šioje srityje, pagal kurią, kaip teigia ir pati Komisija ginčijamame sprendime (253 konstatuojamoji dalis), baudos dydis būdavo nustatomas remiantis pradinio dydžiu, kurį sudarydavo tam tikras procentinis pardavimo atitinkamoje Bendrijos rinkoje dydis. Gairės, priešingai, nustato fiksuotą baudos dydį, pavyzdžiui, 20 mln. eurų labai sunkaus pažeidimo atveju, neatsižvelgiant į atitinkamo produkto pardavimo apimtį.
- 34 ADM pastebi, kad šioje byloje nagrinėjamu laikotarpiu (nuo 1991 m. iki 1995 m.) Komisija, remdamasi minėta nusistovėjusia praktika, skirdavo baudas, kurių dydis iš esmės būdavo nuo 2 iki 9 % nagrinėjamo produkto pardavimo apyvartos Bendrijos rinkoje. Tačiau taikant naują gairėse įtvirtintą politiką baudos tapo nuo 10 iki 34 kartų didesnės už tas, kurios būtų skiriamos remiantis ankstesne praktika.
- 35 ADM pripažįsta, jog Komisija turi diskreciją didinti baudas, kai politika konkurencijos teisės srityje reikalauja, kad būtų paskirtos didesnį atgrasantį poveikį turinčios baudos. Vis dėlto nustatydamą nuo 10 iki 34 kartų didesnę baudą nei ta, kuri būtų buvusi nustatyta remiantis ankstesne praktika, Komisija akivaizdžiai peržengė šios diskrecijos ribas. Priešingai nei tvirtina Komisija, šią išvadą patvirtina 2002 m. kovo 20 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas *Lögstör Rör prieš Komisiją* (T-16/99, Rink. p. II-1633, 237 punktą). Pirmiausia ji pabrėžia, kad šiame sprendime Pirmosios instancijos teismas pripažino Komisijos teisę padidinti baudas,

neperžengiant Reglamente Nr. 17 nustatytų ribų, jei tai būtina užtikrinti Bendrijos konkurencijos politikos įgyvendinimą. Tačiau nei sprendime, nei savo raštuose Komisija nepateikė paaiškinimo nei įrodymų, kad šios politikos įgyvendinimui būtina paskirti nuo 10 iki 34 kartų didesnę baudą nei ta, kuri būtų nustatyta atlikus tyrimą pagal ankstesnę praktiką. Antra, ji pastebi, kad byloje, kurioje buvo priimtas minėtas sprendimas, bei visose kitose bylose, susijusiose su šiluminiais vamzdžiais, išskyrus ABB bendrovės bylą (2002 m. kovo 20 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas *ABB Asea Brown Boveri prieš Komisiją*, T-31/99, Rink. p. II-1881), Komisija paskyrė panašaus lygio baudas kaip ir tos, kurios dažniausiai būdavo nustatomos taikant ankstesnę Komisijos praktiką. Iš tikrųjų ji nurodo, kad tame kartelyje dalyvavusioms įmonėms buvo paskirtos baudos, sudarančios tik nuo 3 % iki 14 % su karteliu susijusio pardavimo, ir net ABB atveju buvo paskirta bauda, atitinkanti 44 % jos su karteliu susijusios apyvartos.

- ³⁶ ADM tvirtina, kad suinteresuotosios įmonės turi turėti galimybę veikti iš anksto numatomomis sąlygomis. Kaip aiškina ir pačios gairės (1 pastraipa), nustatydamas baudas Komisija privalo laikytis nuoseklios ir nediskriminuojančios politikos. ADM mano, kad teisinio saugumo nebuvimas nustatant baudas prieštarauja baudos atgrasančio poveikio realaus įgyvendinimo idėjai. Tam, kad individualus baudos atgrasantis poveikis būtų realus, būtina, kad įmonės iš anksto žinotų taikomas sankcijas. Ji nurodo, kad bendra amnestija arba efektyvi atleidimo nuo bausmės politika reikalauja, jog sankcijos, taikomos bendradarbiavimo atsisakymo atveju, būtų aiškiai iš anksto apibrėžtos. Taip pat yra neprotinga išlaikyti nuolatinį netikrumą dėl baudų, kurios gali būti paskirtos pažeidus konkurencijos normas, lygio, ypač atsižvelgiant į didelį laiko tarpą, būtiną tokių pažeidimų tyrimams užbaigti. Todėl teisinio saugumo principas reikalauja, kad Komisijos veiksmus apskaičiuojant baudą pagal Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalį būtų įmanoma pakankamai užtikrintai numatyti.

- 37 ADM priduria, kad iš JAV *Sentencing Commission* gairių (1B1.11(b) (1) punkto, toliau — JAV gairės) ir iš Federalinio apeliacinio teismo praktikos (sprendimas *United States v. Kimler*, 167 F. 3d 889 (5th Circ. 1999)) matyti, kad naujų gairių, reglamentuojančių baudas, taikymas atgal yra draudžiamas pagal JAV Konstitucijos *ex post facto* taisyklę, kai dėl tokio taikymo paskiriama sunkesnė bausmė už tą, kuri buvo numatyta pažeidimo padarymo metu.
- 38 Todėl ADM mano, kad naujos politikos, numatytos gairėse, retroaktyvus taikymas pažeidimui, kuris, kaip šiuo atveju, buvo padarytas prieš gairių paskelbimą ir dėl kurių taikymo ADM buvo paskirta gerokai didesnė bauda už tą, kuri būtų buvusi paskirta taikant ankstesnę praktiką, ir kai šis padidinimas nėra būtinas užtikrinti politikos konkurencijos teisės srityje laikymąsi, pažeidžia teisinio saugumo principą ir yra neteisėtas.
- 39 Kita vertus, ADM tvirtina, kad taikant gaires yra pažeidžiamas vienodo požiūrio principas, nes dėl to konkurencijos teisę pažeidusios įmonės diferencijuojamos ne pagal pažeidimo padarymo datą, o pagal Komisijos vienašališkai priimto sprendimo datą. ADM kaip pavyzdį nurodo 1997 m. gegužės 14 d. Komisijos sprendime 97/624/EB dėl EB sutarties (82) straipsnio taikymo procedūros (IV/34.621, 35.059/F-3 – *Irish Sugar plc*) (OL L 258, p. 1) ir 1994 m. kovo 29 d. Komisijos sprendime 94/210/EB dėl EB sutarties (81) ir (82) straipsnių taikymo procedūros (IV/33.941 – HOV-SVZ/MCN) (OL L 104, p. 34) nurodytoms įmonėms paskirtas baudas, kurios sudarė atitinkamai tik 6,8 ir 5 % pardavimo atitinkamoje rinkoje sumos, nors tie pažeidimai buvo padaryti tuo pačiu metu kaip ir citrinos rūgšties kartelis.
- 40 Komisija prašo atmesti šiuos ieškinio pagrindus.

B — Pirmosios instancijos teismo vertinimas

- 41 Pirmiausia Pirmosios instancijos teismas teisingai pažymėjo, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (EŽTK), 1950 m. lapkričio 4 d. pasirašytos Romoje, 7 straipsnyje kaip pagrindinė teisė įtvirtintas baudžiamųjų įstatymų negaliojimo atgal principas yra bendras Bendrijos teisės principas, kurio turi būti laikomasi skiriant baudas už konkurencijos normų pažeidimą ir kuris reikalauja, kad skirtos sankcijos atitiktų sankcijas, kurios buvo numatytos pažeidimo padarymo metu (2005 m. birželio 28 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją*, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ir C-213/02 P, Rink. p. I-5425, 202 punktas; 2002 m. kovo 20 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *LR AF 1998 prieš Komisiją*, T-23/99, Rink. p. II-1705, 218–221 punktai ir 2003 m. liepos 9 d. Sprendimo *Archer Daniels Midland ir Archer Daniels Midland Ingredients prieš Komisiją*, T-224/00, Rink. p. II-2597, 39 punktas).
- 42 Taip pat Pirmosios instancijos teismas mano, kad gairių, galinčių pakeisti bendrą Komisijos konkurencijos politiką skiriant baudas, priėmimas iš esmės gali patekti į negaliojimo atgal principo taikymo sritį.
- 43 Viena vertus, gairės gali turėti teisinių pasekmių. Šias teisines pasekmes lemia ne gairių norminamasis pobūdis, o tai, kad jas priėmė ir paskelbė Komisija. Gairių priėmimas ir paskelbimas lemia, kad Komisija pati apriboja savo diskreciją, ir ji negali nukrypti nuo šių taisyklių, nes priešingu atveju ji gali būti apkaltinta bendrųjų teisės principų, pavyzdžiui, vienodo požiūrio, teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio saugumo, pažeidimu (šiuo klausimu žr. 41 punkte minėto sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 209–212 punktus).

- 44 Kita vertus, kadangi gairės yra konkurencijos politikos instrumentas, jos patenka į negaliojimo atgal principo taikymo sritį, kaip tai matyti iš naujo pažeidimą konstatuojančios normos teisinio aiškinimo, remiantis Europos žmogaus teisių teismo (EŽTT) praktika dėl EŽTK 7 straipsnio 1 dalies (žr., pavyzdžiui, 1995 m. lapkričio 22 d. EŽTT sprendimo *S.W. ir C.R. prieš Jungtinę Karalystę*, A serija, Nr. 335-B ir 335-C, § 34–36 ir § 32–34; 1996 m. lapkričio 15 d. Sprendimo *Cantoni prieš Prancūziją*, Europos žmogaus teisių teismo sprendimų rinkinys, 1996-V, § 29–32 ir 2000 m. birželio 22 d. Sprendimo *Coëme ir kt. prieš Belgiją*, Europos žmogaus teisių teismo sprendimų rinkinys, 2000-VII, § 145), pagal kurią ši nuostata draudžia taikyti atgal naują pažeidimą konstatuojančios normos išaiškinimą. Pagal šią teismo praktiką, tokia situacija pirmiausia susiklosto tuomet, kai kalbama apie teisinį aiškinimą, kurio rezultato, visų pirma atsižvelgiant į tuo metu teismų praktikoje pateikiamą nagrinėjamos teisės nuostatos išaiškinimą, nebuvo galima protingai numatyti pažeidimo padarymo metu. Vis dėlto iš šios praktikos išplaukia, jog „numatomumo“ sąvoka daugiausia priklauso nuo nagrinėjamos nuostatos turinio, nuo ja reglamentuojamos srities bei adresatų skaičiaus ir statuso. Tačiau įstatymo numatomumas neprieštarauja tam, kad suinteresuotasis asmuo turi naudotis specialisto patarimais, siekdamas susiklosčiusiomis aplinkybėmis tinkamai įvertinti tam tikro akto pasekmes. Remiantis minėtu sprendimu *Cantoni prieš Prancūziją* (§ 35) tai visų pirma pasakytina apie verslininkus, įpratusius vykdančią veiklą elgtis labai apdairiai. Todėl iš jų galima tikėtis, kad jie ypač rūpestingai vertina savo veiklos riziką (41 punkte minėtos sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 215–223 punktai).
- 45 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, reikia patikrinti, ar pakeitimai, susiję su gairių priėmimu, buvo protingai numanomi tuo metu, kai buvo padaryti atitinkami pažeidimai.
- 46 Šiuo atžvilgiu konstatuotina, jog principinė gairių naujovė yra ta, kad atskaitos tašku apskaičiuojant pagrindinį baudos dydį laikomos sumos, patenkančios į tam tikrą gairėse tam numatytą skalę, o ši skalė atitinka skirtingą pažeidimų sunkumą, tačiau

pati savaime nėra susijusi su reikšminga apyvarta. Taigi šis metodas iš esmės paremtas baudų tarififikacija, nors ji yra santykinė ir lanksti (41 punkte minėto sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 225 punktą).

- 47 Taip pat reikia priminti, kad aplinkybė, kad Komisija anksčiau už tam tikro pobūdžio pažeidimus skirdavo tam tikro dydžio baudas, nekliudo jai Reglamento Nr. 17 nustatytose ribose padidinti baudų lygį, jei to reikia Bendrijos konkurencijos politikos įgyvendinimui užtikrinti; ir veiksmingas Bendrijos konkurencijos normų taikymas veikiau reikalauja, kad Komisija galėtų bet kuriuo metu pritaikyti baudų lygį šios politikos poreikiams (šiuo klausimu žr. 41 punkte minėto sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 227 punktą; 1983 m. birželio 7 d. Sprendimo *Musique Diffusion française ir kt. prieš Komisiją*, 100/80–103/80, Rink. p. 1825, 109 punktą ir 2003 m. spalio 2 d. Sprendimo *Aristrain prieš Komisiją*, C-196/99 P, Rink. p. I-11005, 81 punktą; 1992 m. kovo 10 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Solvay prieš Komisiją*, T-12/89, Rink. p. II-907, 309 punktą ir 1998 m. gegužės 14 d. Sprendimo *Europa Carton prieš Komisiją*, T-304/94, Rink. p. II-869, 89 punktą; 41 punkte minėto sprendimo *Archer Daniels Midland ir Archer Daniels Midland Ingredients prieš Komisiją* 56 punktą).
- 48 Tai taip pat reiškia, kad įmonės, dėl kurių buvo pradėta administracinė procedūra, kurioje gali būti paskirtos baudos, negali turėti teisėtų lūkesčių, jog Komisija neviršys anksčiau skiriamų baudų lygio arba taikys tam tikrą baudų apskaičiavimo metodą (41 punkte minėto sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 228 punktą).
- 49 Dėl to šios įmonės privalo turėti omenyje, kad Komisija bet kuriuo metu gali nuspręsti pakelti baudų lygį, palyginti su ankstesniu lygiu. Tai pasakytina ne tik apie atvejus, kai Komisija pakelia baudų lygį skirdama baudas individualiais sprendimais, bet ir kai baudos padidinamos konkrečiais atvejais, taikant tokias visuotines elgesio taisykles kaip gairės (41 punkte minėto sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 229 ir 230 punktai).

- 50 Todėl ADM iš esmės neteisingai tvirtina, kad Komisijos skiriamos baudos padidinimas kartelio atveju yra akivaizdžiai neproporcingas konkurencijos politikos įgyvendinimo užtikrinimo tikslui.
- 51 ADM nurodyta aplinkybė, – net manant, kad ji yra nustatyta, – jog dėl naujos praktikos taikymo buvo skirtos nuo 10 iki 34 kartų didesnės baudos už tas, kurios būtų buvusios skirtos remiantis ankstesne praktika, taip pat negali lemti negaliojimo atgal principo pažeidimo. Iš tikrųjų atsižvelgiant į šio sprendimo 44 punkte minėtą teismų praktiką ADM galėjo protingai numatyti, kad Komisija, įgyvendindama naują konkurencijos politiką, bet kuriuo metu gali peržiūrėti bendrą baudų lygį. Taigi ADM turėjo protingai numatyti tokį padidinimą – net manant, kad toks padidinimas egzistuoja, – tuo metu, kai buvo padaryti nagrinėjami pažeidimai.
- 52 Galiausiai dėl to, kad ADM tvirtina, jog norint užtikrinti baudų atgrasantį poveikį, reikia, kad įmonės iš anksto žinotų baudų, kurios joms gali būti paskirtos pažeidus Bendrijos konkurencijos normas, lygį, pakanka pažymėti, kad baudų atgrasantis poveikis visiškai nereiškia, jog įmonės iš anksto turi žinoti tikslų baudų, kurios joms gali būti paskirtos už tam tikrą antikonkurencinį elgesį, lygį.
- 53 Dėl ADM nurodyto vienodo požiūrio principo pažeidimo reikia pažymėti, kad teismų praktikoje jau buvo nuspręsta, jog gairėse nustatyto metodo taikymas apskaičiuojant baudos dydį nediskriminuoja įmonių, kurios konkurencijos normas pažeidė tuo pačiu metu, tačiau dėl pažeidimo atskleidimo datos ar dėl su jomis susijusios administracinės procedūros eigos buvo nubaustos prieš gairių priėmimą ir paskelbimą (šiuo klausimu žr. 41 punkte minėto sprendimo *Archer Daniels Midland*

ir *Archer Daniels Midland Ingredients prieš Komisiją* 69–73 punktus; 2001 m. liepos 12 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Tate & Lyle ir kt. prieš Komisiją*, T-202/98, T-204/98 ir T-207/98, Rink. p. II-2035, 118 ir 119 punktus).

54 Todėl kaltinimas dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo turi būti atmestas.

II — Dėl kitose valstybėse jau paskirtų baudų poveikio

A — Šalių argumentai

55 ADM tvirtina, kad atsisakydama iš ginčijamame sprendime nustatytos baudos atimti ADM JAV ir Kanadoje jau paskirtų baudų dydį, Komisija pažeidė principą, draudžiantį sudėti sankcijas už tą patį pažeidimą. Kaip matyti iš 1972 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Boehringer prieš Komisiją* (7/72, Rink. p. 1281), Komisija privalo atsižvelgti į trečiosios valstybės valdžios institucijų paskirtą sankciją, jei Komisijos nustatytos faktinės aplinkybės prieš įmonę ieškovę yra identiškos nustatytoms minėtų valdžios institucijų. Būtent taip yra šiuo atveju, nes, priešingai nei byloje, kurioje buvo priimtas minėtas sprendimas *Boehringer prieš Komisiją*, kartelis, už kurį baudas skyrė JAV ir Kanados valdžios institucijos, ieškovės nuomone, pagal savo dalyką, teritoriją ir trukmę buvo tas pats, už kurį baudas skyrė Komisija, remdamasi, beje, JAV valdžios institucijų surinktais įrodymais.

- 56 Šiuo klausimu ADM nesutinka su ginčijamame sprendime pateiktu vertinimu, jog JAV ir Kanadoje skiriant baudas buvo atsižvelgta tik į kartelio antikonkurencinį poveikį minėtų valstybių jurisdikcijose (ginčijamo sprendimo 333 konstatuojamoji dalis). JAV 1996 m. spalio 15 d. priimtas sprendimas dėl ADM rodo, kad nustatytas kartelis buvo pasaulinis ir trukdė prekybai „JAV ir kitose valstybėse“. Be to, paskirta bauda yra ypač didelė dėl pažeidimo geografinės apimties. Dėl procedūros Kanadoje reikia pažymėti, kad ten taip pat buvo specialiai atsižvelgta į tai, jog kartelis buvo pasaulinis.
- 57 Bet kuriuo atveju, net manant, kad Komisijos tvirtinimas yra teisingas, aplinkybė, kad kitos valdžios institucijos atsižvelgė tik į vietinį poveikį, neturi reikšmės taikant draudimo sudėti sankcijas principą. Iš tikrųjų pagal šio sprendimo 55 punkte minėtą sprendimą *Boehringer prieš Komisiją* šiuo atžvilgiu yra svarbus tik inkriminuojamų veiksmų tapatumas. Tokį požiūrį patvirtina pačios Komisijos praktika, kai 1983 m. sprendime kartelyje dalyvavusioms įmonėms paskirtos baudos dydį ji sumažino Vokietijos valdžios institucijų paskirtos baudos dydžiu, nors sprendimą priėmė tik dėl kartelio aspektų, nesusijusių su Vokietija (žr. 1983 m. spalio 17 d. Komisijos sprendimą 83/546/EEB dėl Europos ekonominių bendrijų steigimo sutarties (81) straipsnio taikymo procedūros (IV/30.064 – Ketaus ir plieno lydinio cilindrai) (OL L 317, p. 1)).
- 58 ADM tvirtina, kad Komisija apskaičiuodama baudos dydį neatsižvelgė į tai, kad jai trečiojoje valstybėje jau buvo paskirtos baudos ir priteistas žalos atlyginimas tokio dydžio, kuris yra pakankamai atgrasantis iš naujo pažeis konkurencijos teisę. Todėl ADM jau buvo pakankamai nubausta.
- 59 Be to, ADM mano, kad Komisija padarė klaidą nusprenddama, kad vykstant baudos sumažinimo procedūroms JAV ir Kanadoje ADM atlyginta žala buvo tik

kompensuojamojo pobūdžio. ADM pažymi, kad iš tikrųjų šis žalos atlyginimas buvo atliekamas pagal taikos susitarimą atsižvelgiant į atitinkamų pirkėjų reikalavimus atlyginti trigubo dydžio žalą („trigubi nuostoliai“). Dėl to toks žalos atlyginimas yra didesnis už tą, kuris yra tik kompensuojamojo pobūdžio, ir turi baudos požymių. Todėl Komisija, remdamasi principu, jog jokia sankcija negali būti paskirta du kartus už tą patį pažeidimą, turėjo atsižvelgti į šias baudžiamojo pobūdžio sumas.

60 Komisija prašo atmesti šį ieškinio pagrindą.

B — *Pirmosios instancijos teismo vertinimas*

61 Reikia priminti, kad *ne bis in idem* principas draudžia du kartus bausti tą patį asmenį už tą pačią neteisėtą veiką, siekiant apsaugoti tą patį teisinį interesą. Šiam principui taikyti reikalingos trys kumuliacinės sąlygos, t. y. faktinių aplinkybių vienodumas, tas pats pažeidėjas ir tas pats ginamas teisinis interesas (šiuo klausimu žr. 2004 m. sausio 7 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją*, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P, Rink. p. I-123, 338 punktas).

62 Bendrijos teismų praktika pripažino, kad įmonės atžvilgiu dėl to paties neteisėto elgesio gali būti teisėtai vykdomos paralelios procedūros ir jai gali būti skirtos dvi sankcijos, iš kurių vieną skiria atitinkama kompetentinga valstybės narės institucija, o kitą – atitinkama Bendrijos institucija, jeigu tokiomis procedūromis siekiama skirtingų tikslų ir jeigu pažeistos normos nėra tos pačios (1969 m. vasario 13 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Wilhelm ir kt.*, 14/68, Rink. p. 1, 11 punktą; 1995 m. balandžio 6 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Trefileurope prieš Komisiją*, T-141/89, Rink. p. II-791, 191 punktas ir 1995 m. balandžio 6 d. Sprendimo *Sotralentz prieš Komisiją*, T-149/89, Rink. p. II-1127, 29 punktas).

- 63 Todėl *ne bis in idem* principas juo labiau negali būti taikomas tokiu atveju kaip šioje byloje, kai Komisijos ir JAV bei Kanados valdžios institucijų procedūromis bei paskirtomis sankcijomis akivaizdžiai siekiama skirtingų tikslų. Iš tikrųjų, jei pirmu atveju siekiama apsaugoti neiškraipytą konkurenciją Europos Sąjungos teritorijoje ar EEE, tai antruoju – apsaugoti JAV ir Kanados rinką (šiuo klausimu žr. 2004 m. balandžio 29 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Tokai Carbon ir kt. prieš Komisiją*, T-236/01, T-239/01, T-244/01, T-246/01, T-251/01 ir T-252/01, Rink. p. II-1181, 134 punktą ir jame nurodytą teismų praktiką). Todėl sąlyga dėl ginamo teisinio intereso tapatumo, kuri būtina *ne bis in idem* principui taikyti, nėra tenkinama šiuo atveju.
- 64 Todėl ADM neteisingai remiasi *ne bis in idem* principu šioje byloje.
- 65 Šios išvados nepaneigia ir šio sprendimo 55 punkte ADM nurodytas sprendimas *Boehringer prieš Komisiją*. Iš tikrųjų toje byloje Teisingumo Teismas nenurodė, kad Komisija turėjo įskaičiuoti ir trečiųjų valstybių valdžios institucijų paskirtą sankciją, jei Komisijos ir minėtų valdžios institucijų nustatytos faktinės aplinkybės prieš įmonę yra identiškos, o tik pažymėjo, kad šis klausimas turėtų būti sprendžiamas jam iškylus (55 punkte minėto sprendimo *Boehringer prieš Komisiją* 3 punktas).
- 66 Bet kuriuo atveju, nors teisingumo principas gali tam tikromis aplinkybėmis įpareigoti Komisiją atsižvelgti į trečiųjų valstybių valdžios institucijų paskirtas baudas, kai tokios institucijos nustato sankcijas už elgesį Bendrijos teritorijoje, reikia konstatuoti, kad ADM neįrodė, jog šioje byloje yra būtent taip ir jog JAV bei Kanados valdžios institucijos nustatė sankcijas už kartelį tiek, kiek jis veikė Bendrijos teritorijoje ar EEE.

- 67 Iš tikrųjų su JAV valdžios institucijomis sudarytame susitarime esanti paprasta nuoroda į tai, kad kartelis veikė „JAV ir kitose valstybėse“, neįrodo, jog apskaičiuodamos baudos dydį JAV valdžios institucijos atsižvelgė į kartelio veikimą ir poveikį ne tik JAV teritorijoje, bet ir kitose teritorijose, ypač EEE (šiuo klausimu žr. 63 punkte minėto sprendimo *Tokai Carbon ir kt. prieš Komisiją* 143 punktą).
- 68 Taip pat, kiek tai susiję su baudos didumu dėl pažeidimo geografinės apimties, reikia konstatuoti, kad norint įrodyti, jog buvo atsižvelgta į kartelio įtaką EEE rinkai, nepakanka paprasto teiginio.
- 69 Kalbant apie susitarimą, sudarytą su Kanados valdžios institucijomis, ADM nepateikė jokių įrodymų dėl to, kad nustatydamas baudos dydį šios valdžios institucijos atsižvelgė į kartelio veikimą ir poveikį ne tik šioje, bet ir kitose valstybėse, ypač EEE. Kanados valdžios institucijų nuoroda į pasaulinį kartelio pobūdį, kuria rėmėsi ADM, buvo padaryta tik siekiant apibrėžti kartelio įtaką visai Kanados rinkai.
- 70 Dėl jau paskirtų baudų atgrasančio poveikio ir žalos, kalbant konkrečiai, trigubos žalos, kuri nėra kompensuojamojo pobūdžio, atlyginimo Pirmosios instancijos teismas primena, kad Komisijos diskrecija skirti baudas įmonėms, kurios tyčia ar dėl aplaidumo pažeidžia EB 81 straipsnio 1 dalį arba EB 82 straipsnį, yra viena iš Komisijai suteiktų priemonių, leidžiančių įgyvendinti jai Bendrijos teisės suteiktą priežiūros funkciją. Ši funkcija apima užduotį vykdyti bendrą politiką, kuria siekiama taikyti Sutartyje nustatytus principus konkurencijos srityje ir orientuoti įmonių veiklą, kad ji atitiktų šiuos principus (47 punkte minėto sprendimo *Musique diffusion française ir kt. prieš Komisiją* 105 punktą).

- 71 Iš to matyti, kad Komisija turi teisę nuspręsti dėl baudos dydžio, siekdama sustiprinti jos atgrasantį poveikį, jeigu konkrečios rūšies pažeidimai vis dar yra pakankamai dažni dėl pelno, kurio iš pažeidimo gali turėti tam tikros suinteresuotosios įmonės, nors jų neteisėtumas buvo aiškus vos pradėjus taikyti Bendrijos konkurencijos politiką (47 punkte minėto sprendimo *Musique diffusion française ir kt. prieš Komisiją* 108 punktas).
- 72 ADM negali pagrįstai tvirtinti, kad jos atžvilgiu nebereikia taikyti jokių atgrasinimo priemonių, nes ji už tas pačias faktines aplinkybes jau buvo nuteista trečiųjų valstybių teismų. Iš tikrųjų Komisijos įgyvendinamu atgrasinimu siekiama valdyti įmonių elgesį Bendrijoje ar EEE. Todėl ADM už Bendrijos konkurencijos normų pažeidimą paskirtos baudos atgrasomasis pobūdis negali būti nustatytas nei remiantis tik ADM išskirtine situacija, nei atsižvelgiant į tai, kad ji laikėsi konkurencijos normų, nustatytų EEE nepriklausančiose trečiojoiose valstybėse (šiuo klausimu žr. 63 punkte minėto sprendimo *Tokai Carbon ir kt. prieš Komisiją* 146 ir 147 punktus).
- 73 Todėl ieškinio pagrindas, pagrįstas neatsižvelgimu į paskirtas baudas kitose valstybėse, turi būti atmestas.

III — *Dėl pažeidimo sunkumo*

A — *Ižanga*

- 74 ADM tvirtina, kad apskaičiuodama baudos dydį Komisija neteisingai įvertino pažeidimo sunkumą. Šiuo klausimu nurodyti ieškinio pagrindai pagrįsti pirmiausia neatsižvelgimu ar nepakankamu atsižvelgimu į nagrinėjamo produkto pardavimo apyvartą, antra, padidinimo koeficiento taikymu pradiniam baudos dydžiui ir, trečia, konkrečia kartelio įtaka rinkai.

- 75 Prieš nusprendžiant dėl nurodytų ieškinio pagrindų pagrįstumo reikia trumpai paaiškinti metodą, kuriuo šioje byloje rėmėsi Komisija vertindama ir atsižvelgdama į pažeidimo sunkumą ir kuris yra aprašytas ginčijamo sprendimo konstatuojamoje dalyje.
- 76 Iš ginčijamo sprendimo matyti, jog vertindama pažeidimo sunkumą Komisija pirmiausia nusprendė, kad suinteresuotosios šalys padarė labai sunkų pažeidimą, atsižvelgiant į jo pobūdį, konkrečią įtaką citrinos rūgšties rinkai EEE ir atitinkamos geografinės rinkos, apimančios visą EEE, dydį (ginčijamo sprendimo 204–232 konstatuojamosios dalys).
- 77 Toliau Komisija nusprendė, kad suinteresuotosioms šalims reikia taikyti „skirtingas baudas, kad būtų atsižvelgta į kiekvienos efektyvų ekonominį pajėgumą padaryti didelę žalą konkurencijai <...> ir nustatyti tokį baudos lygį, kuris turėtų didelį atgrasantį poveikį“. Tokiomis sąlygomis Komisija nurodė, kad ji atsižvelgs į konkrečią kiekvienos įmonės svarbą ir atitinkamai realų jos neteisėto elgesio poveikį konkurencijai (ginčijamo sprendimo 233 ir 234 konstatuojamosios dalys).
- 78 Vertindama šiuos elementus Komisija nusprendė remtis suinteresuotųjų šalių citrinos rūgšties pasauline pardavimų apyvarta per paskutiniuosius pažeidimo metus, t. y. 1995 metus. Tada Komisija nusprendė, kad kadangi citrinos rūgšties rinka yra pasaulinė, „ši apyvarta yra geriausias galimas pažeidime dalyvaujančių įmonių galimybių daryti didelę žalą kitiems bendrojoje ir (arba) EEE rinkoje veikiantiems ūkio subjektams, rodiklis“ (ginčijamo sprendimo 236 konstatuojamoji dalis). Komisija pridūrė, kad, jos nuomone, šį metodo taikymą pagrindžia tai, kad kartelis buvo pasaulinis ir jo tikslas buvo pasidalinti rinką pasauliniu mastu. Be to, ji nusprendė, kad bet kurios kartelio dalyvės pasaulinė apyvarta leido suvokti jos įtaką viso kartelio veiksmingumui arba, priešingai, įtaką jo nestabilumui, jei ta dalyvė jame nedalyvautų (ginčijamo sprendimo 236 konstatuojamoji dalis).

- 79 Atsižvelgdama į tai Komisija nusprendė padalinti įmones į tris kategorijas: pirmai kategorijai ji priskyrė *H & R*, nurodydama, kad „turėdama 22 % pasaulinės rinkos (ji) buvo didžiausia gamintoja rinkoje“. Antrai kategorijai ji priskyrė ADM, JBL ir HLR, nurodydama, kad dvi pirmosios „turėjo panašias (konfidencialu) % dydžio rinkos dalis“, o trečioji turėjo 9 % dydžio rinkos dalį. Galiausiai trečiai kategorijai Komisija priskyrė *Cerestar*, nes ji buvo „gerokai mažesnė už konkurentus“, 1995 m. turėdama 2,5 % dydžio rinkos dalį. Taip Komisija H & R nustatė 35 mln. eurų pradinį baudos dydį, ADM, JBL ir HLR – 21 mln. eurų, o *Cerestar* – 3,5 mln. eurų (ginčijamo sprendimo 237–239 konstatuojamosios dalys).
- 80 Galiausiai, norėdama užtikrinti baudos didelį atgrasantį poveikį, Komisija pakoregavo šį pradinį dydį, atsižvelgdama į suinteresuotųjų šalių dydį ir bendrus išteklius. Todėl Komisija ADM nustatytam pradiniam baudos dydžiui taikė 2 dauginimo koeficientą (t. y. padidino 100 %) ir padidino šį pradinį dydį iki 42 mln. eurų, o HLR atveju taikė 2,5 dauginimo koeficientą (t. y. padidino 150 %) ir padidino jai nustatytą pradinį baudos dydį iki 87,5 mln. eurų (ginčijamo sprendimo 240–246 konstatuojamosios dalys).

B — *Dėl neatsižvelgimo į nagrinėjamo produkto pardavimo apyvartą*

1. Šalių argumentai

- 81 ADM priekaištuoja Komisijai, kad ši, apskaičiuodama pradinį baudos dydį, neatsižvelgė ar nepakankamai atsižvelgė į nagrinėjamo produkto apyvartą.

- 82 Pirma, ADM tvirtina, kad iš Pirmosios instancijos teismo praktikos matyti, jog nagrinėjamo produkto apyvarta yra svarbus elementas apskaičiuojant baudas (1994 m. liepos 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Parker Pen prieš Komisiją*, T-77/92, Rink. p. II-549, 92–95 punktai; 1996 m. spalio 8 d. Sprendimo *Compagnie maritime belge transports ir kt. prieš Komisiją*, T-24/93–T-26/93 ir T-28/93, Rink. p. II-1201, 233 punktas; 1997 m. spalio 21 d. Sprendimo *Deutsche Bahn prieš Komisiją*, T-229/94, Rink. p. II-1689, 127 punktas ir 1998 m. gegužės 14 d. Sprendimo *SCA Holding prieš Komisiją*, T-327/94, Rink. p. II-1373, 176 punktas).
- 83 ADM mano, kad atsižvelgimas į nagrinėjamo produkto apyvartą EEE yra tinkamas pagrindas įvertinti konkurencijos pažeidimus atitinkamo produkto rinkoje Bendrijoje bei sąlygišką dalyvių svarbą karteliui nagrinėjamų produktų atžvilgiu. Šią išvadą patvirtina Pirmosios instancijos teismo praktika (47 punkte minėto Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Europa Carton prieš Komisiją* 126 punktas ir 1998 m. gegužės 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *KNP BT prieš Komisiją*, T-309/94, Rink. p. II-1007, 108 punktas, patvirtintas 2000 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimu, priimtu pagal apeliacinį skundą, *KNP BT prieš Komisiją*, C-248/98 P, Rink. p. I-9641).
- 84 Be to, ADM mano, kad šio sprendimo 41 punkte minėtas sprendimas *LR AF 1998 prieš Komisiją* patvirtina, kad neproporcingas bendram įmonės dydžiui atsižvelgimas nustatant baudą yra neteisėtas.
- 85 ADM taip pat tvirtina, kad pastarųjų metų savo sprendimuose bylose, panašiose į šią bylą (1994 m. liepos 13 d. Komisijos sprendimas 94/601/EB dėl EB sutarties 85 straipsnio taikymo procedūros (IV/C/33.833 – Kartonas) (OL L 243, p. 1); 1994 m. lapkričio 30 d. Komisijos sprendimas 94/815/EB dėl EB sutarties 85 straipsnio taikymo procedūros (IV/33.126 ir 33.322 – Cementas) (OL L 343, p. 1); 1986 m. balandžio 23 d. Komisijos sprendimas 86/398/EEB dėl EEB sutarties 85 straipsnio taikymo procedūros (IV/31.149 – Polipropilenas) (OL L 230, p. 1); 1989 m. rugpjūčio 8 d. Komisijos sprendimas 89/515/EEB dėl EEB sutarties 85 straipsnio taikymo procedūros (IV/31.553 – Suvirinti tinkleliai) (OL L 260, p. 1) ir

1994 m. vasario 16 d. Komisijos sprendimas 94/215/EAPB dėl EAPB sutarties 65 straipsnio taikymo procedūros dėl Europos plieninių sijų gamintojų susitarimų ir suderintų veiksmų (OL L 116, p. 1)), Komisija pati rėmėsi Bendrijos rinkoje parduotu nagrinėjamo produkto kiekiu, kaip, beje, ji tai pati pripažino ginčijamame sprendime (253 konstatuojamoji dalis). Ji nurodo, kad minėtuose sprendimuose remdamasi šiuo apskaičiavimo kriterijumi Komisija nustatė baudas, kurių dydis buvo nuo 2,5 iki 9% nagrinėjamo produkto pardavimo apyvartos. ADM pabrėžia, kad jei Komisija būtų taikiusi šį apskaičiavimo kriterijų šioje byloje, jai būtų buvusi paskirta nuo 1,15 iki 4,14 mln. eurų bauda. Tačiau netaikydama šio apskaičiavimo kriterijaus Komisija jai šioje byloje paskyrė baudas, kurios buvo nuo 10 iki 34 kartų didesnės už tas, kurios būtų buvusios paskirtos remiantis šiuo pagrindu.

⁸⁶ ADM tvirtina, kad Komisija taip pat neteisingai pabrėžia, jog suskirstydama suinteresuotąsias šalis į tris kategorijas pagal jų pasaulinės citrinos rūgšties rinkos dalių dydį, ji atsižvelgė į šių įmonių apyvartą (236 konstatuojamoji dalis). ADM mano, kad Komisija taip pat turėjo atsižvelgti į ribotą citrinos rūgšties pardavimą EEE 1995 metais.

⁸⁷ Iš tikrųjų pirmiausia, kaip tai pripažįsta ir pati Komisija, ji turi nustatyti pažeidimo sunkumą ir baudos lygį atsižvelgdama į pažeidimo įtaką EEE. Tačiau šiuo klausimu Komisijos ginčijamo sprendimo 236 konstatuojamojoje dalyje nurodyti argumentai, jog šiuo atveju reikėjo atsižvelgti į pasaulinę apyvartą, nes kartelio tikslas buvo „panaikinti EEE rinkos konkurencinius rezervus“, yra nepagrįsti. Ginčijamame sprendime netvirtinama, kad šalys susitarė nebeaprūpinti EEE rinkos. ADM pabrėžia, kad kartelis nustatė kvotas pasauliniu lygmeniu (ginčijamo sprendimo

97–101 konstatuojamosios dalys) ir kad nebuvo atskirų kvotų Europai. Kartelio, kuris daro poveikį EEE vartotojams, žala pastariesiems yra tokia pati, nesvarbu, ar kartelis veikia tik EEE ar ir už jos ribų. Šiuo atžvilgiu vertinant pažeidimo sunkumą ir nustatant skirtinos baudos dydį neturėtų būti jokio skirtumo.

⁸⁸ Antra, Komisijos sprendimų praktika yra nenuosekli. Iš tikrųjų byla „Besiūliai pieno vamzdžiai“ (1999 m. gruodžio 8 d. Komisijos sprendimas dėl EB 81 straipsnio taikymo procedūros (byla IV/E-1/35.860-B – Besiūliai pieno vamzdžiai) (OL L 140, 2003, p. 1)) ir byla „Natrio gliukonatas“ (2001 m. spalio 2 d. Sprendimas dėl EB 81 straipsnio ir EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo procedūros, COMP/E-1/36.756 – Natrio gliukonatas) Komisija atsižvelgė tik į pardavimą EEE.

⁸⁹ Trečia, atsižvelgimo į pasaulinę apyvartą iškreiptas poveikis gerai matyti šioje byloje, nes į ADM pardavimus Kanadoje ir JAV, kurie sudaro beveik 50 % jos pasaulinio citrinos rūgšties pardavimo, pastarųjų valstybių valdžios institucijos jau atsižvelgė nustatydamos sankciją ADM. Atsižvelgdama į pasaulinę apyvartą Komisija paskyrė ADM pardavimui, už kurį pastarajai jau buvo skirta sankcija, neproporcingą baudą.

⁹⁰ Ketvirta, ADM tvirtina, kad net manant, jog pasaulinė citrinos rūgšties apyvarta gali būti tinkamas faktorius nustatant baudą, Komisija į tai atsižvelgė netinkamai. Iš tikrųjų ADM paskirtos baudos dydis (prieš taikant pranešimą dėl bendradarbiavimo) sudarė 66 % jos pasaulinės citrinos rūgšties apyvartos. Tokia sankcija labai viršija vartotojams ar konkurencijai padarytą žalą dėl ADM dalyvavimo kartelyje, kuris

buvo susijęs tik su dalimi apyvartos pasaulinėje rinkoje. Konkrečiai kalbant, Komisija rėmėsi tik įmonės bendra apyvarta ir bendrais ištekliais. ADM mano, kad dėl neproporcingo rėmimosi bendra apyvarta paskirta bauda yra neteisėta.

91 Todėl ADM mano, kad Komisija ne tik nepaisė teismų praktikoje nustatytų principų, bet ir pažeidė proporcingumo principą.

92 Kita vertus, ADM tvirtina, kad gairės nurodo, jog „svarbu atsižvelgti į pažeidėjų efektyvų ekonominį pajėgumą padaryti pastebimą žalą kitiems ūkio subjektams ir ypač vartotojams“ ir kad kartelių atveju jos taip pat numato galimą baudų padidinimą, siekiant įvertinti „pažeidimus darančių įmonių tikrąją įtaką konkurencijai“.

93 Tačiau ADM mano, kad ekonominė įtaka tiek konkurencijai, tiek kitiems ūkio subjektams gali būti įvertinta tik atsižvelgiant į nagrinėjamo produkto pardavimo mastą. Tik atsižvelgimas į šį pardavimą leidžia nustatyti galimą žalą vartotojams ar konkurencijai dydį, įvertinant antikonkurenciniais veiksmais gautą pelną ar kitas neteisėtas pajamas.

94 Todėl ji tvirtina, kad neatsižvelgdama į nagrinėjamo produkto pardavimo apyvartą Komisija klaidingai taikė savo nustatytas gaires.

- 95 Galiausiai ADM tvirtina, kad nenurodydama konkrečių sprendimą neatsižvelgti į ADM nagrinėjamo produkto pardavimą EEE rinkoje pagrindžiančių motyvų Komisija nesilaikė jai nustatytos pareigos motyvuoti.
- 96 Komisija prašo atmesti nurodytus ieškinio pagrindus.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

- 97 ADM pirmiausia nurodo proporcingumo principo ir gairių pažeidimą, antra, pareigos motyvuoti nesilaikymą.

a) Dėl proporcingumo principo pažeidimo

- 98 Kaip pripažinta nusistovėjusioje teismų praktikoje, pažeidimų sunkumo laipsnis turi būti nustatytas atsižvelgiant į daug veiksnių, pavyzdžiui, konkrečias bylos aplinkybes ir jos kontekstą, tačiau nėra privalomo ar baigtinio kriterijų, į kuriuos reikia atsižvelgti, sąrašo (1996 m. kovo 25 d. Teisingumo Teismo nutarties *SPO ir kt. prieš Komisiją*, C-137/95 P, Rink. p. I-1611, 54 punktas ir 1997 m. liepos 17 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Ferriere Nord prieš Komisiją*, C-219/95 P, Rink. p. I-4411, 33 punktas; 2002 m. kovo 20 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *HFB ir kt. prieš Komisiją*, T-9/99, Rink. p. II-1487, 443 punktas).

99 Be to, iš nusistovėjusios teismų praktikos matyti, kad, atsižvelgiant į susiklosčiusią situaciją, vienu iš pažeidimo sunkumo vertinimo kriterijų gali būti pažeidimo objektu esančių prekių kiekis ir vertė, įmonės dydis bei ekonominis pajėgumas ir todėl įtaka, kurią ji galėjo daryti atitinkamai rinkai. Viena vertus, darytina išvada, kad nustatant baudos dydį yra teisėta atsižvelgti tiek į bendrą įmonės apyvartą, kuri yra jos dydžio ir ekonominio pajėgumo rodiklis, nors netikslus ir netobulas, tiek į atitinkamų įmonių užimamą atitinkamos rinkos dalį, kuri gali būti pažeidimo masto rodiklis. Kita vertus, darytina išvada, kad nei vienam, nei kitam iš šių skaičių nereikia suteikti neproporcingos svarbos kitų vertinimo kriterijų atžvilgiu, ir todėl tinkamas baudos dydis negali būti nustatytas remiantis vien apskaičiavimu pagal bendrą apyvartą (šiuo klausimu žr. 47 punkte minėtos sprendimo *Musique diffusion française ir kt. prieš Komisiją* 120 ir 121 punktus; 82 punkte minėto sprendimo *Parker Pen prieš Komisiją* 94 punktą; 82 punkte minėto sprendimo *SCA Holding prieš Komisiją* 176 punktą; 41 punkte minėto sprendimo *Archer Daniels Midland ir Archer Daniels Midland Ingredients prieš Komisiją* 188 punktą ir 98 punkte minėto sprendimo *HFB ir kt. prieš Komisiją* 444 punktą).

100 Iš to darytina išvada, kad nors negalima paneigti, kaip pabrėžia ADM, kad nagrinėjamo produkto apyvarta gali būti tinkamas pagrindas vertinant konkurencijos atitinkamo produkto Bendrijos rinkoje pažeidimą ir dalyvių svarbą karteliui nagrinėjamų produktų atžvilgiu, vis dėlto šis veiksnys jokia būdu nėra vienintelis kriterijus, kuriuo remdamasi Komisija turi vertinti pažeidimo sunkumą.

101 Todėl, priešingai nei tvirtina ADM, jei vertinant proporcingumą būtų apsiribojama, kaip, atrodo, siūlo ieškovė, santykio tarp paskirtos baudos ir nagrinėjamo produkto apyvartos vertinimu, minėtam veiksmiui būtų suteikiama neproporcinga svarba. Reikia įvertinti baudos lygio proporcingumą įvairių veiksnių, į kuriuos Komisija vertindama pažeidimo sunkumą turi atsižvelgti, t. y. pažeidimo pobūdžio, jo konkrečios įtakos atitinkamoje rinkoje ir geografinės rinkos dydžio atžvilgiu.

- 102 Ginčijamo sprendimo pagrindumas tam tikrų veiksmų atžvilgiu bus nagrinėjamas remiantis keturiais ADM argumentais, kuriais iš esmės siekiama įrodyti, kad Komisija šioje byloje nagrinėjamu atveju privalėjo remtis suinteresuotosios įmonės apyvarta EEE, o ne pasauline apyvarta.
- 103 Savo pirmuoju argumentu ADM iš esmės ginčija tai, kad ginčijamo sprendimo 236 konstatuojamojoje dalyje Komisija nusprendė, jog suskirstant suinteresuotąsias šalis į tris kategorijas reikėjo atsižvelgti į pasaulinę apyvartą, nes kartelio tikslas buvo „panaikinti EEE rinkos konkurencinius rezervus“. Tačiau ADM mano, kad ginčijamame sprendime netvirtinama, jog šalys susitarė nebeaprūpinti EEE rinkos.
- 104 Pirmosios instancijos teismas mano, kad reikia konstatuoti, jog ADM cituojama ši ginčijamo sprendimo dalis yra ištraukta iš konteksto. Bendra ginčijamo sprendimo 236 konstatuojamosios dalies analizė aiškiai rodo, kad, Komisijos nuomone, pasaulinio kartelio atveju, kaip, pavyzdžiui, šioje byloje, tik pasaulinė apyvarta leidžia įvertinti efektyvų suinteresuotųjų šalių pajėgumą daryti žalą nagrinėjamai rinkai. Todėl pirmasis argumentas yra nepagrįstas.
- 105 Antruoju argumentu ADM siekia įrodyti, kad naujausioje savo sprendimų praktikoje Komisija remdavosi apyvarta EEE.
- 106 Vis dėlto Pirmosios instancijos teismas konstatuoja, kad grindžiant šį argumentą jos nurodyti du sprendimai yra netinkami šiai bylai. Iš tikrųjų byloje „Besiūliai plieno vamzdžiai“ (žr. šio sprendimo 88 punktą) Komisija neskirstė suinteresuotųjų šalių (žr. sprendimo minėtoje byloje 159–162 konstatuojamąsias dalis). Byloje „Natrio gliukonatas“ (žr. šio sprendimo 88 punktą), kaip ir šioje byloje, Komisija suskirstydama įmones rėmėsi pasauline apyvarta. Taigi ADM argumentas neatitinka faktinių aplinkybių.

107 Savo trečiuoju argumentu ADM iš esmės tvirtina, kad į citrinos rūgšties pardavimą Kanadoje ir JAV, kurie sudaro beveik 50 % jos pasaulinio citrinos rūgšties pardavimo, pastarųjų valstybių valdžios institucijos jau atsižvelgė skirdamos sankciją ADM. Šį argumentą tiek, kiek juo ADM pakartoja kaltinimą dėl principo, draudžiančio sudėti sankcijas, pažeidimo, Pirmosios instancijos teismo jau atmetė kaip nepagrįstą (žr. šio sprendimo 61–73 punktus). Tiek, kiek ADM mano, jog Komisija negali nustatyti baudos remdamasi įmonės elgesiu ne Bendrijos erdvės rinkose, šis argumentas neatitinka faktinių aplinkybių. Komisija iš tikrųjų nenaudojo pasaulinės apyvartos kaip esminio veiksnio apskaičiuojant baudą, o tik kaip priemonę nustatyti kiekvienos įmonės efektyvų ekonominį pajėgumą daryti žalą konkurencijai ir taip kiekvienai įmonei nustatyti tokį baudos lygį, kuris garantuotų šios baudos didelį atgrasantį poveikį, o tai yra pateisinama dėl pasaulinio kartelio pobūdžio.

108 Savo ketvirtuoju argumentu ADM iš esmės siekia įrodyti, kad dėl atsižvelgimo į pasaulinę citrinos rūgšties apyvartą paskirta bauda yra neproporcinga žalos vartotojams ir konkurencijai atžvilgiu.

109 Tačiau reikia priminti, kad šioje byloje kartelyje dalyvavusios įmonės užima 60 % atitinkamo produkto pasaulinės rinkos, o kartelis, be to, kad nustato kainas, *inter alia*, yra dėl rinkos pasidalijimo suteikiant pardavimų kvotas. Tokiu atveju suinteresuotąsias šalis išskirdama į skirtingas kategorijas Komisija teisėtai gali remtis, kaip ji ir darė šioje byloje, šio kartelio narių citrinos rūgšties pasaulinio pardavimo apyvarta. Iš tikrųjų šio išskyrimo tikslas buvo įvertinti pažeidėjų ekonominę galią pažeidimu daryti žalą konkurencijai ir atsižvelgti į jų specifinę svarbą kartelyje. Todėl Komisija neperžengė savo diskrecijos ribų nusprenddama, kad atitinkamų kartelio narių pasaulinės rinkos dalis buvo tinkamas rodiklis.

110 Todėl ieškinio pagrindai, pagrįsti proporcingumo principo, pažeidimu turi būti atmesti.

b) Dėl gairių pažeidimo

111 Dėl gairių pažeidimo Pirmosios instancijos teismas konstatuoja, jog gairėse nenumatyta, kad baudų dydis apskaičiuojamas remiantis bendra apyvarta arba įmonių apyvarta atitinkamoje rinkoje. Tačiau gairės taip pat neužkerta kelio į šią apyvartą atsižvelgti įvertinant baudos dydį, kad būtų laikomasi bendrų Bendrijos teisės principų ir jei to reikalauja aplinkybės (šiuo klausimu žr. 41 punkte minėto sprendimo *LR AF 1998 prieš Komisiją* 283 punktą, patvirtintą 41 punkte minėtu sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* pagal apeliacinį skundą 258 punktu ir 41 punkte minėto sprendimo *Archer Daniels Midland ir Archer Daniels Midland Ingredients prieš Komisiją* 187 punktą).

112 Be to, gairės nenumato, kad susijusių įmonių apyvarta – ar tai būtų bendra apyvarta, ar nagrinėjamo produkto pardavimų apyvarta, – yra atskaitos taškas apskaičiuojant baudas, ir juo labiau nenumato, kad ši apyvarta yra vienintelis tinkamas kriterijus nustatant pažeidimo sunkumą.

113 Tačiau Komisija į ją gali atsižvelgti šalia kitų tinkamų veiksnių. Taip yra tuomet, kai pagal gairių 1A punkto trečiąją – šeštąją pastraipas Komisija nustato tokį baudos lygį, kuris turėtų didelį atgrasantį poveikį. Tokiomis aplinkybėmis Komisija atsižvelgia į pažeidėjų efektyvų ekonominį pajėgumą padaryti pastebimą žalą kitiems ūkio subjektams ir būtinybę nustatyti tokį baudos lygį, kuris turėtų didelį atgrasantį poveikį (1A punkto ketvirtoji pastraipa), ir padidina baudas, nustatytas remiantis

kiekvienos konkuruojančios įmonės nusikalstamos veikos specifine svarba ir tikrąja įtaka konkurencijai ypač ten, kur skiriasi to paties tipo pažeidimus darančių įmonių dydis (1A punkto šeštoji pastraipa).

114 Šioje byloje Komisija savo raštuose tvirtino, kad vertindama kiekvienos įmonės svarbą ji rėmėsi apyvarta nagrinėjamo produkto rinkoje. Tačiau, kaip matyti iš ginčijamo sprendimo 236 konstatuojamosios dalies, Komisija atsižvelgė į nagrinėjamo produkto pasaulinę apyvartą tam, kad įvertintų įmonių svarbą nagrinėjamoje rinkoje. Iš tikrųjų, kaip tai jau buvo konstatuota šio sprendimo 77 ir 78 punktuose, Komisija nusprendė, kad norėdama taikyti skirtingas baudas, kad būtų atsižvelgta į kiekvienos įmonės efektyvų ekonominį pajėgumą padaryti didelę žalą konkurencijai ir nustatyti tokį baudos lygį, kuris turėtų didelį atgrasantį poveikį, ji kaip pagrindą pasirinko suinteresuotųjų įmonių citrinos rūgšties pasaulinę pardavimo apyvartą per paskutiniuosius pažeidimo metus, t. y. 1995 metus.

115 Šioje byloje kartelyje dalyvavusios įmonės užėmė labai didelę dalį atitinkamo produkto pasaulinės rinkos. Be to, kartelis nustato kainas ir pasidalija rinką, suteikiant pardavimų kvotas. Tokiu atveju suinteresuotąsias įmones išskirdama į skirtingas kategorijas Komisija teisėtai gali remtis šio kartelio narių citrinos rūgšties pasaulinio pardavimo apyvarta. Iš tikrųjų, kadangi šio išskyrimo tikslas buvo įvertinti pažeidėjų ekonominę galią pažeidimu daryti žalą konkurencijai ir atsižvelgti į jų specifinę svarbą kartelyje, Komisija neperžengė savo diskrecijos ribų nusprenddama, kad atitinkamų kartelio narių pasaulinės rinkos dalis buvo tinkamas rodiklis.

116 Todėl ieškinio pagrindas, pagrįstas gairių pažeidimu, turi būti atmestas.

c) Dėl pareigos motyvuoti nesilaikymo

- 117 Pagal nusistovėjusią teismų praktiką, nurodant motyvus pagal EB 253 straipsnį turi būti pateikiamas aiškus ir nedviprasmiškas aktą priėmusios institucijos pagrindimas, kad suinteresuotieji asmenys galėtų susipažinti, kuo grindžiamas priimtas aktas, o kompetentingas teismas galėtų vykdyti jo kontrolę. Pareiga motyvuoti turi būti vertinama atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, ypač į akto turinį, motyvų, kuriais remiamasi, pobūdį ir į interesą gauti paaiškinimus, kurį asmenys, kuriems šis aktas skirtas, arba kiti šiuo aktu tiesiogiai ir asmeniškai suinteresuoti asmenys gali turėti. Nėra reikalaujama, kad nurodant motyvus būtų tiksliai atspindėti visi susiję faktiniai ir teisiniai elementai, nes tai, ar aktų motyvavimas tenkina EB 253 straipsnio reikalavimus, turi būti vertinama atsižvelgiant ne tik į jų tekstą, bet taip pat ir į jų kontekstą bei nagrinėjamą sritį reglamentuojančių teisės normų visumą (1998 m. balandžio 2 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Komisija prieš Sytraval ir Brink's France*, C-367/95 P, Rink. p. I-1719, 63 punktas ir 2003 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Vokietija prieš Komisiją*, C-301/96, Rink. p. I-9919, 87 punktas).
- 118 Sprendimo kelioms įmonėms skirti baudas už Bendrijos konkurencijos normų pažeidimą pareigos motyvuoti apimtis turi būti nustatyta atsižvelgiant į tai, kad pažeidimo sunkumas turi būti nustatytas remiantis įvairiais veiksniais, pavyzdžiui, konkrečiomis bylos aplinkybėmis, jos kontekstu ir baudos atgrasančiu poveikiu, nesudarant privalomo ir išsamaus kriterijų, į kuriuos reikėtų būtina atsižvelgti, sąrašo (98 punkte minėtos nutarties *SPO ir kt. prieš Komisiją* 54 punktas).
- 119 Šioje byloje Komisija įmonei skirtinos baudos dydį apskaičiavo pagal atitinkamo produkto apyvartą, tačiau ji atsižvelgė ne į atitinkamo produkto apyvartą EEE, o į jo pasaulinę apyvartą (žr. šio sprendimo 114 punktą). Priešingai nei tvirtina ADM, Komisija neprivalėjo atsižvelgti į įmonės atitinkamo produkto apyvartą EEE (žr. šio

sprendimo 111 punktą). Todėl negalima kaltinti Komisijos nenurodžius motyvų, dėl kurių ji, apskaičiuodama skirtinos baudos dydį, nesirėmė šiuo kriterijumi.

120 Todėl ieškinio pagrindas, pagrįstas pareigos motyvuoti nesilaikymu, taip pat turi būti atmestas.

C — Dėl dauginimo koeficiento taikymo pradiniam baudos dydžiui

1. Šalių argumentai

121 ADM mano, kad 2 dauginimo koeficiento taikymas pradiniam baudos dydžiui (ginčijamo sprendimo 246 konstatuojamoji dalis) yra akivaizdžiai neadekvati priemonė, pagrįsta klaidingais argumentais ir pažeidžianti vienodo požiūrio principą.

122 Pirmiausia ADM primena, kad procedūrose JAV ir Kanadoje už konkurencijos normų pažeidimą ji jau sumokėjo baudas (30 mln. JAV dolerių (USD) JAV ir 2 mln. Kanados dolerių (CAD) Kanadoje), atlygino vartotojams (83 mln. USD), pervedė 34 mln. USD siekdama užbaigti jos akcininkų pradėtą procesą, įsipareigojo laikytis konkurencijos normų pasauliniu lygmeniu, o vienas jos personalo narys JAV buvo nuteistas kalėti. Dėl visų šių sankcijų ir priemonių nauja Komisijos atgrasančio pobūdžio sankcija yra nereikalinga ir neproporcinga.

- 123 Antra, ADM tvirtina, kad kadangi įmonės yra racionalūs ekonominiai vienetai ir tam, kad bauda iš tikrųjų būtų atgrasančio poveikio, pakanka, jog ji būtų nustatyta tokio lygio, kad jos numatomas dydis viršytų iš pažeidimo turimą naudą. Ji tvirtina, kad jei įmonės suvokia, jog nuostoliai, susiję su sankcija, panaikina iš kartelio turimą naudą, bauda jau yra atgrasančio poveikio. Toks požiūris jau buvo patvirtintas šio sprendimo 47 punkte minėtame Teisingumo Teismo sprendime *Musique diffusion française ir kt. prieš Komisiją* (108 punktą). Jis atitinka ir gaires, kurios įpareigoja (1A punkto ketvirtoji pastraipa) įvertinti baudos atgrasantį poveikį atsižvelgiant į pažeidėjų pajėgumą padaryti žalą vartotojams ir kurios reikalauja, kad nustatant tinkamą baudos atgrasantį poveikį būtų atsižvelgta į bet kokią iš neteisėto kartelio turimą naudą. Galiausiai toks požiūris yra išreikštas ir kituose Bendrijos teisės aktuose.
- 124 ADM neginčija, kad apskaičiuojant baudą galima atsižvelgti į bendrą apyvartą. Vis dėlto suteikus šiam veiksmui pernelyg didelę svarbą bauda taptų neproporcinga. Komisija šiuo klausimu gynė tik padidinimą, taikytą remiantis ADM apyvartos palyginimu. Tačiau joks protingas paaiškinimas negali pateisinti to, jog apskaičiuojant, kiek padidinti baudą, kad ji taptų atgrasanti, daugiausia būtų atsižvelgiama į bendrą apyvartą. Komisijos pasirinktas metodas visiškai nepaaiškina, kodėl, siekiant atgrasinti atitinkamas įmones tęsti veiklą kartelyje, susijusiam su citrinės rūgštimi, reikėjo atimti iš ADM pelną, gautą pardavus visiškai su pažeidimu nesusijusius produktus.
- 125 Trečia, ADM dar kartą tvirtina, kad efektyvi atgrasinanti sankcija turi panaikinti iš kartelio gautą naudą (žr. šio sprendimo 123 punktą). ADM tvirtina, kad JBL šiuo atveju turėjo didžiausią metinį pardavimą EEE (77 mln. eurų) ir ji gavo didžiausią naudą iš kartelio. Tačiau, kaip nurodo ADM, JBL bauda šiame jos apskaičiavimo etape nebuvo padidinta iki atgrasančio lygio. ADM, kurios metinis pardavimas EEE sudarė 46 mln. eurų, pagrindinė bauda buvo padvigubinta iki 21 mln. eurų, siekiant atgrasinti pažeidimo poveikio. Dėl to ADM mano, kad Komisija pažeidė vienodo požiūrio principą.

- 126 Ketvirta, ADM tvirtina, kad Komisija savo atsiliepime į ieškinį negali teisėtai tvirtinti, jog be kartelio citrinos rūgšties rinkoje ADM tuo pačiu metu dalyvavo ir kituose karteliuose. Iš tikrųjų šis faktas nebuvo nurodytas ginčijamame sprendime. Be to, kiekviename su šiais karteliais susijusiame sprendime Komisija taikė dauginimo koeficientą, kad užtikrintų baudos atgrasantį poveikį.
- 127 Penkta, ADM tvirtina, kad ginčijamas sprendimas šiuo klausimu yra nepakankamai motyvuotas. ADM iš esmės tvirtina, kad Komisija nenurodė, kuo remiantis tokio dydžio padidinimas buvo būtinas siekiant užtikrinti atgrasantį poveikį. Ji tik pareiškė, kad didesnėms bendrovėms turi būti paskirta didesnė bauda, tačiau nepaiškino priežasčių, kodėl dviguba bauda ADM šioje byloje buvo tinkama, taip pat nenurodė, ar buvo atsižvelgta į tokius veiksnius, kaip antai jau paskirtų sankcijų atgrasantis poveikis iš kartelio siekiamos naudos atžvilgiu. ADM mano, kad Komisija šioje byloje turėjo aiškiai išdėstyti motyvus, pagrindžiančius nagrinėjamos priemonės taikymą. Iš tikrųjų ADM tvirtina, kad nėra paskelbtų bylų, kuriose Komisija būtų taikiusi „gerokai atgrasantį“ padidinimą, kaip papildomą baudų apskaičiavimo procedūros priemonę. Be to, šis padidinimas sudaro didelę galutinės ADM baudos dalį.
- 128 Komisija prašo atmesti nurodytus ieškinio pagrindus.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

a) Dėl proporcingumo principo pažeidimo

- 129 Dėl to, kad ADM iš esmės tvirtina, jog atsižvelgiant į tai, kad įmonės yra racionalūs ekonominiai vienetai ir kad bauda turėtų atgrasantį poveikį, pakanka, jog ji būtų

nustatyta tokio lygio, kad jos numatomas dydis viršytų iš pažeidimo turimą naudą, reikia priminti, kad atgrasymas yra vienas iš pagrindinių kriterijų, kuriais turi vadovautis Komisija nustatydamą baudos dydį (1970 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Chemiefarma prieš Komisiją*, 41/69, Rink. p. 661, 173 punktą ir 1972 m. liepos 14 d. Sprendimo *BASF prieš Komisiją*, 49/69, Rink. p. 713, 38 punktą).

130 Tačiau jei būtų nustatyta tokio dydžio bauda, kuri tik panaikintų iš kartelio gautą naudą, ji neturėtų atgrasančio poveikio. Visiškai pagrįstai galima manyti, kad įmonės, apskaičiuodamos savo finansus ir planuodamos veiklą, racionaliai atsižvelgia ne tik į baudų, kurias jos rizikuoja gauti pažeidimo atveju, dydį, bet ir į kartelio atskleidimo rizikos lygį. Be to, jei baudos funkcija būtų nužeminama iki paprasto naudos panaikinimo, būtų nepakankamai atsižvelgta į nagrinėjamą elgesį kaip į pažeidimą EB 81 straipsnio 1 dalies prasme. Iš tikrųjų nužeminant baudą iki patirtos žalos kompensacijos, be atgrasančio poveikio, kuris gali būti orientuotas tik į būsimą elgesį, būtų neatsižvelgta ir į tokios priemonės represinį pobūdį konkrečiau iš tikrųjų padaryto pažeidimo atžvilgiu.

131 Be to, tokios įmonės kaip ADM, kuri veikia įvairiose rinkose ir kurios finansinis pajėgumas yra labai didelis, atveju norint užtikrinti baudos atgrasantį poveikį gali nepakakti atsižvelgti į apyvertą nagrinėjamoje rinkoje. Iš tikrųjų kuo didesnė įmonė ir kuo daugiau ji turi bendrų išteklių, leidžiančių jai nepriklausomai veikti rinkoje, tuo labiau ji turi suvokti savo vaidmens svarbą užtikrinant veiksmingą konkurenciją rinkoje. Todėl nustatant baudos dydį, užtikrinantį jos atgrasantį poveikį, turi būti atsižvelgiama į faktines aplinkybes, susijusias su pažeidimą padariusios įmonės ekonomine galia. Todėl šioje byloje atsižvelgus į ADM bendrą apyvertą apskaičiuota bauda nėra neproporcinga.

132 Todėl ieškinio pagrindas, pagrįstas proporcingumo principo pažeidimu, turi būti atmestas.

b) Dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo

133 Reikia priminti, kad pagal vienodo požiūrio principą Komisija negali panašių situacijų vertinti skirtingai, o skirtingų situacijų – identiškai, išskyrus jei toks vertinimas būtų objektyviai pagrįstas (1984 m. gruodžio 13 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Sermide*, 106/83, Rink. p. 4209, 28 punktas ir 1998 m. gegužės 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *BPB de Eendracht prieš Komisiją*, T-311/94, Rink. p. II-1129, 309 punktas).

134 ADM iš esmės tvirtina, kad nepaisydama to, jog JBL citrinos rūgšties pardavimo apyvarta (77 mln. eurų) buvo didesnė už jos citrinos rūgšties apyvartą (46 mln. eurų), Komisija JBL baudos nepadidino tiek, kiek ADM.

135 Šiuo klausimu reikia pabrėžti, kad taikant dauginimo koeficientą siekiama užtikrinti baudos atgrasantį poveikį labai didelei įmonei. Tačiau JBL apyvarta 2000 m. buvo tik 314 mln. eurų, o ADM – 13 936 mln. eurų. Be to, taip pat reikia atsižvelgti į tai, kad labai didelės įmonės, tokios kaip ADM, yra labiau atsakingos už laisvos konkurencijos rinkoje, kurioje jos veikia, išlaikymą ir paprastai turi daugiau teisinių bei ekonominių žinių ir labiau išplėtotą infrastruktūrą, kurios leidžia geriau įvertinti jų pažeidimo pobūdį ir su tuo susijusias pasekmes konkurencijos teisės požiūriu.

136 Todėl ieškinio pagrindas, pagrįstas vienodo požiūrio principo pažeidimu, turi būti atmestas.

c) Dėl pareigos motyvuoti nesilaikymo

137 Dėl ADM tvirtinimo, kad Komisija nenurodė priežasčių, dėl kurių baudos padvigubinimas, jos nuomone, buvo proporcingas, nei to, ar buvo atsižvelgta į tokius veiksnius kaip jau paskirtos ir turinčios atgrasantį nuo kartelio naudos poveikį baudos, pirmiausia reikia daryti nuorodą į šio sprendimo 117 ir 118 punktuose minėtą teismų praktiką. Taip pat reikia priminti, kad Komisija dauginimo koeficiento taikymą ADM baudai motyvavo būtinybe užtikrinti labai atgrasantį baudos poveikį. Šiuo klausimu Komisija rėmėsi pasauline susijusių šalių apyvarta (ginčijamo sprendimo 50 ir 241 konstatuojamosios dalys). Galiausiai ginčijamo sprendimo 246 konstatuojamojoje dalyje ji nurodė, kad ji mano, jog 2 dauginimo koeficiento taikymas yra tinkamas ADM skirtinos baudos atgrasomajam pobūdžiui užtikrinti.

138 Dėl ADM taikyto padidinimo koeficiento dydžio reikia pažymėti, kad Komisija galėjo remtis tik šios įmonės dydžiu, apie kurį galima susidaryti apytikslį vaizdą iš bendros šios įmonės apyvartos, ir pabrėžti būtinybę užtikrinti baudos atgrasantį pobūdį. Ji neprivalėjo motyvuodama nurodyti skaičių, susijusių su apskaičiavimo metodu, pagrindžiančiu šį pasirinkimą (šiuo klausimu žr. 2000 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Sarrió prieš Komisiją*, C-291/98 P, Rink. p. I-9991, 80 punktą).

139 Todėl Komisija pakankamai motyvavo ginčijamą sprendimą šiuo klausimu ir ieškinio pagrindas, pagrįstas pareigos motyvuoti nesilaikymu taip pat turi būti atmestas.

D — *Dėl konkrečios kartelio įtakos rinkai vertinimo klaidų*

1. Įžanga

140 Pirmiausia reikia priminti, kad pažeidimų sunkumas turi būti nustatytas remiantis daugeliu veiksnių, pavyzdžiui, specifinėmis bylos aplinkybėmis, jos kontekstu ir baudų atgrasančiu poveikiu, tačiau privalomo ar baigtinio kriterijų, į kuriuos reikia atsižvelgti, sąrašo nėra (98 punkte minėtos nutarties *SPO ir kt. prieš Komisiją* 54 punktas; 98 punkte minėto sprendimo *Ferriere Nord prieš Komisiją* 33 punktas ir 98 punkte minėto sprendimo *HFB ir kt. prieš Komisiją* 443 punktas). Tokiomis aplinkybėmis į konkrečią kartelio įtaką rinkai gali būti atsižvelgiama kaip į vieną iš tinkamų kriterijų.

141 Savo gairėse (1A punkto pirmoji pastraipa) Komisija nurodė, kad vertindama pažeidimo sunkumą ji atsižvelgia ne tik į jo pobūdį ir atitinkamos geografinės rinkos dydį, bet ir į „(pažeidimo) konkrečią įtaką rinkai, kur tai gali būti įvertinta“.

142 Šioje byloje iš ginčijamo sprendimo 210–230 konstatuojamųjų dalių matyti, kad Komisija iš tikrųjų nustatė baudos dydį, apskaičiuotą remiantis pažeidimo sunkumu, įvertintu atsižvelgiant į šiuos tris kriterijus. Tokiomis aplinkybėmis ji nusprendė, kad kartelis turėjo „realią įtaką“ citrinos rūgšties rinkai (ginčijamo sprendimo 230 konstatuojamoji dalis).

143 Tačiau ADM mano, kad Komisija vertindama konkrečią kartelio įtaką nagrinėjamai rinkai, padarė daug klaidų. ADM tvirtina, kad šios klaidos turėjo įtakos apskaičiuojant baudų dydį.

2. Dėl to, kad Komisija pasirinko klaidingą metodą įrodyti, jog kartelis turėjo konkrečią įtaką rinkai

a) Šalių argumentai

144 ADM iš esmės tvirtina, kad Komisija pasirinko klaidingą metodą įrodyti, jog kartelis turėjo konkrečią įtaką rinkai.

145 ADM priekaištauja Komisijai neįrodžius konkrečios kartelio įtakos citrinos rūgšties rinkai. Ji nurodo, kad ginčijamo sprendimo 211 konstatuojamojoje dalyje Komisija pati pripažino, kad negalima buvo tiksliai įvertinti skirtumo tarp realiai buvusių kainų ir kainų, kurios būtų nusistovėjusios, jei nebūtų buvę kartelio. Tokiu atveju, užuot pateikusi ekonominiu požiūriu pagrįstą teoriją – kas būtų, jei nebūtų veikęs kartelis, – Komisija šiuo klausimu tik nurodė, kad kartelio veikimas turėjo turėti įtakos nagrinėjamai rinkai.

146 ADM tvirtina, jog nepaisant to, kad per administracinę procedūrą ji pateikė Komisijai 2000 m. birželio 30 d. ekspertų išvadą, nurodytą ginčijamo sprendimo 222 ir 223 konstatuojamosiose dalyse ir į kurią ADM daro nuorodą atsakydama į pranešimą apie kaltinimus bei kurioje buvo įrodyta, kad kartelis neturėjo poveikio

nagrinėjamai rinkai (toliau – ekspertų išvada), Komisija neatliko tinkamo pateiktų duomenų ekonominio tyrimo. ADM nurodo, kad ekspertų išvadoje teigiama:

„Todėl pajėgumo ribojimai ir perteklinė paklausa bei vis konkurencingesnis citrinos rūgšties tiekimas iš Kinijos kartu su dideliu gamintojų pajėgumo išaugimu įtikinamai paaiškina kainų svyravimus 1991–1995 m. <...> Tai, kad per visą pažeidimo laikotarpį, nepaisant perteklinės paklausos ir to, kad kartelyje dalyvavę gamintojai negalėjo kontroliuoti naujų konkurentų atėjimo į rinką ir jų pajėgumo, kainos nepasiekė 1980 m. kainų lygio, reiškia, kad reikia atmesti prielaidą, jog gamintojai nagrinėjamu laikotarpiu veiksmingai kontroliavo citrinos rūgšties kainas.“

¹⁴⁷ ADM pažymi, kad ginčijamo sprendimo 226 konstatuojamojoje dalyje Komisija pati pripažino, kad kitų įmonių ir ADM pateikti kainų augimo 1991 m. ir 1992 m. paaiškinimai, „(galėjo) būti kažkiek teisingi“. ADM nurodo, kad vis dėlto Komisija tik teigė, jog negali būti atmesta galimybė, kad kartelis turėjo įtaką rinkai.

¹⁴⁸ Pirmiausia ADM mano, kad Komisija neįrodė, jog kartelis turėjo realią įtaką rinkai gairių prasme, kuri gali būti įvertinama, o priešingai – neteisėtai sukeitė tarp šalių įrodinėjimo pareigą.

¹⁴⁹ Antra, ADM mano, kad iš to matyti, jog Komisija padarė teisės klaidą nurodydama, kad kainų svyravimai yra visiškai suderinami su veiksmingu karteliu. Iš tikrųjų, remdamasi tokiu visiškai abstrakčiu tvirtinimu, Komisija neatsižvelgė į situaciją

pramonės šakoje nei į veiksnius, pagrindžiančius tvirtinimą, jog dėl detaliai ekspertų išvadoje išdėstytų priežasčių, kainos neviršijo kartelio nustatytų ribų.

150 Trečia, ADM tvirtina, jog Komisija suklydo manydama, kad kainos per trumpą laikotarpį padidėjo tik dėl veiksmingo kartelio. Iš tikrųjų egzistavo keletas produkto konkurencingų sektorių, kuriuose dėl panašaus pajėgumo nepakankamumo ir perteklinės paklausos kainos per trumpą laikotarpį buvo didinamos 40 % ir daugiau.

151 Be to, ADM tvirtina, kad norėdama įrodyti, jog kartelis darė konkrečią įtaką nagrinėjamai rinkai, Komisija negalėjo pagrįstai remtis tuo, kad kartelio nariams priklausė 60 % pasaulinės ir 70 % Europos citrinos rūgšties rinkų ir kad kartelio nariai ilgai ir veiksmingai dalyvavo kartelyje.

b) Pirmosios instancijos teismo vertinimas

152 Atsižvelgiant į ADM pateiktus kaltinimus dėl Komisijos pasirinkto būdo įrodyti, kad kartelis darė konkrečią įtaką citrinos rūgšties rinkai, prieš nusprendžiant dėl ADM nurodytų argumentų pagrįstumo, reikia apibendrinti Komisijos ginčijamo sprendimo 210–228 konstatuojamosiose dalyse pateiktą vertinimą.

— Komisijos atlikto vertinimo santrauka

- 153 Pirmiausia Komisija pažymi, kad „pažeidimą padarė įmonės, kurios nagrinėjamu laikotarpiu turėjo daugiau nei 60 % pasaulinės ir 70 % Europos citrinos rūgšties rinkos“ (ginčijamo sprendimo 210 konstatuojamoji dalis).
- 154 Toliau Komisija tvirtina, kad „kadangi šie susitarimai buvo veiksmingai vykdomi, jie turėjo realią įtaką rinkai“ (ginčijamo sprendimo 210 konstatuojamoji dalis). Ginčijamo sprendimo 212 konstatuojamojoje dalyje, remdamasi ginčijamo sprendimo dalimi, kurioje aprašomos faktinės aplinkybės, Komisija pakartojo argumentą, jog kartelio susitarimai buvo „kruopščiai vykdomi“, ir pridūrė, kad „vienas iš dalyvių nurodė „buvęs nustebintas dalyvių pasiekto formalizmo ir organizavimo lygiu įgyvendinant šį susitarimą“. Be to, ginčijamo sprendimo 216 konstatuojamojoje dalyje ji nurodė, kad „atsižvelgiant į pateiktus argumentus ir į kiekvieno dalyvio pastangas organizuojant kartelį jo veiksmingumas yra neabejotinas“.
- 155 Be to, Komisija nusprendė, kad nereikėjo „tiksliai apskaičiuoti šių kainų skirtumo kainų, kurios būtų nusistovėjusios nesant šių susitarimų, atžvilgiu“ (ginčijamo sprendimo 211 konstatuojamoji dalis). Komisija tvirtino, kad „šis skirtumas ne visada patikimai gali būti apskaičiuotas: tam tikri išorės veiksniai vienu metu gali turėti įtakos kainos kitimui, ir dėl to ypač rizikinga daryti kokias nors išvadas dėl bet kokių galimų priežasčių santykinės svarbos“ (ten pat). Vis dėlto ginčijamo sprendimo 213 konstatuojamojoje dalyje ji aprašė citrinos rūgšties kainų svyravimus nuo 1991 m. kovo mėn. iki 1995 m., pažymėdama, kad nuo 1991 m. kovo mėn. iki 1993 m. vidurio citrinos rūgšties kainos išaugo 40 % ir kad vėliau kainos iš esmės išliko tokio lygio. Be to, ginčijamo sprendimo 214 ir 215 konstatuojamosiose dalyse ji priminė, kad kartelio nariai buvo nustatę pardavimo kvotas bei taikė informacijos, priežiūros ir kompensavimo mechanizmus, siekdami užtikrinti šių kvotų laikymąsi.

156 Galiausiai ginčijamo sprendimo 217–228 konstatuojamosiose dalyse Komisija apibendrina, išnagrinėjo ir atmetė susijusių šalių per administracinę procedūrą pateiktus tam tikrus argumentus. Kalbant konkrečiai, ji apibendrina ekspertų išvadą, jog konstatuoti kainų svyravimai būtų vykę net ir nesant kartelio. Ginčijamo sprendimo 226 konstatuojamojoje dalyje Komisija vis dėlto nusprendė, kad ADM pateikti argumentai, remiantis ekspertų išvada ir kitų šalių pateiktais argumentais, negali būti priimtini:

„Kainų išaugimo 1991–1992 m. paaiškinimai, pateikti ADM, (H & R ir JBL), gali būti kažkiek teisingi, tačiau jie įtikinamai neįrodo, kad kartelio veikimas negalėjo turėti jokios reikšmės kainų svyravimams. Nors aprašyta situacija gali susidaryti net ir nesant kartelio, situacija yra visiškai suderinama su egzistuojančiu karteliu. Citrinų rūgšties kainų augimas 40 % per keturiolika mėnesių negali būti paaiškinamas vien tik konkurencine reakcija, tačiau turi būti aiškinamas atsižvelgiant į dalyvių sudarytus susitarimus koordinuoti kainų augimą, paskirstyti rinkos dalis ir įgyvendinti informacijos ir priežiūros sistemą. Visi šie veiksniai turėjo įtakos kainų augimui.“

— Vertinimas

157 Pirmiausia reikia priminti, kad pagal gairių 1 punkto A dalies pirmąją pastraipą, apskaičiuodama baudą pagal pažeidimo sunkumą Komisija, be kita ko, atsižvelgia į „konkrečią (pažeidimo) įtaką rinkai, kur tai gali būti įvertinta“.

- 158 Šiuo klausimu reikia išnagrinėti tikslią formuluotės „kur tai (konkreči įtaka) gali būti įvertinta“ reikšmę. Reikia nustatyti, ar pagal šią formuluotę Komisija apskaičiuodama baudų dydžius gali atsižvelgti į konkrečią pažeidimo įtaką tik tada ir tik tiek, kai ji gali įvertinti šią įtaką.
- 159 Kaip teisingai nurodė Komisija, kartelio įtakos atitinkamai rinkai nagrinėjimas yra neišvengiamai susijęs su prielaidomis. Tokiomis aplinkybėmis Komisija turi išsiaiškinti, kokia būtų buvusi nagrinėjamo produkto kaina nesant kartelio. Tačiau nagrinėjant realaus kainos kitimo priežastis yra pavojinga daryti kokias nors išvadas apie kiekvienos jų vaidmenį. Reikia atsižvelgti į objektyvią aplinkybę, kad dėl kainų kartelio šalys atsisakė savo laisvės konkuruoti kainomis. Taip pat įtakos vertinimas, susijęs su kitais nei šis savanoriškas kartelio šalių susilaikymas veiksniais, neišvengiamai yra pagrįstas tikėtinomis, tačiau tiksliai neįvertinamomis galimybėmis.
- 160 Todėl Komisijai negali būti priekaištaujama rėmusis kartelio konkrečia įtaka atitinkamai rinkai, nepaisant aplinkybės, kad ji negalėjo įvertinti šios įtakos ar pateikti skaičių šiuo klausimu, nes kitaip šis kriterijus, į kurį atsižvelgiama nustatant baudos dydį, netektų veiksmingumo.
- 161 Todėl konkreči kartelio įtaka atitinkamai rinkai turi būti laikoma įrodyta, jei Komisija gali pateikti konkrečių ir įtikinamų su pagrįsta tikimybe duomenų, kad kartelis turėjo įtakos rinkai.
- 162 Šioje byloje iš Komisijos pateikto vertinimo (žr. šio sprendimo 153–156 punktus) apibendrinimo matyti, kad darant išvadą dėl kartelio „realios įtakos“ rinkai šis

vertinimas pagrįstas dviem elementais. Pirmiausia ji nurodo, kad kartelio nariai kruopščiai vykdė kartelio susitarimus (žr. 210, 212, 214 ir 215 konstatuojamąsias dalis) ir kad nagrinėjamu laikotarpiu kartelio nariai turėjo daugiau nei 60 % pasaulinės ir 70 % Europos citrinos rūgšties rinkos (ginčijamo sprendimo 210 konstatuojamoji dalis). Antra, ji tvirtino, kad šalių pateikta informacija rodo tam tikrą ryšį tarp kartelio nustatytos kainos ir realiai rinkoje kartelių dalyvių taikytų kainų (ginčijamo sprendimo 213 konstatuojamoji dalis).

163 Net jei ginčijamo sprendimo 210 ir 216 konstatuojamosiose dalyse vartojamos formuluotės gali būti suprantamos kaip patvirtinančios, jog Komisija rėmėsi priežastiniu ryšiu tarp kartelio veikimo ir jo konkrečios įtakos rinkai, reikia pažymėti, kad bendra Komisijos analizės apžvalga įrodo, jog, priešingai nei tvirtina ADM, Komisija, konstatuodama realią kartelio įtaką rinkai, rėmėsi ne tik kartelio veikimu.

164 Be „kruopštaus“ kartelio susitarimų vykdymo, ji rėmėsi citrinos rūgšties kainų kitimu kartelio veikimo laikotarpiu. Iš tikrųjų ginčijamo sprendimo 213 konstatuojamojoje dalyje ji nurodė kartelio narių nustatytas, klientams praneštas ir šalių didžia dalimi taikomas citrinos rūgšties kainas 1991–1995 metais. Toliau sprendime bus nagrinėjama, ar, kaip tvirtina ADM, Komisija padarė klaidų vertindama faktus, kuriais ji grindė savo išvadas. Vis dėlto atsižvelgiant į tai, kas pasakyta šio sprendimo 160 punkte, Komisijai negali būti priekaištaujama nebandžius konkrečiai įvertinti kartelio įtakos dydžio rinkai ar pateikti apskaičiavimo šiuo klausimu.

165 Tokiomis aplinkybėmis negalima taip pat priekaištauti Komisijai nusprendus, kad tai, jog kartelio nariai turėjo didelę citrinos rūgšties rinkos dalį (60 % pasaulinės ir 70 % Europos rinkos), yra svarbus veiksnys, į kurį ji turi atsižvelgti nagrinėdama

kartelio konkrečią įtaką rinkai. Iš tikrųjų negali būti paneigta, kad kartelio galimybės nustatyti pardavimų kainas ir kvotas didėja kartu su šio kartelio narių turimomis rinkos dalimis. Nors ši viena aplinkybė neįrodo konkrečios kartelio įtakos, vis dėlto Komisija ginčijamame sprendime nenustatė šio priežastinio ryšio, o tik į jį atsižvelgė kaip į vieną iš veiksnių.

166 Be to, Komisija galėjo pagrįstai manyti, kad šio požymio reikšmė yra tuo didesnė, kuo ilgesnė kartelio trukmė. Iš tikrųjų, atsižvelgdama į administravimo ir valdymo išlaidas, susijusias su sklandžiu sudėtingo kartelio, kaip šioje byloje – kainų nustatymu, rinkų pasidalijimu ir keitimusi informacija, – veikimu, ir į tokią neteisėtą veiklos riziką, Komisija pagrįstai galėjo manyti, kad tai, jog įmonės tęsė pažeidimą ilgą laiką, rodo, kad kartelio dalyviai turėjo tam tikros naudos iš šio kartelio, ir todėl šis kartelis turėjo konkrečios įtakos atitinkamoje rinkoje.

167 Galiausiai aplinkybė, kad ginčijamo sprendimo 226 konstatuojamojoje dalyje Komisija pripažino, jog ekspertų išvadoje pateiktas tyrimas galėjo būti „kažkiek teisingas“, tačiau nusprendė, kad tai įtikinamai neįrodo, jog kartelio veikimas neturėjo jokios reikšmės citrinos rūgšties kainų svyravimams, nėra įrodinėjimo pareigos sukeitimas. Toks teiginys daugiau rodo, kad Komisija kruopščiai išnagrinėjo visus argumentus už ir prieš dėl konkrečios kartelio įtakos rinkai.

168 Iš to, kas pasakyta, reikia daryti išvadą, kad Komisija nepasirinko klaidingo metodo įvertinti konkrečią kartelio įtaką citrinos rūgšties rinkai.

3. Dėl citrinos rūgšties kainų kitimo vertinimo

a) Šalių argumentai

169 ADM tvirtina, kad Komisijos pateikti įrodymai dėl kartelio veikimo yra nepakankami ir neįrodo konkrečios įtakos.

170 Pirma, ADM ginčija Komisijos citrinos rūgšties kainų tyrimo įrodomąją galią. ADM iš tikrųjų ginčija tai, kad Komisija savo tyrime apsiribojo tik viešomis kainomis ir nenagrinėjo realiai taikytų kainų. ADM pabrėžia, kad iš tikrųjų didžioji dalis jo savo klientams taikytų kainų buvo mažesnės už kartelio nustatytą kainą visu nagrinėjamu laikotarpiu. Be to, *Cerestar* ir *JBL* taip pat pripažino nesirūpinusios susitartų kainų taikymu (ginčijamo sprendimo 217 konstatuojamoji dalis). ADM priduria, kad duomenys apie mėnesinį pardavimo vidurkį Europoje, kuriuos Komisijai pateikė ADM, H & R ir *JBL* (žr. ginčijamo sprendimo 95 konstatuojamąją dalį ir 1998 m. rugsėjo 28 d. *JBL* laišką; 1997 m. rugsėjo 23 d. H & R (*Bayer*) laišką ir 1997 m. gruodžio 5 d. ADM laišką) pagrindžia išvadą, jog realiai taikytos kainos dažniausiai buvo mažesnės už susitartas kainas.

171 Be to, ADM atkreipia dėmesį į tam tikras H & R pardavimo ataskaitas, parengtas pagal 1991 m. kovo mėn. – 1994 m. rugsėjo mėn. duomenis, ištraukas, iš kurių, kaip ji mano, matyti, kad buvo nuolatinis spaudimas dėl taikomų kainų visą nagrinėjamą laikotarpį.

172 Be to, ADM pabrėžia, kad šią išvadą patvirtina iš klientų dėl konkurencinių kainų nustatymo gauti duomenys.

- 173 ADM nurodo, kad ginčijamo sprendimo 91, 116 ir 217–226 konstatuojamosiose dalyse Komisija pripažino, jog bent jau nuo 1993 m. vidurio iki 1995 m. gegužės mėn. buvo nuolat sukčiaujama ir nesilaikoma kartelio įsipareigojimų, o tai turėjo tiesioginę įtaką kartelio nustatytoms kainoms, ir kad dėl importo iš Kinijos nebuvo įmanoma laikytis šių kainų.
- 174 Antra, ADM ginčija Komisijos tyrimo dėl pardavimo kvotų įrodomąją galią. ADM iš esmės ginčija tai, kad Komisija savo tyrime apsiribojo tik sutartomis kvotomis ir priežiūros bei kompensavimo mechanizmo įgyvendinimu ir nenagrinėjo realiai susijusių šalių parduoto citrinos rūgšties kiekio.
- 175 Šiuo klausimu ADM pirmiausia pažymi, kad, kaip tai matyti iš ginčijamo sprendimo 97 konstatuojamosios dalies ir ką patvirtina ekspertų išvada, dėl labai išaugusios paklausos, ypač 1991–1992 m., svorio kvotų sistema tapo neveiksminga, kad šalys praėjus dviem mėnesiams nebetaikė svorio kvotų nustatymo sistemos, dėl kurios jos susitarė per 1991 m. kovo 6 d. susitikimą, kad šalys šią sistemą pakeitė kvotų, pagrįstų procentiniu pardavimo kiekiu, sistema ir kad ši sistema leido kiekvienam dalyviui pasinaudoti išaugusia paklausa ir parduoti aukštesne kaina didelį ankstesnių metų kiekį.
- 176 Antra, ADM pažymi, kad iš ginčijamo sprendimo 106 ir 107 konstatuojamųjų dalių ir iš ekspertų išvados (35–40 punktai) matyti, kad kiekvienais metais šalių pardavimai viršijo jų kvotas arba buvo mažesni, o tai lėmė nuolatinius ginčus. JBL nurodė, Komisijai neneigiant, „kad ji niekada iš esmės nesirūpino dėl pradžioje susitartų rinkos dalių“. Tai, kad kartelio šalys nesilaikė susitarimų, buvo suderinama su nagrinėjamu periodu nevaržomai išaugusiu ADM, JBL ir HLR pajėgumu.

177 Trečia, ADM pabrėžia, kad iš ginčijamo sprendimo 106 konstatuojamosios dalies matyti, kad kompensavimo ir priežiūros sistema nebuvo veiksminga siekiant priversti šalis laikytis kvotų ir buvo rimtų nesutarimų kartelio viduje priežastis.

178 ADM tvirtina, kad panašiose bylose Komisija nusprendė, jog susitarimo, įkuriančio kartelį, sąlygų nesilaikymas lemia nedidelę kartelio įtaką rinkai. Savo sprendime „Graikijos keltų“ byloje Komisija pripažino, kad nuolaidų nuo susitartų kartelio viduje kainų taikymas lėmė išvadą, kad reali įtaka rinkai buvo nedidelė, o savo sprendime „Keltų bendrovės – papildomi mokesčiai“ byloje, – kad klientų pasipriešinimas kainos padidinimui leido daryti išvadą, kad kartelio įtaka nagrinėjamai rinkai yra nedidelė. ADM tvirtina, kad šioje byloje panaši svarba turėjo būti pripažinta ir nuolaidoms nuo kartelio nustatytų kainų bei susitartų kvotų nesilaikymui.

179 Komisija nesutinka su ADM argumentais.

b) Pirmosios instancijos teismo vertinimas

180 Iš nusistovėjusios teismų praktikos matyti, kad kontroliuojant Komisijos pateiktą kartelio konkrečios įtakos rinkai vertinimą, reikia būtinai išnagrinėti jos pateiktą kartelio įtakos kainoms vertinimą (žr. 41 punkte minėto sprendimo *Archer Daniels Midland ir Archer Daniels Midland Ingredients prieš Komisiją* 148 punktą ir 1998 m. gegužės 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Cascades prieš Komisiją*, T-308/94, Rink. p. II-925, 173 punktą bei sprendimo *Mayr-Melnhof prieš Komisiją*, T-347/94, Rink. p. II-1751, 225 punktą).

- 181 Be to, teismų praktika primena, kad vertinant pažeidimo sunkumą reikia atsižvelgti, *inter alia*, į inkriminuojamų veiksmų teisinį ir ekonominį kontekstą (1975 m. gruodžio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Suiker Unie ir kt. prieš Komisiją*, 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ir 114/73, Rink. p. 1663, 612 punktas ir 98 punkte minėto sprendimo *Ferriere Nord prieš Komisiją* 38 punktas), o norėdama įvertinti konkrečią pažeidimo įtaką rinkai, Komisija turi atsižvelgti į konkurenciją, kuri būtų įprastai egzistavusi, jei nebūtų buvę pažeidimo (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Suiker Unie ir kt. prieš Komisiją* 619 ir 620 punktus; 180 punkte minėto sprendimo *Mayr-Melnhof prieš Komisiją* 235 punktą ir 1999 m. kovo 11 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Thyssen Stahl prieš Komisiją*, T-141/94, Rink. p. II-347, 645 punktą).
- 182 Pirmiausia iš to išplaukia, kad ypač kainų kartelių atveju turi būti nustatyta, kad susitarimai iš tikrųjų leido susijusioms įmonėms nustatyti aukštesnes kainas, nei jos būtų buvusios nesant kartelio. Antra, iš to išplaukia, kad vertindama Komisija turi atsižvelgti į visas objektyvias nagrinėjamos rinkos sąlygas ir į ekonominį bei galimą teisinį kontekstą. Iš Pirmosios instancijos teismo sprendimų kartono kartelio byloje (žr. 180 punkte minėto sprendimo *Mayr-Melnhof prieš Komisiją* 234 ir 235 punktus) matyti, kad tam tikrais atvejais reikia atsižvelgti į „objektyvių ekonominių veiksmių, rodančių, kad „laisvos konkurencijos“ sąlygomis kainų lygis būtų kitęs skirtingai, nei jis kito esant karteliui“, buvimą (taip pat žr. 41 punkte minėto sprendimo *Archer Daniels Midland ir Archer Daniels Midland Ingredients prieš Komisiją* 151 ir 152 punktus ir 180 punkte minėto sprendimo *Cascades prieš Komisiją* 183 ir 184 punktus).
- 183 Šioje byloje remdamasi ADM ir JBL per administracinę procedūrą pateiktais dokumentais Komisija nagrinėjo citrinos rūgšties kainų kitimą nuo 1991 m. kovo mėn. iki 1995 m. bei pardavimo kvotų nustatymą ir kompensavimo sistemos sukūrimą kaip esmines priemones siekiant išlaikyti spaudimą kainų augimui.

184 Ginčijamo sprendimo 213 konstatuojamojoje dalyje Komisija citrinos rūgšties kartelio narių susitarę ir taikytą kainų kitimą apibūdino taip:

„Nuo 1991 m. kovo mėn. iki 1993 m. vidurio kartelio narių sutartos kainos buvo nurodomos klientams ir labai plačiai taikomos, ypač pirmaisiais kartelio metais. Pakelti kainą iki 2,25 (Vokietijos markių (DEM)) už kilogramą (CAA) 1991 m. balandžio mėn. buvo nuspręsta per 1991 m. kovo mėn. kartelio susitikimą, ir ši kaina buvo lengvai taikoma. Vėliau liepos mėn. telefoninio pokalbio metu priimtu sprendimu kaina buvo padidinta iki 2,70 DEM už kilogramą (CAA) rugpjūčio mėnesiui. Šis kainos padidėjimas taip pat sėkmingai buvo taikomas. Galutinis sprendimas padidinti kainą iki 2,80 DEM už kilogramą (CAA) buvo priimtas per 1991 m. gegužės mėn. susitikimą, o ši kaina pradėta taikyti nuo 1992 m. birželio mėnesio. Nuo šios datos kainos nebuvo daugiau didinamos, o kartelis susikoncentravo šių kainų išlaikymui.“

185 Be to, Komisija priminė, kad 1991–1994 m. kartelio nariai nustatinėjo pardavimo kvotas, pagrįstas fiksuotu ir konkrečiu svoriu, suteiktu kiekvienam kartelio nariui taikant kontrolės sistemą. Komisija pažymėjo, kad šios kvotos veiksmingai buvo taikomos, o nurodymų laikymasis buvo griežtai prižiūrimas. Be to, Komisija priminė, kad kartelio nariai buvo nustatę kompensavimo mechanizmą ir jį veiksmingai taikė, bausdami kartelio narius, kurie parduodavo didesnę svorį nei jiems buvo leista parduoti atsižvelgiant į pardavimų kvotas ir kompensuodavo tiems, kurie neišnaudodavo savo kvotų (ginčijamo sprendimo 214 ir 215 konstatuojamosios dalys su nuoroda į ginčijamo sprendimo dalį „faktinės aplinkybės“).

186 ADM neginčija pačių Komisijos nustatytų faktinių aplinkybių dėl kainų kitimo ir pardavimo kvotų nustatymo, bet iš esmės nurodo, kad realiai nebuvo visiškai laikomasi kainų ir kvotų.

- 187 Tai pat dėl citrinos rūgšties kainos kitimo ADM nurodo, kad pagal daugelį per administracinę procedūrą Komisijai pateiktų pranešimų ir pagal ekspertų išvadą didžioji dalis realiai taikytų kainų buvo mažesnės už susitartas kainas.
- 188 Vis dėlto iš ADM pateiktų skaičių matyti, kad buvo nuolatinis nustatytų ir realiai taikytų kainų ryšys. Remiantis šiais skaičiais matyti, kad kai 1991 m. kovo mėn. – 1992 m. gegužės mėn. kartelio nariai nusprendė padidinti citrinos rūgšties, naudojamos maisto sektoriuje, kainas nuo 2,25 DEM už kilogramą iki maždaug 2,8 DEM už kilogramą, ir klientams taikyta kaina, kuri 1991 m. balandžio mėn. buvo nuo 1,9 DEM iki 2,1 DEM už kilogramą, išaugo iki 2,3–2,7 DEM už kilogramą. Be to, iš šių skaičių matyti, kad per visą laikotarpį, kai kartelio nariai buvo nustatę 2,8 DEM kainą už kilogramą, realios kainos klientams išliko stabilios ir aukštesnės, nei buvo iki kainų išaugimo 1991m. ir 1992 metais.
- 189 Tai, kad šalys nesilaikė savo susitarimo ir nevisiškai laikėsi sutartų kainų, nereiškia, kad taip darydamos jos taikė kainas, kurias būtų galėjęs taikyti, jei nebūtų buvę kartelio. Kaip teisingai pabrėžė Komisija ginčijamo sprendimo 219 konstatuojamojoje dalyje, Pirmosios instancijos teismas vertindamas lengvinančias aplinkybes jau yra nusprendęs, kad įmonė, kuri nepaisydama su konkurentais suderintų veiksmų vykdo daugiau ar mažiau nepriklausomą politiką rinkoje, gali paprasčiausiai bandyti išnaudoti kartelį savo naudai (180 punkte minėto sprendimo *Cascades prieš Komisiją* 230 punktas). Be to, kaip Komisija nurodė ginčijamo sprendimo 226 konstatuojamojoje dalyje, kartelis leido savo nariams koordinuoti kainų augimą rinkoje).
- 190 Tas pats pasakytina ir apie pardavimo kvotų sistemos neefektyvumą. Šiuo klausimu ADM tik nurodo, kad kartelio veikimo laikotarpiu siekiant pasinaudoti išaugusia paklausa sistema buvo pakeista taip, kad leido kiekvienam kartelio nariui parduoti didesnę svorį, nei jam buvo nustatytas. Tačiau šis argumentas yra netinkamas. Jis neįrodo, kad realiai kartelio narių parduoti kiekiai būtų atitikę tuos kiekius, kuriuos

ji būtų pardavę, jei nebūtų buvę kartelio, ir kad sistema, nors ir taikyta ne taip veiksmingai, kaip buvo numaćiusios šalys, neturėjo poveikio kainoms. Be to, negalima atmesti galimybės, kad nesant kartelio, kuris neleido šalims konkuruoti kainomis, jos būtų pakitusios dar daugiau.

191 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, Komisija pagrįstai galėjo nuspręsti, kad ji turi konkrečius ir įtikinamus įrodymus, jog kartelio taikytos citrinos rūgšties kainos buvo didesnės, nei būtų nusistovėjusios nesant kartelio.

192 Net manant, kad, kaip remdamasi ekspertų išvadoje pateiktu ekonominiu tyrimu tvirtina ADM, kartelio narių taikytos kainos būtų buvusios labai panašios į tas, kurios būtų nusistovėjusios nesant kartelio, vis dėlto Komisija pagrįstai ginčijamo sprendimo 226 konstatuojamojoje dalyje galėjo teigti, kad kartelis leido savo nariams koordinuoti kainų kitimą. Be to, net jei kainų kitimą skatino rinkos jėgos ir todėl negali būti tvirtinama, jog kainų lygis būtų toks pat kaip ir taikytų kainų, vis dėlto pažymėtina, kad šalys bent jau galėjo koordinuoti kainų augimą.

193 Todėl ADM argumentai yra nepriimtini.

4. Dėl atitinkamos produkto rinkos apibrėžimo

a) Šalių argumentai

194 ADM tvirtina, kad Komisija padarė klaidų apibrėždama atitinkamą rinką. Ji pabrėžia, kad atitinkamos rinkos apibrėžimas yra būtinas norint įvertinti kartelio įtaką rinkai ir

kad dėl to šios klaidos turėjo įtakos apskaičiuojant baudą. ADM iš tikrųjų tvirtina, kad atitinkamos produkto rinkos apibrėžimas yra esminis Komisijos atliekamame privalomame tyrime, jei Komisija apskaičiuodama baudos dydį nori atsizvelgti į pamatuojamą kartelio ekonominę įtaką atitinkamo produkto rinkai. Nesant šio tyrimo Komisijos išvada dėl įtakos rinkai reikštų teorinį poveikio konkurencijai, galbūt susijusio su ribojimo priemonėmis, vertinimą, o tai nebūtų antikonkurencinio poveikio dėl pažeidimo, įrodyto konkrečiais faktais, tyrimas (2000 m. kovo 15 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Cimenteries CBR ir kt. prieš Komisiją*, T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ir T-104/95, Rink. p. II-491, 4866 punktas).

195 ADM tvirtina, kad iš ginčijamo sprendimo 4–8 konstatuojamųjų dalių matyti, jog citrinos rūgštis 90 % jos naudojimo atvejų turi pakaitų. Taip pat ADM tvirtina, kad iš ekspertų išvados matyti, jog „atliekant *antitrust* tyrimą atitinkama produkto rinka apima citrinos rūgštį su fosfatais ir greičiausiai mineralines rūgštis“. Be to, per administracinę procedūrą tą patį pastebėjo ir kiti citrinos rūgšties gamintojai. Galiausiai ADM tvirtina, kad citrinos rūgšties pakeičiamumą kitais produktais taip pat paaiškino R. Bradley, H. Janshekar ir Y. Yoshikawa ataskaita „CEH Marketing Research Report, Citric Acid“, paskelbtoje 1996 m. „Chemical Economics Handbook – SRI International“ (toliau – CEH ataskaita), kuria Komisija rėmėsi ginčijamame sprendime (žr., pavyzdžiui, 72 konstatuojamąją dalį).

196 Vis dėlto ADM pabrėžia, kad nepaisydama šių aplinkybių Komisija nenagrinėjo, ar viena citrinos rūgštis sudarė ekonominę rinką, ar ją reikėjo laikyti dalimi platesnės rinkos, apimančios minėtus pakaitus.

197 Komisija atmeta ADM argumentus.

b) Pirmosios instancijos teismo vertinimas

- 198 Pirmiausia reikia konstatuoti, kad ginčijamame sprendime nebuvo nagrinėjama, ar atitinkama produkto rinka turi apsiriboti citrinos rūgštimi, ar ji turėtų būti suprantama, kaip tvirtina ADM, plačiau, apimanti ir citrinos rūgštis pakaitus. Aprašydama „atitinkamą produktą“ (ginčijamo sprendimo 4–14 konstatuojamosios dalys ir „citrinos rūgštis rinką“ (ginčijamo sprendimo 38–53 konstatuojamosios dalys) Komisija nurodė tik tam tikrą citrinos rūgštis panaudojimą bei citrinos rūgštis rinkos dydį.
- 199 Tačiau ekspertų išvadoje, kurią per administracinę procedūrą Komisijai pateikė ADM, atitinkama produkto rinka nagrinėjama ir apibrėžiama plačiau, kaip apimanti pakaitus, būtent fosfatus ir mineralines rūgštis. Vis dėlto ginčijamame sprendime Komisija nenagrinėjo ADM argumentų dėl platesnio atitinkamos produkto rinkos supratimo.
- 200 Dėl to reikia konstatuoti, kad ADM argumentai galėtų būti teisingi, jei įrodytų, kad, jei Komisija būtų apibrėžusi atitinkamą produkto rinką atsižvelgdama į ADM tvirtinimus, ji būtų turėjusi konstatuoti, jog pažeidimas neturėjo įtakos rinkai, apimančiai citrinos rūgštį ir jos pakaitus. Iš tikrųjų, kaip jau buvo nuspręsta šio sprendimo 161 punkte, tik esant tokiai situacijai Komisija, apskaičiuodama baudą pagal pažeidimo sunkumą, nebūtų galėjusi remtis konkrečia kartelio įtaka rinkai.
- 201 Tačiau dėl Komisijos ginčijamo sprendimo 213 ir kitose konstatuojamosiose dalyse atlikto kainų kitimo ir pardavimo kvotų tyrimo ADM neįrodė ir net nepateikė jokių įrodymų, kurie galėtų būti tinkama nuoroda, su pagrįsta tikimybe rodanti, kad

citrinos rūgštis kartelio įtakos platesnei rinkai, apimančiai ir citrinos rūgštis pakaitus, nebuvo arba ji buvo nedidelė. Net ekspertų išvadoje, nors ji nurodo, kad rinka turėjo būti apibrėžta plačiau, nagrinėjant tariamą kartelio įtakos nebuvimą kainų augimui apsiribojama tik citrinos rūgštis rinka.

- 202 Galiausiai ADM neteisingai nurodo šio sprendimo 194 punkte minėto sprendimo *Cimenteries CBR ir kt. prieš Komisiją* 4866 punktą. Iš tikrųjų nors šioje šio sprendimo dalyje Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad Komisija turėjo atlikti tyrimą remdamasi konkrečiais įrodymais ir neapsiriboti teoriniais vertinimais, vis dėlto ši sprendimo dalis susijusi ne su atitinkamos produkto rinkos apibrėžimu, o su pažeidimo realia įtaka pačiai rinkai.
- 203 Todėl kaltinimas, pagrįstas klaidingu atitinkamos produkto rinkos apibrėžimu, turi būti atmestas.
- 204 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, reikia daryti išvadą, kad ADM neįrodė, jog Komisija vertindama konkrečią kartelio įtaką rinkai padarė akivaizdžių vertinimo klaidų.

IV — *Dėl pažeidimo trukmės*

- 205 ADM primena, kad ginčijamo sprendimo 91, 116 ir 217–226 konstatuojamosiose dalyse Komisija pripažino, jog bent jau nuo 1993 m. vidurio iki 1995 m. gegužės

mėn. buvo nuolat sukčiaujama ir nesilaikoma kartelio įsipareigojimų, o tai turėjo tiesioginę įtaką kartelio nustatytoms kainoms, ir kad dėl importo iš Kinijos nebuvo įmanoma laikytis šių kainų (žr. šio sprendimo 173 punktą).

206 Tokiomis aplinkybėmis ADM tvirtina, kad Komisija negalėjo baudos ADM padidinti 10 % už kiekvienus pažeidimo metus (ginčijamo sprendimo 249 konstatuojamoji dalis). Iš tikrųjų taip darydama Komisija, ADM nuomone, pažeidė proporcingumo ir vienodo požiūrio principus, nes nesilaikė savo sprendimų praktikos (1998 m. sausio 28 d. Komisijos sprendimas 98/273/EB dėl EB sutarties 85 straipsnio taikymo procedūros (IV/35.733 – VW) (OL L 124, p. 60) padidinti mažesniu dydžiu už tą laikotarpį, kai nebuvo laikomasi susitarimo ar jis nebuvo įgyvendinamas.

207 Komisija prašo atmesti ieškinio pagrindą.

208 Pirmosios instancijos teismas primena, kad gairių B punkte Komisija nurodė, jog, kiek tai susiję su vidutinės trukmės pažeidimais, t. y. pažeidimais, kurie paprastai trunka nuo vienerių iki penkerių metų, baudą, kuri numatyta už pažeidimo sunkumą, ji gali padidinti iki 50 %.

209 Šioje byloje ginčijamo sprendimo 249 konstatuojamojoje dalyje Komisija konstatavo, kad ADM padaryto pažeidimo trukmė yra ketveri metai, t. y. vidutinės trukmės pažeidimas gairių prasme, ir ji dėl pažeidimo trukmės baudą padidino 40 %. Taigi Komisija laikėsi savo pačios gairėse nustatytų taisyklių. Be to, Pirmosios instancijos teismas mano, kad šis padidinimas 40 % atsižvelgiant į pažeidimo trukmę šioje byloje nėra akivaizdžiai neproporcingas.

210 Dėl to, kad ADM nurodo Komisijos sprendimą byloje VW (žr. šio sprendimo 206 punktą), reikia konstatuoti, kad šioje minėtoje byloje faktinės aplinkybės skyrėsi nuo šios bylos faktinių aplinkybių. Iš tikrųjų pakanka konstatuoti, kad ta byla buvo susijusi su karteliu, kuris veikė daugiau nei dešimt metų, ir kad pagal gaires Komisija baudą padidino tam tikru procentiniu dydžiu už kiekvienus metus, o ne taip, kaip šioje byloje – konkrečiu procentiniu dydžiu. Be to, reikia konstatuoti, kad, priešingai nei tvirtina ADM, iš sprendimo toje minėtoje byloje konstatuojamųjų dalių tikrai negalima daryti išvados, kad šiuo sprendimu Komisija siekė įtvirtinti bendrą praktiką, kurios ji turėjo laikytis priimdama visus vėlesnius sprendimus.

211 Vadinas, šį ieškinio pagrindą reikia atmesti.

V — *Dėl sunkinančių aplinkybių*

A — *Ižanga*

212 Ginčijamo sprendimo 267 ir 273 konstatuojamosiose dalyse Komisija nusprendė, kad ADM kartu su HLR vadovavo karteliui, todėl šiom dviem įmonėms bauda buvo padidinta 35 %.

213 ADM ginčija vadovavusi karteliui ir tvirtina, kad Komisija negalėjo teisėtai padidinti jai baudos taip, kaip ji tai padarė. Šiomis aplinkybėmis ADM nurodo iš esmės keturis pagrindus dėl baudos padidinimo dėl sunkinančių aplinkybių. Pirmiausia ADM tvirtina, kad Komisija neteisingai pripažino ją esant kartelio iniciatorę. Antra, ADM tvirtina, jog Komisija pažeidė vienodo požiūrio principą padidindama baudą ADM

ties pat, kiek ir HLR. Trečia, ADM mano, kad taikydama jai dauginimo koeficientą Komisija pažeidė vienodo požiūrio ir proporcingumo principus ir nesilaikė savo sprendimų praktikos. Ketvirta, ADM tvirtina, kad sprendime nebuvo laikytasi pareigos motyvuoti.

B — *Dėl ADM pripažinimo kartelio iniciatore*

1. Įžanga

214 Iš ginčijamo sprendimo 263–266 konstatuojamųjų dalių matyti, kad prieš patvirtindama, jog ADM kartu su HLR vadovavo karteliui, Komisija iš esmės nurodė, kad ADM buvo reikšminga sukuriant kartelį ir inicijavo daugelį sprendimų per kartelio susitikimus. Šiuo klausimu Komisija rėmėsi trimis veiksniais.

215 Pirmiausia ginčijamo sprendimo 263 ir 264 konstatuojamosiose dalyse Komisija nurodė, kad patekusi į šią rinką 1990 m. gruodžio mėn., kitų metų sausio mėn. ADM suorganizavo keletą dvišalių susitikimų su pagrindiniais citrinos rūgšties gamintojais, t. y. su H & R, HLR ir JBL (toliau – 1991 m. sausio mėn. ADM organizuoti dvišaliai susitikimai). Antra, ginčijamo sprendimo 265 konstatuojamojoje dalyje Komisija rėmėsi buvusio ADM atstovo, kuris dalyvavo kartelio susitikimuose (toliau – buvęs ADM atstovas), pareiškimu FTB vykstant *antitrust* procedūrai JAV valdžios institucijose, kaip matyti iš FTB parengtos ataskaitos (toliau – FTB ataskaita), dėl kito ADM atstovo, kuris dalyvavo susitikimuose (toliau – kitas ADM atstovas), veiksmų. Trečia, ginčijamo sprendimo 266 konstatuojamojoje dalyje Komisija atsižvelgė į *Cerestar* pareiškimą per administracinę procedūrą (toliau – *Cerestar* pareiškimas).

216 ADM priekaištauja Komisijai padarius klaidų vertinant kiekvieną iš šių trijų veiksmių bei nepakankamai motyvavus ginčijamą sprendimą šiuo klausimu. Šie kaltinimai bus nagrinėjami atskirai dėl kiekvieno šių trijų veiksmių. Be to, ADM tvirtina, kad šie veiksniai bet kuriuo atveju neleidžia daryti išvados, jog ADM vadovavo karteliui.

2. Dėl tariamų Komisijos klaidų tvirtinant ADM vadovavus karteliui

a) Dėl 1991 m. sausio mėn. ADM organizuotų dvišalių susitikimų

Šalių argumentai

217 ADM tvirtina, kad jos veiksmai per 1991 m. sausio mėn. vykusius susitikimus, kuriuose, be jos, dalyvavo H & R, HLR ir JBL, negali būti vertinami kaip įrodymas, patvirtinantis jos vadovavimą karteliui. ADM šiuo klausimu nurodo ginčijamo sprendimo 264 konstatuojamosios dalies ištrauką, kurioje Komisija pripažino, kad „dvišalių ADM ir jos konkurentų susitikimų kiek anksčiau už pirmąjį daugiašalį kartelio susitikimą nepakanka įrodyti, kad ADM buvo kartelio iniciatorė“.

218 Bet kuriuo atveju ADM tvirtina, kad ginčijamame sprendime nebuvo laikytasi pareigos motyvuoti. Iš tikrųjų, pati pripažindama, kad dvišalių susitikimų nepakanka įrodyti, jog ADM inicijavo kartelį, Komisija prieštarauja ginčijamo sprendimo 263 konstatuojamojoje dalyje savo pateiktam šių susitikimų vertinimui.

219 Komisija prašo atmesti šiuos ADM argumentus.

Pirmosios instancijos teismo vertinimas

220 Reikia pastebėti, kad ginčijamo sprendimo 263 konstatuojamojoje dalyje dėl 1991 m. sausio mėn. ADM organizuotų dvišalių susitikimų Komisija nurodė rėmusius dviem dokumentais. Pirmiausia Komisija rėmėsi 1999 m. sausio 15 d. ADM parengtu memorandumu dėl 1998 m. gruodžio 11 d. įvykusio buvusio ADM atstovo kartelyje pokalbio su Komisijos tarnybomis. Antra, Komisija rėmėsi FTB ataskaita.

221 Dėl 1991 m. sausio mėn. ADM organizuotų dvišalių susitikimų su pagrindiniais citrinos rūgšties gamintojais, t. y. H & R, HLR ir JBL, Komisija konstatavo, kad, nepaisant to, jog ADM šiuos susitikimus laikė paprastais prisistatymo konkurentams susitikimais, „labai tikėtina, kad šie susitikimai buvo pagrindas sukurti (ar atnaujinti) citrinos rūgšties kartelį 1991 m. kovo mėnesį“. Iš tikrųjų Komisija mano, kad „atsižvelgiant į labai trumpą laikotarpį nuo šių susitikimų iki pirmojo daugiašalio kartelio susitikimo 1991 m. kovo 6 d., labai tikėtina, jog buvo kalbama apie galimybę ar siekį sukurti kartelį, kaip tai ypač matyti iš kalbų turinio, išdėstyto ADM darbuotojo parengtame protokole: nors pokalbių aprašymai yra netikslūs, šis darbuotojas nurodo, kad mažiausiai du kartus konkurentas buvo „peiktas“ <...> už savo elgesį citrinos rūgšties sektoriuje“. Komisija nusprendė, kad „toks pasipiktinimas, išreikštas konkurento, kuris buvo kritikuojamas už netinkamą elgesį rinkoje, atžvilgiu, akivaizdžiai rodo antikoncepcinį siekį įvesti daugiau disciplinos rinkoje“ (ginčijamo sprendimo 74, 75 ir 263 konstatuojamosios dalys).

- 222 Be to, ginčijamo sprendimo 264 konstatuojamojoje dalyje Komisija pridūrė, kad „dvišalių ADM ir jos konkurentų susitikimų kiek anksčiau už pirmąjį daugiašalį kartelio susitikimą nepakanka įrodyti, kad ADM buvo kartelio iniciatorė, tačiau yra rimta to nuoroda“.
- 223 Dėl ADM nurodomų vertinimo klaidų dėl dvišalių susitikimų pirmiausia reikia pažymėti, kad ji neginčija organizavusi šiuos susitikimus. Taip pat nepriekaištauja Komisijai klaidingai supratęs dokumentus, kuriais ji rėmėsi šiuo klausimu. Tačiau ADM tvirtina, kad šie dvišaliai susitikimai vyko siekiant prisistatyti kitiems kartelio nariams.
- 224 Tačiau net jei, kaip ginčijamo sprendimo 264 konstatuojamojoje dalyje pabrėžė Komisija, Komisijos turimos informacijos apie dvišalius susitikimus nepakako nuspręsti, jog per šiuos susitikimus ADM inicijavo kartelį, vis dėlto Komisija pagrįstai galėjo manyti, kad šie dvišaliai susitikimai, kuriuos ADM organizavo kiek anksčiau už pirmąjį daugiašalį kartelio susitikimą, yra „rimta nuoroda“, kad ADM buvo kartelio iniciatorė.
- 225 Tai, kad ginčijamo sprendimo 264 konstatuojamojoje dalyje Komisija šių dvišalių susitikimų įrodomąją galią dėl ADM buvimo kartelio iniciatore sušvelnino, nereiškia, kad Komisija klaidingai įvertino minėtus susitikimus. Visiškai priešingai, Komisijos pasirinktas metodas įrodo, kad ji kruopščiai išanalizavo nurodytus dokumentus prieš nuspręsdama, kad šie dvišaliai susitikimai yra tik rimta nuoroda, jog ADM buvo kartelio iniciatorė, tačiau jų nepakanka galutinei išvadai padaryti.

226 Todėl Komisija nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos nurodydama, kad šie susitikimai yra papildoma nuoroda kitų dviejų veiksmų, kuriais ji rėmėsi nusprenddama, kad ADM vadovavo karteliui, atžvilgiu.

227 Dėl ADM nurodytos pareigos motyvuoti nesilaikymo reikia pastebėti, kad ginčijamo sprendimo 263 ir 264 konstatuojamosiose dalyse aiškiai ir nedviprasmiškai pateikiami institucijos argumentai. Iš tikrųjų ginčijamo sprendimo 263 konstatuojamojoje dalyje Komisija nusprendė, kad labai tikėtina, jog 1991 m. sausio mėn. ADM susitikimai atitinkamai su H & R, HLR ir JBL buvo pagrindas įsteigti citrinos rūgšties kartelį 1991 m. kovo mėn., o ginčijamo sprendimo 264 konstatuojamojoje dalyje Komisija patikslino šios išvados pasekmes ADM nurodydama, kad dvišalių ADM ir jos konkurentų susitikimų kiek anksčiau už pirmąjį daugiašalį kartelio susitikimą nepakanka siekiant nuspręsti, kad ADM buvo iniciatorė, tačiau yra rimta nuoroda. Šis patikslinimas nėra prieštaringas ir nedaro įtakos Komisijos argumentavimo nuoseklumui. Todėl šiuo klausimu negalima priekaištauti dėl pareigos motyvuoti nesilaikymo.

228 Taigi Komisija nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos ir nepažeidė savo pareigos motyvuoti.

b) Dėl buvusio ADM atstovo pareiškimo FTB

Faktinių aplinkybių ir ginčijamo sprendimo priminimas

229 1996 m. spalio 11 d. ir 12 d. buvęs ADM atstovas, apklausiamas „grand jury“ per JAV *antitrust* procedūrą, kuri baigėsi teisiniu susitarimu (*plea agreement*), padarė

pareiškimą. Ši apklausa, kurioje buvęs ADM atstovas dalyvavo kartu su savo advokatu, buvo atliekama priėmus įpareigojimą (*compulsion order*). Remdamasis šia apklausa 1996 m. lapkričio 5 d. FTB parengė ataskaitą.

230 Iš 1996 m. spalio 11 d. JAV valdžios institucijų laiško buvusio ADM atstovo advokatui matyti, kad ši apklausa buvo atliekama paprašius ADM, kuri sutiko būti apklausama, pasilikdama JAV Konstitucijos suteiktą teisę neatsakyti į klausimus, kurie galėtų ją pačią apkaltinti (penktoji pataisa). Šiame laiške taip pat nurodoma, kad prieš šią apklausą JAV valdžios institucijos buvusiam ADM atstovui suteikė baudžiamąjį imunitetą dėl aplinkybių, nurodytų jo pareiškime, jei jis į pateiktus klausimus atsakys atvirai ir tiksliai bei pateiks visą turimą informaciją. Be to, JAV valdžios institucijos nurodė, kad buvusio ADM atstovo per apklausą padarytas pareiškimas negalės būti panaudotas tiesiogiai ar netiesiogiai prieš ADM ar prieš bet kurį iš jos darbuotojų, dukterinę įmonę ar su ja susijusią bendrovę vykdant baudžiamąjį persekiojimą.

231 Per minėtą 1996 m. spalio 11 d. ir 12 d. apklausą buvęs ADM atstovas smulkiai apibūdino kartelio veikimą ir nurodė dalyvavusias šalis. Jis taip pat apibūdino nuolatinius susitikimus aukščiausiu lygmeniu („vadovų“ ar „G-4/5“ susitikimai) bei labiau techninio pobūdžio susitikimus („šerpu“ susitikimai), kurių daugelyje jis dalyvavo. FTB ataskaitos 21 ir 22 puslapiuose pateikiamas buvusio ADM atstovo pareiškimas, kurio ištraukas Komisija citavo ginčijamo sprendimo 256 konstatuojamojoje dalyje.

232 Per administracinę procedūrą Komisijoje *Bayer* jai pateikė FTB ataskaitą. Be to, per administracinę procedūrą, vykstant 1998 m. gruodžio 11 d. Komisijos tarnybų susitikimui su ADM atstovais (žr. ginčijamo sprendimo 57 konstatuojamąją dalį),

Komisija apklausė buvusį ADM atstovą. Po šio susitikimo ADM Komisijai pateikė memorandumą be datos „Memorandumas dėl (buvusio ADM atstovo kartelyje) apklausos Komisijoje 1998 m. gruodžio 11 dieną.“

233 Vėliau pranešime apie kaltinimus Komisija rėmėsi būtent buvusio ADM atstovo pareiškimu, taip kaip jis išdėstytas FTB ataskaitoje. Be to, ji pridėjo šią ataskaitą prie pranešimo apie kaltinimus.

234 Galiausiai atsakydama į pranešimą apie kaltinimus ADM nurodė savo buvusio atstovo pareiškimą FTB, tuo pabrėždama ADM bendradarbiavimo svarbą ne tik per Komisijos administracinę procedūrą, bet ir su JAV valdžios institucijomis. Be to, ADM pati keletą kartų darė nuorodą į FTB ataskaitą tvirtindama, kad ji visiškai bendradarbiavo per Komisijoje vykusią procedūrą, kad kartelis turėjo nedidelę įtaką citrinos rūgšties rinkai ir kad apskaičiuojant baudą jos atžvilgiu turėjo būti pripažintos lengvinančios aplinkybės. Šioje situacijoje ADM ypač rėmėsi FTB ataskaita siekdama įrodyti, kad, jos nuomone, ji nevadovavo karteliui, net jei šiais argumentais ji norėjo įrodyti Komisijai, kad jos atžvilgiu turi būti pripažintos lengvinančios aplinkybės.

235 Ginčijamo sprendimo 265 konstatuojamojoje dalyje Komisija padarė nuorodą į FTB ataskaitą:

„Per apklausą FTB 1996 m. (buvęs) ADM atstovas kartelio susitikimuose, nurodydamas kitą ADM atstovą tuose pačiuose susitikimuose, pareiškė, kad „mechanizmas G-4/5, atrodo, buvo (šio kito ADM atstovo) idėja ir kad 1991 m. kovo 6 d. susitikime Bazelyje, kur buvo nustatyta (citrinos rūgšties) tvarka, (šis kitas

ADM atstovas) pakankamai aktyviai veikė“. Apie tą patį kolegą jis pridūrė, kad (šis kitas ADM atstovas) buvo laikomas „išminčiumi“ ir net buvo (*JBL* atstovo pavardė) pramintas „pamokslininku“.

Šalių argumentai

- ²³⁶ ADM tvirtina, kad Komisija, remdamasi FTB ataskaita kaip dokumentu, patvirtinančiu ADM „*leadership*“, padarė klaidą.
- ²³⁷ Pirmiausia ADM tvirtina, kad Komisija negalėjo pagrįstai remtis FTB ataskaita, nes ši ataskaita yra vienas iš trečiosios valstybės valdžios institucijoms atliekant tyrimą surinktų įrodymų, kuriems netaikomos Bendrijos teisėje numatytos procesinės garantijos. ADM pabrėžia, kad nei buvusiam ADM atstovui, nei jo advokatui nebuvo suteikta galimybės peržiūrėti, patvirtinti ar pasirašyti pareiškimą.
- ²³⁸ JAV teismuose panašūs pareiškimai buvo pripažinti iš esmės mažai patikimais. Be to, ADM pažymi, kad 1993 m. lapkričio 10 d. Sprendime *Otto* (C-60/92, Rink. p. I-5683, 20 punktas) Teisingumo Teismas pripažino, jog vykstant nacionalinei procedūrai surinkta informacija, nesusijusi su Bendrijos pripažinta teise į gynybą nuo savęs apkaltinimo, gali būti pateikta Komisijai susijusios šalies. Vis dėlto Teisingumo Teismas šiame sprendime nusprendė, kad iš jo 1989 m. spalio 18 d. Sprendimo *Orkem prieš Komisiją* (374/87, Rink. p. 3283) matyti, jog Komisija, kaip, beje, ir nacionalinė valdžios institucija, negali naudoti šios informacijos kaip konkurencijos normų pažeidimo įrodymo procedūroje, kurioje gali būti paskirta bauda, ar kaip įrodymo, pateisinančio išankstinį tyrimą tokioje procedūroje.

- 239 ADM pabrėžia netvirtinanti, kad JAV valdžios institucijos netaikė procesinių garantijų. Ji nurodo, kad buvęs ADM atstovas iš tikrųjų buvo su savo advokatu ir jam buvo suteiktas imunitetas nuo baudžiamojos persekiojimo. Vis dėlto ADM tvirtina, kad tai yra trečiojoje valstybėje vykstant procedūrai surinkti įrodymai, kuriems negali būti taikomos Bendrijos teisėje įtvirtintos garantijos. Komisija akivaizdžiai negalėjo įvertinti dokumento įrodomosios galios, jei nesuprato, kaip jis buvo parengtas, nei procesinių garantijų, susijusių su jo parengimu, įskaitant esminius veiksnius, pavyzdžiui, klausimą, ar minėtas dokumentas buvo parengtas gavus priesaiką ar buvo peržiūrėtas liudininko ar jo advokato.
- 240 Antra, ADM mano, kad Komisija negalėjo remtis FTB ataskaita, nes ji neturėjo galimybės įgyvendinti savo teisės į gynybą nuo savęs apkaltinimo, pripažintos šio sprendimo 238 punkte minėtame sprendime *Orkem prieš Komisiją*. ADM priduria, kad tai, jog ADM persekiojimo atsisakymas buvo taikomas tik baudžiamajame procese, neturi jokios reikšmės.
- 241 ADM primena, kad nagrinėjamą pareiškimą padarė buvęs ADM atstovas, ir šis pareiškimas yra teisės į gynybą nuo savęs apkaltinimo atsisakymas, jei JAV valdžios institucijos jo nenaudos prieš buvusį ADM atstovą ar ją pačią. Vis dėlto ji nurodo, kad, priešingai nei JAV valdžios institucijos, Komisija per savo pradėtą procedūrą nesuteikė jai galimybės pasinaudoti savo teise prieštarauti savęs apkaltinimui dėl buvusio ADM atstovo pareiškimo. ADM neginčija, kad Komisija galėjo remtis FTB ataskaitos ištraukomis, kurios sutampa su tiesioginio buvusio ADM atstovo liudijimu Komisijai. Tačiau ji pabrėžia, kad tiesioginis jos buvusio atstovo liudijimas Komisijai nėra susijęs su „*leadership*“ klausimu, kuriuo ji rėmėsi darydama nuorodą į FTB ataskaitą. ADM priekaištauja Komisijai, kad ši apklausė jos buvusį atstovą asmeniškai ir turėjo galimybę jį apklausti tiek tiesiogiai, tiek pateikdama klausimus raštu, tačiau neklausinėjo jo, net ir vėliau, kitu tyrimo procedūros momentu, ar ADM vadovavo karteliui.

- 242 Trečia, ADM tvirtina, kad FTB ataskaita nėra ADM iš esmės patikima dėl trijų priežasčių.
- 243 Pirmiausia ADM pažymi, kad ataskaitą parengė FTB tarnautojai ir JAV prokurorai, susirūpinę progresu byloje. Panašiomis ataskaitomis JAV teismai nesiremdavo procese kaip nuorodomis paremtais įrodymais dėl to, kad tyrėjai, siekdami parengti solidesnę baudžiamąją bylą, gali pateikti ne viską, ką kalbėjo apklausiamas asmuo.
- 244 Antra, ADM tvirtina, kad nei buvęs ADM atstovas, nei jo advokatas neturėjo galimybės perskaityti, patvirtinti ar pasirašyti pareiškimo ir kad po dvejų metų per kryžminę apklausą per posėdį, kai buvęs ADM atstovas liudijo kaip JAV valdžios institucijų liudininkas, jis pareiškė, kad nebuvo matęs FTB ataskaitos anksčiau. Be to, ADM nurodo, kad per šią apklausą buvęs ADM atstovas suabejojo ataskaitos dalimi, kuri jam buvo pateikta vykdant apklausą.
- 245 Trečia, ADM mano, kad FTB ataskaitoje yra vidinių prieštaravimų dėl ADM vadovavimo. Iš tikrųjų ADM tvirtina, kad, nors Komisija rėmėsi ataskaitos dalimi, esančia jos 22 puslapyje, pagal kurią buvusio ADM atstovo vadovas parengė tvarką ir aktyviai dalyvavo 1991 m. kovo 6 d. pirmajame susitikime, ataskaitos 7 puslapyje dėl šio 1991 m. kovo 6 d. susitikimo buvo pažymėta, kad „susitikimui „akivaizdžiai vadovavo (HLR atstovas)“, kuri buvęs ADM atstovas apibūdina kaip „pagrindinį veikėją“.

- 246 ADM priduria, jog iš 1998 m. gruodžio 11 d. memorandumo (žr. šio sprendimo 232 punktą) matyti, kad „(HLR atstovas) <...> pirmininkavo šiai neoficialiai grupei“, kad „ADM beveik nedalyvavo“ ir „(ADM atstovai) tik klausėsi“.
- 247 Ketvirta, ADM nurodo 2002 m. vasario 26 d. padarytus buvusio ADM atstovo ir jo advokato pareiškimus šiame procese.
- 248 Dėl buvusio ADM atstovo advokato pareiškimo ADM pastebi, kad jis teigia, jog jo paties užrašai, kuriuos jis padarė klausydamas buvusio ADM atstovo atsakymų jį apklausiant FTB, rodo, kad FTB ataskaita nedaug, tačiau iš esmės skiriasi nuo realių buvusio ADM atstovo atsakymų turinio *leadership* klausimu. ADM pažymi, kad jos buvusio atstovo advokato užrašai sutapo su jo kliento pareiškimais, o FTB ataskaita atspindėjo tik buvusio ADM atstovo žodžius, pateiktus be konteksto.
- 249 Iš tikrųjų pirmiausia iš buvusio ADM atstovo advokato užrašų matyti, kad šis atstovas nurodė, jog kitas ADM atstovas per 1991 m. kovo 6 d. susitikimą veikė „pakankamai aktyviai“, tačiau niekada „nevadovavo“. FTB ataskaitoje jo vaidmuo buvo kvalifikuojamas kaip „aktyvus“, tačiau joje buvo praleistas svarbus prievoksmis.
- 250 Antra, iš buvusio ADM atstovo advokato užrašų matyti, kad FTB neklausė šio atstovo, ar tvarka „G-4/G-5“ buvo kito ADM atstovo idėja. Konkrečiau kalbant, pateikiant klausimus dėl kartelio, buvusio ADM atstovo buvo paklausta, ar „tai galėjo būti (kito ADM atstovo) idėja“, ir į šį klausimą buvęs ADM atstovas atsakė „taip“. Buvo pateikti klausimai dėl ADM prisijungimo prie kartelio buvus kito ADM atstovo idėja, o ne dėl tvarkos buvus kito ADM atstovo idėja. Klausimas ir atsakymas yra mažų mažiausiai dviprasmiški ir negali patvirtinti FTB ataskaitoje esančio

teiginio, kad „tvarka G-4/G-5, atrodo, buvo (kito ADM atstovo) idėja“. Dėl diskusijų, susijusių su per 1991 m. kovo 6 d. susitikimą nustatyta kartelio sistema, ADM tvirtina, kad buvusio ADM atstovo advokato užrašai patvirtina, jog šis atstovas be jokių dviprasmybių pareiškė, kad HLR advokatas buvo pagrindinis dalyvis, gyręs kvotų sistemą. Beje, iš to matyti, kad kitas ADM atstovas „nedaug kalbėjo“ ir „paprastai per susitikimus daugiau klausydavo ir stebėdavo, kas vyksta“. ADM pabrėžia, kad tai sutampa su buvusio atstovo pareiškimais, jog kitas ADM atstovas „niekada nebandė vadovauti“, o „kiti anksčiau tai darė“.

251 Trečia, ADM pastebi, kad buvusio ADM advokato užrašai rodo, jog jis nevartojo žodžio „išminčius“ apibūdindamas kitą ADM atstovą.

252 Dėl buvusio ADM atstovo pareiškimo ADM tvirtina, kad jis taip pat patvirtino, kad, kiek jis prisimena, trijose vietose jo pareiškimai skiriasi nuo FTB ataskaitoje esančių jo atsakymų.

253 Pirmiausia iš to reikia daryti išvadą, kad kitas ADM atstovas iš tikrųjų nedarė įtakos per 1991 m. kovo 6 d. susitikimą ir negali būti laikomas jam vadovavusiu.

254 Toliau buvusio ADM atstovo pareiškime nurodoma, kad HLR atstovas pakvietė buvusį ADM atstovą ir kitą ADM atstovą į 1991 m. kovo 6 d. susitikimą, vadovavo šiam susitikimui ir rekomendavo kartelio informavimo ir kontrolės sistemą.

- 255 Iš to reikia daryti išvadą, kad buvęs ADM atstovas neatsimena, jog kitas ADM atstovas būtų vadinamas „išminčiumi“, tačiau prisimena, kad *JBL* atstovas, kuris vadovavo kartelio susitikimams nuo 1994 m. gegužės mėn., kitą ADM atstovą vadino „iniciatoriumi“. Be to, iš to matyti, kad buvęs ADM atstovas preziumavo, jog į jo nuomonę buvo atsižvelgiama todėl, kad „(kitas ADM atstovas) paprastai buvo santūrus ir kalbėdavo tik tada, kai turėdavo kažką rimto pasakyti“. Galiausiai iš to išplaukia, kad žodis „išminčius“ nebuvo vartojamas kitam ADM atstovui apibūdinti.
- 256 Penkta, ADM tvirtina, kad FTB ataskaita yra nesuderinama su Komisijos išvadomis. ADM pastebi, kad iš tikrųjų ginčijamo sprendimo 265 konstatuojamojoje dalyje Komisija, remdamasi FTB ataskaita, bando kitą ADM atstovą pristatyti kaip asmenį, vadovavusį pirmajam 1991 m. kovo 6 d. kartelio susitikimui, nors ginčijamo sprendimo 78 konstatuojamojoje dalyje ji nurodo, kad šį susitikimą „organizavo ir jam pirmininkavo (HLR) atstovas“.
- 257 Be to, ADM tvirtina, kad šis 1991 m. kovo 6 d. susitikimo aprašymas skiriasi nuo to, kurį Komisija pateikė pranešime apie kaltinimus. Iš tikrųjų pastarojo 62 punkte Komisija pažymėjo, kad šį susitikimą „organizavo ir jam pirmininkavo (HLR atstovas)“.
- 258 ADM priduria, kad HLR atstovo pagrindinį vaidmenį per 1991 m. kovo 6 d. susitikimą taip pat patvirtina ir ginčijamo sprendimo 85 ir 89 konstatuojamosios dalys.
- 259 Komisija prašo atmesti visus ADM argumentus.

Pirmosios instancijos teismo vertinimas

— Įžanga

²⁶⁰ ADM pateikia du skirtingus kaltinimus. Pirmiausia ji tvirtina, kad remdamasi FTB ataskaita Komisija pažeidė Bendrijos teisėje įtvirtintas procesines garantijas. Antra, ADM tvirtina, kad Komisija klaidingai vertino FTB ataskaitos turinį.

— Dėl to, kad Komisija pažeidė Bendrijos teisėje numatytas procesines garantijas

²⁶¹ Akivaizdu, kad jokia nuostata nedraudžia Komisijai kaip įrodymu remtis dokumentu, kuris, kaip šioje byloje FTB ataskaita, buvo parengtas vykstant kitai, ne Komisijos procedūrai, siekiant įrodyti EB 81 ir EB 82 straipsnių pažeidimą ir nustatyti baudą.

²⁶² Tačiau pagal teismų praktiką kaip vienas iš Bendrijos teisės bendrųjų principų, kuriems priklauso pagrindinės teisės ir kuriais remiantis turi būti aiškinami visi Bendrijos teisės aktai, pripažįstama įmonės teisė nebūti Komisijos pagal Reglamento Nr. 17 11 straipsnį spaudžiamai prisipažinti dalyvavus pažeidime (238 punkte minėto sprendimo *Orkem prieš Komisiją* 35 punktą). Šios teisės apsauga reiškia, kad ginčo dėl tam tikro klausimo apimties atveju turi būti patikrinta, ar adresato atsakymas iš tikrųjų reikštų prisipažinimą padarius pažeidimą ir todėl būtų pažeista teisė į gynybą (žr. 2002 m. spalio 15 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją*, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P,

C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ir C-254/99 P, Rink. p. I-8375, 273 punktą ir 2001 m. vasario 20 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Mannesmannröhren-Werke prieš Komisiją*, T-112/98, Rink. p. II-729, 64 punktą).

263 Akivaizdu, kad šios bylos faktinės aplinkybės skiriasi nuo aplinkybių minėtose bylose, kur Komisija įmonėms pateikė klausimus, į kuriuos pastarosios turėjo teisę neatsakyti.

264 Vis dėlto kai, kaip šioje byloje, laisvai vertindama savo turimus įrodymus, Komisija remiasi pareiškimu, padarytu skirtingomis nei šios Komisijos procedūros aplinkybėmis, ir kai šiame pareiškime, gali būti, yra informacijos, kurią pateikti Komisijai įmonė turėjo teisę atsisakyti pagal šios sprendimo 238 punkte minėtą sprendimą *Orkem prieš Komisiją*, Komisija turi užtikrinti susijusiai įmonei procesines teises, ekvivalentiškas nustatytoms minėtoje teismo praktikoje.

265 Tokiomis aplinkybėmis, kokios nagrinėjamos šioje byloje, procesinių garantijų užtikrinimas reiškia, kad Komisija privalo savo iniciatyva išnagrinėti, ar iš pirmo žvilgsnio yra rimtų abejonių dėl suinteresuotųjų šalių procesinių teisių laikymosi procedūroje, per kurią pastarosios pateikė tokius pareiškimus. Nesant tokių rimtų abejonių, atitinkamų šalių procesinės teisės turi būti laikomos pakankamai užtikrintomis, jei pranešime apie kaltinimus Komisija aiškiai nurodo, tam tikrais atvejais pridėdama atitinkamus dokumentus prie šio pranešimo, kad ji remsis nagrinėjamais pareiškimais. Taip Komisija leidžia suinteresuotosioms šalims pateikti savo nuomonę ne tik dėl šių pareiškimų turinio, bet ir dėl galimo jų neteisėtumo ar ypatųjų aplinkybių, kuriomis jie buvo parengti ar pateikti Komisijai.

- 266 Šioje byloje pirmiausia reikia atsižvelgti į tai, kad FTB ataskaitą Komisijai pateikė ADM konkurentė *Bayer*, kuri taip pat dalyvavo kartelyje (žr. šio sprendimo 232 punktą), ir kad ADM netvirtino, jog ši dokumentą *Bayer* ar Komisija gavo neteisėtai.
- 267 Antra, reikia konstatuoti, kad FTB ataskaita yra JAV kompetentingos valdžios institucijos per ikiteisminį slaptų kartelių tyrimą parengtas dokumentas, kuris buvo pateiktas JAV teismams nagrinėjant to paties kartelio bylą. Jame nebuvo jokios išorinės nuorodos, kuri, *ex officio*, būtų Komisijai sukėlusি abejonių dėl šio dokumento įrodomosios galios. Taigi dėl to, kad ADM nurodo aplinkybę, jog 1996 m. spalio 11 d. JAV kompetentingų valdžios institucijų laiške buvusio ADM atstovo advokatui buvo pabrėžta, jog šioje ataskaitoje atstovo pateikta informacija negali būti panaudota nei prieš jį, nei prieš ADM, reikia pažymėti, kad ši išlyga buvo aiškiai susijusi su baudžiamuoju procesu JAV teisės prasme, o ne su tokiomis procedūromis, kokia yra procedūra Komisijoje.
- 268 Trečia ir svarbiausia, reikia priminti, kad pranešime apie kaltinimus Komisija nurodė, jog remsis šia ataskaita, ir pridėjo šį dokumentą prie minėto pranešimo. Ji taip pat leido ADM pateikti savo nuomonę ne tik apie šio dokumento turinį, bet ir apie galimus pažeidimus ar ypatingas aplinkybes, susijusius su šio dokumento parengimu, nurodytus Pirmosios instancijos teisme (žr. šio sprendimo 243 ir 244 punktus), ar pateikimu Komisijai, dėl kurių, kaip mano ADM, Komisija negalėjo remtis šiuo dokumentu nepažeisdama procesinių teisių, įtvirtintų Bendrijos teisėje.
- 269 Vis dėlto ADM, atsakydama į pranešimą apie kaltinimus, nepateikė jokių prieštaravimų dėl Komisijos atsižvelgimo į šį dokumentą. Atvirkščiai, ji pati

akivaizdžiai rėmėsi šiuo dokumentu pagrįsdama savo argumentus, įskaitant ir susijusius su klausimu, ar ji vadovavo karteliui. Be to, ADM net netvirtina per visą administracinę procedūrą atkreipusi Komisijos dėmesį į FTB ataskaitos patikimumo trūkumą ar prašiusi Komisijos apklausti buvusį ADM atstovą dėl šioje ataskaitoje pateiktos informacijos teisingumo.

270 Todėl Komisija, įgyvendindama savo laisvę vertinti įrodymus ir remdamasi FTB ataskaita, nepažeidė Bendrijos teisėje įtvirtintų procesinių garantijų.

— Dėl to, kad Komisija klaidingai vertino FTB ataskaitos turinį

271 Dėl to, kad ADM tvirtina, jog FTB ataskaitoje yra vidinių prieštaravimų (šio sprendimo 245 punktas), reikia konstatuoti, kad FTB ataskaitos dalyje, kuria ginčijamo sprendimo 265 konstatuojamojoje dalyje rėmėsi Komisija, buvęs ADM atstovas pareiškė, jog kitas ADM atstovas turėjo idėjų apie kartelio sutvarkymą ir aktyviai dalyvavo pirmajame kartelio susitikime 1991 m. kovo 6 dieną. Be to, jis pridūrė, kad kitas ADM atstovas buvo laikomas „išminčiumi“ ir net buvo *JBL* atstovo pramintas „pamokslininku“. Tačiau minėtos ataskaitos 7 puslapyje dėl šio 1991 m. kovo 6 d. susitikimo pažymima, kad „susitikimui „akivaizdžiai vadovavo (HLR atstovas)“, kurį buvęs ADM atstovas apibūdina kaip „pagrindinį veikėją“.

272 Iš to reikia daryti išvadą, kad buvęs ADM atstovas manė, jog kitas ADM atstovas ir HLR atstovas šiame susitikime buvo svarbūs – vienas (HLR atstovas) organizavo ir vadovavo susitikimui, kitas (ADM atstovas) – turėjo lemiamą balsą parengiant sudarytus susitarimus.

- 273 Būtent taip Komisija suprato šį dokumentą. Iš tikrųjų iš ginčijamo sprendimo 268–272 konstatuojamųjų dalių matyti, kad ji manė, jog tiek ADM, tiek HLR vadovavo karteliui. 269 konstatuojamojoje dalyje Komisija šiuo klausimu rėmėsi FTB ataskaita, net jei ji citavo kitą, nei ADM nurodyta, jo dalį.
- 274 Todėl ADM neteisingai nurodo egzistuojant vidinius FTB ataskaitos prieštaravimus.
- 275 Dėl ADM nurodomų prieštaravimų tarp FTB ataskaitos ir buvusio ADM atstovo pareiškimo Komisijai, kaip jis išdėstytas ADM parengtame memorandume (šio sprendimo 246 punktas), reikia pastebėti, kad net manant, jog ADM atstovo svarbumo per susitikimus aprašymas skiriasi nuo aprašymo, pateikto FTB ataskaitoje, vis dėlto, kaip jau buvo nuspręsta šio sprendimo 270 punkte, Komisija galėjo pagrįstai remtis FTB ataskaita, ir negali būti priekaištaujama Komisijai pasitikėjus FTB ataskaita labiau nei ADM parengtu memorandumu dėl buvusio ADM atstovo apklausos Komisijoje, kuri vyko *in tempore suspecto*.
- 276 Dėl ADM tvirtinimo, kad egzistuoja prieštaravimų pačios Komisijos išvadose, esančiose ginčijamame sprendime ir pranešime apie kaltinimus (šio sprendimo 256–258 punktai), reikia pažymėti, kad ginčijamo sprendimo 78, 85 ir 89 konstatuojamosiose dalyse ir pranešimo apie kaltinimus 62 punkte nurodyta, jog 1991 m. kovo 6 d. susitikimą organizavo ir jam pirmininkavo HLR atstovas. Vis dėlto tai negali paneigti Komisijos išvados dėl ADM, kaip bendraorganizatorės. Iš tikrųjų niekas negali paneigti, kad, kaip šioje byloje, viena šalis organizuoja susitikimus ir jiems vadovauja, o kita šalis labai aktyviai juose dalyvauja, kaip nurodyta ginčijamo sprendimo 265 konstatuojamojoje dalyje, ir kad abi šalys dėl atitinkamo vaidmens gali būti laikomos vadovujančiomis karteliui.

277 Dėl ADM nurodomų buvusio ADM atstovo ir jo advokato pranešimų, padarytų 2002 m. vasario 26 d. šioje byloje, kurie skiriasi nuo buvusio ADM atstovo pareiškimų FTB (šio sprendimo 247–255 punktai), pakanka priminti, kad ADM per administracinę procedūrą niekur netvirtino, kad FTB ataskaitoje yra pateikiami netikslūs buvusio ADM atstovo pareiškimų aprašymai (žr. šio sprendimo 234 punktą). Be to, Komisija nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos per administracinę procedūrą suteikdama didesnę įrodomąją galią pateiktai FTB ataskaitai nei vėlesniems pareiškimams, padarytiems *in tempore suspecto* per šią procedūrą.

278 Todėl ADM neįrodė, kad Komisija klaidingai suprato FTB ataskaitą.

279 Iš to, kas pasakyta, reikia daryti išvadą, kad Komisija nepadarė akivaizdžios klaidos vertindama FTB ataskaitą.

c) Dėl *Cerestar* pareiškimo

Šalių argumentai

280 Pirmiausia ADM tvirtina, kad net pripažįstant, jog Komisija galėjo remtis *Cerestar* pateiktais įrodymais, vadovavimas „šerpų“ susitikimams rodo tik aktyvų dalyvavimą kartelyje, bet ne jo „leadership“.

- 281 ADM nurodo, kad „šerpų“ susitikimai buvo žemesnio kiekvienos susijusios šalies hierarchijos lygio atstovų susitikimai. Jie vyko tik nuo 1993 m. birželio mėn. ir juose buvo sprendžiami tik techniniai klausimai (ginčijamo sprendimo 117 konstatuojamoji dalis). ADM tvirtina, kad iš tikrųjų keletas jų buvo susiję ne su neteisėtu susitarimu, o su teisėta veikla prekybos asociacijoje, pavyzdžiui, citrinos rūgšties panaudojimo galimybių vertinimu siekiant išplėsti rinką ir antidempingo skundo parengimas prieš Kinijos gamintojus. Šie susitikimai skyrėsi nuo pagrindinių „masters“ susitikimų, kurie vyko per visą kartelio veikimo laikotarpį ir per kuriuos buvo priimti reikšmingi sprendimai (kvotų nustatymas, kainų pakėlimas, kontrolės mechanizmas, kompensacijų mokėjimai).
- 282 Antra, ADM tvirtina, kad *Cerestar* pateiktus įrodymus iš esmės reikia vertinti atsargiai, nes *Cerestar* prisiminimai apie susitikimus yra netikslūs: išsamesnė informacija buvo pateikta tik apie tris iš 17 susitikimų, kuriuos *Cerestar* apibūdino kaip „galimus“ kartelio susitikimus, o šešių susitikimų, apie kuriuos prisiminė *Cerestar*, remiantis kitų dalyvių parodymais ir Komisijos duomenimis, iš viso nebuvo.
- 283 Trečia, ADM mano, kad *Cerestar* pateikti įrodymai, ypač „šerpų“ susitikimų, yra klaidingi. *Cerestar* nurodė tik vieną iš šių susitikimų per visą savo dalyvavimo kartelyje laikotarpį (t. y. 1994 m. balandžio 15 d. susitikimas Čikagos O'Hare oro uoste) ir pareiškė, kad „(D.) tiksliai visko neatsimena“. Tačiau, remiantis kitų dalyvių parodymais, šio susitikimo iš viso nebuvo. Be to, *Cerestar* paminėjo dar tris susitikimus. ADM pabrėžia, kad *Cerestar* prisipažino nedalyvavusi kituose susitikimuose po 1994 m. lapkričio 2 d., ir tai nestebina, nes tam tikri „šerpų“ susitikimai buvo skirti ne su karteliu susijusiems klausimams, o Komisija neatskyrė šių „šerpų“ susitikimų nuo kitų susitikimų.

284 Ketvirta, ADM tvirtina, kad *Cerestar* pareiškimas neatitinka buvusio ADM atstovo pareiškimo per Komisijos procedūrą. Atsižvelgiant į *Cerestar* pareiškimo patikimumo trūkumą ir į tai, kad pastaroji negalėjo patikslinti laiko ir vietų, kuriose iš tikrųjų vyko „šerpų“ susitikimai, minėtas buvusio ADM atstovo pareiškimas per Komisijos procedūrą turėjo būti laikomas patikimesniu. ADM taip pat nurodo, kad pagal buvusio ADM atstovo pareiškimą nebuvo susitarta dėl kartelyje dalyvaujančių įmonių žemesnio hierarchijos lygio atstovų susitikimų vadovo ar oficialiai jis paskirtas, ir tvirtinimas, jog jis siūlė parengti dosjė ir tarifų lenteles, yra melagingas. ADM pripažįsta, kad jos buvęs atstovas kartais per susitikimus pateikdavo parengtus duomenis, tačiau taip pat nurodo, kad kiti atstovai darė tą patį. Panašiai visi dalyviai teikė pasiūlymus dėl kainų. Vieninteliai atvejai, kai buvęs ADM atstovas atsimena parengęs tarifų lenteles kitiems dalyviams, yra susiję su sutartos kainos keitimo ribomis, tačiau tai pasitaikydavo labai retai.

285 Komisija atmets ADM argumentus.

Pirmosios instancijos teismo vertinimas

286 Pirmiausia reikia pastebėti, kad ginčijamo sprendimo 266 konstatuojamojoje dalyje Komisija apie *Cerestar* pareiškimą pažymėjo:

„Savo 1999 m. kovo 25 d. pareiškime *Cerestar* <...> taip pat tvirtina, kad „nors (HLR ir JBL atstovai) iš esmės vadovavo „masters“ susitikimui, (*Cerestar*) susidarė įspūdis, kad (ADM atstovas) buvo iniciatorius. (ADM atstovas) vadovavo „šerpų“ susitikimams ir iš esmės parengdavo dosjė ir tarifų lenteles, dėl kurių reikėdavo susitarti.“

287 Dėl „iniciatoriaus vaidmens“, kurio pagal *Cerestar* pareiškimą per kartelio aukščiausiojo lygmens susitikimus („masters“ susitikimus) ėmėsi buvęs ADM atstovas, reikia pažymėti, kad ADM tik tvirtina, jog iš jos pačios jos pačios pareiškimai turi tokią pačią teisinę galią, kaip ir *Cerestar* pareiškimai.

288 Tačiau reikia konstatuoti, kad *Cerestar* pateiktas įvykių aprašymas šiuo klausimu sutampa su buvusio ADM atstovo pareiškimu FTB ataskaitoje. Dėl *Cerestar* pareiškimo patikimumo reikia pažymėti, kad yra akivaizdu, jog *Cerestar* aktyviai nedalyvavo kartelyje, ir vis dėlto tai nebuvo pripažinta lengvinančia aplinkybe (žr. ginčijamo sprendimo 282 ir 283 konstatuojamąsias dalis).

289 Dėl buvusio ADM atstovo vaidmens per techninio pobūdžio susitikimus („šerpų“ susitikimus) reikia pastebėti, kad *Cerestar* nurodė, jog iš esmės šis atstovas organizavo minėtus susitikimus ir jiems vadovavo bei pateikdavo techninius pasiūlymus. Todėl nėra svarbu, kad savo pareiškime *Cerestar* nepateikė smulkesnės informacijos apie tam tikrus kartelio susitikimus.

290 Galiausiai Pirmosios instancijos teismas jau nusprendė, kad ADM negalėjo pagrįstai remtis tariamu *Cerestar* pareiškimo ir buvusio ADM atstovo pareiškimo per Komisijos procedūrą neatitikimu. Iš tikrųjų Komisija nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos suteikdama pirmajam pareiškimui didesnę įrodomąją galią nei pareiškimams, padarytiems *in tempore suspecto* šio teismo proceso tikslais.

291 Todėl Komisija nepadarė akivaizdžios *Cerestar* pareiškimo vertinimo klaidos.

3. Dėl ADM pripažinimo kartelio iniciatore

a) Šalių argumentai

292 Remdamasi Komisijos sprendimų praktika ADM tvirtina, kad net manant, jog Komisija nepadarė klaidos remdamasi FTB ataskaita ir *Cerestar* pareiškimu, Komisijos remiantis minėtais dokumentais nustatyta informacija leidžia tik daryti išvadą, kad ADM aktyviai dalyvavo kartelyje, tačiau nebuvo iniciatorė.

293 Iš tikrųjų ADM mano, kad Komisija pripažįsta, jog ji nebuvo kartelio iniciatorė (ginčijamo sprendimo 264 konstatuojamoji dalis), nebuvo sekretoriatas, įgaliotas rinkti, kontroliuoti ir platinti duomenis apie pardavimą (ginčijamo sprendimo 272 konstatuojamoji dalis), nebuvo tarpininkė vykstant įvairiems dalyvių nesutariams (ginčijamo sprendimo 270 konstatuojamoji dalis) ir pagaliau ji nei prieštaravo, nei skatino kitas įmones dalyvauti kartelyje (ginčijamo sprendimo 271 konstatuojamoji dalis). Šiuos veiksmus Komisija daugiau priskyrė HLR, pridurdama, kad ši organizavo pirmąjį 1991 m. kovo 6 d. susitikimą ir jam vadovavo, o taip pat visiems be išimties susitikimams iki 1994 m. gegužės mėnesio (ginčijamo sprendimo 120 ir 268 konstatuojamosios dalys).

294 Todėl ADM mano, kad Komisija pažeidė savo pačios administracinę praktiką ir vienodo požiūrio principą.

295 Komisija ginčija ADM argumentų pagrįstumą.

b) Pirmosios instancijos teismo vertinimas

- 296 Kadangi pažeidimą padarė kelios įmonės, nustatant baudų dydžius reikia įvertinti santykinį kiekvienos iš jų dalyvavimo sunkumą (181 punkte minėto sprendimo *Suiker Unie ir kt. prieš Komisiją* 623 punktas) ir dėl to ypač reikia nustatyti atitinkamą jų vaidmenį laikotarpiu, kai dalyvavo padarant pažeidimą (žr. 1999 m. liepos 8 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Komisija prieš Anic Partecipazioni*, C-49/92 P, Rink. p. I-4125, 150 punktą ir 1991 m. gruodžio 17 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Enichem Anic prieš Komisiją*, T-6/89, Rink. p. II-1623, 264 punktą).
- 297 Iš to matyti, kad apskaičiuojant baudos dydį turi būti atsižvelgiama į vienos ar kelių įmonių „vadovaujamą“ vaidmenį kartelyje, jei tokį vaidmenį turėjusios įmonės dėl to turi išskirtinę atsakomybę, lyginant su kitomis įmonėmis (2000 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Finnboard prieš Komisiją*, C-298/98 P, Rink. p. I-10157, 45 punktas; 180 punkte minėto sprendimo *Mayr-Melnhof prieš Komisiją* 291 punktas).
- 298 Gairių 2 punkte „Sunkinančios aplinkybės“ pateikiamas nebaigtinis aplinkybių, kurioms esant gali būti padidintas pagrindinis baudos dydis, sąrašas, kuriame yra būtent „pažeidimo organizatoriaus arba kurstytojo vaidmuo“.
- 299 Šioje byloje iš pateiktos analizės matyti, kad, nepadarydama akivaizdžios vertinimo klaidos, Komisija rėmėsi trimis skirtingais įrodymais nuspręsdama, kad ADM kartu su HLR vadovavo karteliui, t. y., pirma, tuo, kad ADM organizavo 1991 m. sausio mėn. dvišalius susitikimus, antra, FTB ataskaita ir, trečia, *Cerestar* pareiškimu. Iš kiekvieno šio Komisijos įrodymo galima daryti tą pačią išvadą, kad kartelio pirminėje stadijoje ADM buvo kartelio iniciatorė, o karteliui veikiant ADM dominavo kitų kartelio narių atžvilgiu.

- 300 Jei, kaip ginčijamo sprendimo 273 konstatuojamojoje dalyje pripažino Komisija, kiti kartelio nariai dažnai atlikdavo veiksmus, susijusius su vadovaujamu vaidmeniu, ADM nepateikia jokio argumento, kuris leistų manyti, jog šių kitų narių vaidmuo buvo toks pats svarbus kaip ir jos ar HLR. Be to, iš ginčijamo sprendimo 273 konstatuojamosios dalies matyti, kad Komisija, padidindama baudą 35 %, atsižvelgė į tai, jog kiti kartelio nariai taip pat dažnai atlikdavo veiksmus, susijusius su vadovaujamu vaidmeniu.
- 301 ADM nurodyta aplinkybė, kad Komisija vadovaujamą vaidmenį taip pat pripažino ir HLR negali turėti įtakos šiai išvadai (žr. šio sprendimo 276 punktą). Be to, aplinkybė, kad, kaip Komisija nurodė ginčijamo sprendimo 77 konstatuojamojoje dalyje, tam tikros suinteresuotosios šalys, įskaitant ir JBL, atliko veiksmus siekdamos sukurti kartelį citrinos rūgšties rinkoje dar prieš Komisijos nustatytą ADM iniciatyvos šiuo klausimu perėmimą, negali paneigti išvados, kad ADM vadovavo sukuriant kartelį, dėl kurio buvo priimtas ginčijamas sprendimas.
- 302 Todėl Komisija nepadarė vertinimo klaidos nuspręsdama, kad ADM vadovavo karteliui.

C — Dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo tuo, kad Komisija ADM baudą padidino tiek pat, kiek ir HLR

1. Šalių argumentai

- 303 ADM tvirtina, kad, net ir pripažįstant Komisijos nuomonę dėl jos vaidmens kartelyje, kuri skiriasi nuo realaus jos vaidmens jame, *HLR* vaidmuo buvo

reikšmingas susitarimui, kuris iš esmės atitinka visus požymius, kuriuos Komisija laikė „*leadership*“ patvirtinimu kitose bylose. ADM vaidino tik nedidelį vaidmenį, panašų į JBL, kuri buvo pripažinta aktyvia kartelio nare (žr. ginčijamo sprendimo 120 ir 284 konstatuojamąsias dalis). Tačiau ADM ginčija tai, kad Komisija JBL atžvilgiu nepripažino to kaip sunkinančios aplinkybės, ir tvirtina, jog tuo ji pažeidė vienodo požiūrio principą.

304 Komisija prašo atmesti šį ieškinio pagrindą.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

305 Pirmosios instancijos teismas pastebi, kad iš ginčijamo sprendimo 268–272 konstatuojamųjų dalių matyti, jog nusprendama, kad HLR vadovavo karteliui, Komisija rėmėsi tuo, jog šios įmonės atstovas organizavo pirmąjį kartelio susitikimą ir vadovavo jam ir kitiems kartelio susitikimams iki 1994 m. gegužės 18 d. (žr. ginčijamo sprendimo 120 konstatuojamąją dalį) bei kad per visą dalyvavimo kartelyje laikotarpį stengėsi užtikrinti gerą jo veikimą atkreipdamas kitų kartelio narių dėmesį į būtinybę išlaikyti kartelio veiksmus slaptus, paaiškindamas *Cerestar*, kai ši šalis prisijungė prie kartelio, narių susitarimų mechanizmą.

306 ADM atveju Komisija iš esmės atsižvelgė į jos atstovų svarbų vaidmenį sukuriant kartelį ir į jos aktyvų dalyvavimą per visą kartelio veikimo laikotarpį (šio sprendimo 299 punktas).

307 Komisija galėjo pagrįstai nuspręsti, kad ADM vaidmuo pirminėje kartelio stadijoje yra sunkinanti aplinkybė, ekvivalentiška HLR vaidmeniui.

308 Todėl ieškinio pagrindas, pagrįstas vienodo požiūrio principo pažeidimu, turi būti atmestas.

D — Dėl vienodo požiūrio ir proporcingumo principų pažeidimo tuo, kad padidindama ADM baudą Komisija nesirėmė savo sprendimų praktika

1. Šalių argumentai

309 ADM tvirtina, kad net pripažįstant Komisijos nuomonę dėl ADM vaidmens kartelyje, ginčijamame sprendime pažeidžiami vienodo požiūrio ir proporcingumo principai, nes Komisija šioje byloje padidindama baudą už „leadership“, kuri viršija 25 %, nukrypo nuo savo sprendimų praktikos ankstesnėse bylose.

310 Iš tikrųjų ADM tvirtina, kad bylose „Graikijos keltai“, „Papildomas lydinio mokestis“, „Kartonas“ ir „Propilenas“, nagrinėtose prieš priimant gaires, Komisija baudą padidino tik 20–25 %. Tik esant keletui sunkinančių aplinkybių, įskaitant ir „leadership“, didesnis baudos padidinimas būtų pateisinamas. Pavyzdžiui, byloje dėl neizoliuotų vamzdžių kartelio Komisija baudą ABB padidino 50 %, taip skirdama sankciją už keletą veiksnių vienu metu.

311 Komisija prašo atmesti nurodytus ieškinio pagrindus.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

- ³¹² Reikia priminti, kad Komisija turi diskreciją nustatyti baudos dydį (1995 m. balandžio 6 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Martinelli prieš Komisiją*, T-150/89, Rink. p. II-1165, 59 punktas). Tai, kad anksčiau Komisija, esant sunkinančioms aplinkybėms, taikė tam tikrą baudos padidinimo lygį, neatima iš jos teisės padidinti šį lygį neviršijant Reglamento Nr. 17 ir gairių nustatytų ribų, jei tai būtina įgyvendinant Bendrijos konkurencijos politiką.
- ³¹³ Dėl ADM nurodomo proporcingumo principo pažeidimo reikia pažymėti, kad atsižvelgiant į tai, jog Komisija turi nustatyti baudą, kuri užtikrintų didelį atgrasantį poveikį, Komisija neperžengė savo diskrecijos ribų nusprendama, kad ADM ir HLR vadovaujamas vaidmuo kartelyje pateisina atitinkamai šioms dviem šalims paskirtų baudų padidinimą 35 %.
- ³¹⁴ Dėl ADM nurodomo vienodo požiūrio principo pažeidimo reikia priminti, kad Komisijos sprendimų praktika nėra teisinis pagrindas skiriant baudas konkurencijos srityje, nes toks pagrindas yra Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalis.
- ³¹⁵ Dėl to reikia taip pat priminti, kad taikydama šią nuostatą kiekvienoje byloje Komisija privalo laikytis bendrųjų teisės principų, įskaitant ir vienodo požiūrio principą, kaip jį aiškina Bendrijos teismai (žr. šio sprendimo 133 punktą).

- 316 Dėl ADM pateikto šios bylos palyginimo su kitais Komisijos sprendimais baudų nustatymo srityje reikia pastebėti, kad iš jo matyti, jog šie sprendimai tinkami nagrinėjant vienodo požiūrio principo laikymąsi tik tuomet, kai yra įrodyta, kad faktiniai bylą, kuriose buvo priimti minėti sprendimai, duomenys, pavyzdžiui, rinkos, produktai, šalys, įmonės ir nagrinėjami laikotarpiai, yra panašūs į nagrinėjamus šioje byloje (žr. šiuo klausimu 2004 m. sausio 13 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *JCB Service prieš Komisiją*, T-67/01, Rink. p. II-49, 187 punktą).
- 317 Tačiau ieškovė nepateikė pakankamai įrodymų, kurie leistų nuspręsti, kad minėtos sąlygos yra tenkinamos šioje byloje. Reikia konstatuoti, kad ADM nenurodo sprendimų, nagrinėtų tuo pačiu metu kaip ir „citrinos rūgštis“ byla. Bet kuriuo atveju reikia pabrėžti, kad nustatydamą baudos dydį Komisija privalo užtikrinti jos atgrasomąjį pobūdį. Todėl kartelio vadovų atžvilgiu net didelis baudos lygio, nustatyto dėl sunkinančių aplinkybių, padidinimas gali būti laikomas pateisinamu siekiant užtikrinti besąlygišką konkurencijos normų laikymąsi.
- 318 Todėl ieškinio pagrindai, pagrįsti vienodo požiūrio ir proporcingumo principų pažeidimu, turi būti atmesti.

E — *Dėl pareigos motyvuoti nesilaikymo vertinant sunkinančias aplinkybes*

- 319 ADM mano, kad ginčijamas sprendimas yra nepakankamai motyvuotas, nes jame nėra nurodyta, kodėl Komisija nustatė sunkinančias aplinkybes jos atžvilgiu ir kodėl ji nusprendė, kad būtina ADM baudą padidinti 35 %.

320 Komisija tvirtina pakankamai motyvavusi ginčijamą sprendimą jo 263–267 konstatuojamosiose dalyse.

321 Pirmosios instancijos teismas primena šio sprendimo 117 ir 118 punktuose minėtą teismų praktiką ir pažymi, kad šioje byloje iš ginčijamo sprendimo 263–265 konstatuojamųjų dalių matyti, jog Komisija nurodė vertinimo elementus, kuriais remdamasi ji nusprendė, kad ADM vadovavo karteliui. Iš tikrųjų Komisija iš esmės atsižvelgė į reikšmingą šios šalies atstovo vaidmenį sukuriant kartelį ir jos aktyvų pagrindinį dalyvavimą kartelio veikimo laikotarpiu. Be to, kalbant apie pritaikyto baudos padidinimo dydį, iš ginčijamo sprendimo 273 konstatuojamosios dalies matyti, kad Komisija atsižvelgė į tai, jog kiti kartelio nariai taip pat dažnai atlikdavo veiksmus, susijusius su vadovaujamoju vaidmeniu.

322 Tokiomis aplinkybėmis negalima priekaištauti Komisijai nepakankamai motyvavus baudos padidinimą 35 % dėl sunkinančių aplinkybių.

323 Todėl ieškinio pagrindas, pagrįstas pareigos motyvuoti nesilaikymu, turi būti atmestas.

324 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, reikia konstatuoti, kad ADM nurodyti ieškinio pagrindai, susiję su baudos padidinimu dėl sunkinančių aplinkybių, turi būti atmesti.

VI — *Dėl lengvinančių aplinkybių*A — *Pirminės pastabos*

³²⁵ Dėl Komisijos lengvinančių aplinkybių vertinimo ADM nurodo vertinimo klaidas, susijusias pirmiausia su pasitraukimu iš kartelio įsikišus kompetentingoms valdžios institucijoms, antra, su neatsižvelgimu į žalą ir, trečia, su ADM elgesio kodekso priėmimu.

B — *Dėl pasitraukimo iš kartelio įsikišus kompetentingoms valdžios institucijoms*

1. Šalių argumentai

³²⁶ ADM tvirtina, kad gairių 3 punkto trečioje įtraukoje pažeidimo nutraukimas įsikišus Komisijai yra pripažįstamas lengvinančia aplinkybe, tačiau jos atžvilgiu šioje byloje ji nebuvo pripažinta.

³²⁷ Be to, ji tvirtina, kad šios bylos faktinės aplinkybės yra beveik tokios pat kaip ir „amino rūgščių“ byloje (2000 m. birželio 7 d. Komisijos sprendimas 2001/418/EB dėl EB sutarties 81 straipsnio ir EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo procedūros (byla COMP/36.545/F3 – Amino rūgštys) (OL L 2001, 152, p. 24, toliau – amino rūgštys)),

kurioje Komisija 10% sumažino baudos dydį. Be to, ji nurodo šio sprendimo 35 punkte minėtą 2002 m. kovo 20 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimą *ABB Asea Brown Boveri prieš Komisiją* (T-31/99, Rink. p. II-1881, 238 punktas), kuriame teismas nusprendė, kad įmonei, bendradarbiavusiai su Komisija, nutraukus pažeidimą bauda turi būti sumažinta.

328 Galiausiai, priešingai nei tvirtina Komisija, ji nurodo, kad buvo atveju, kai pažeidimas nebuvo nutrauktas įsikišus kompetentingai valdžios institucijai.

329 Iš to ADM sprendžia, kad Komisija pažeidė proporcingumo ir vienodo požiūrio principus.

330 Komisija mano, kad už pasitraukimą iš slapto kartelio ją atskleidus nesuteiktinas joks atlygis ir kad neegzistuoja jokios teisės, įpareigojančios atsižvelgti į tokį pasitraukimą apskaičiuojant baudos dydį.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

331 Gairių 3 punktas „Lengvinančios aplinkybės“ numato pagrindinio baudos dydžio sumažinimą, jei Komisija nustato tam tikras lengvinančias aplinkybes, pavyzdžiui, pažeidimo nutraukimas Komisijai įsikišus (ypač jai vykdant kontrolę).

- 332 Šiuo klausimu pirmiausia reikia priminti, kad siekiant įtvirtinti didelio konkurencingumo bendrąją rinką EB 3 straipsnis numato, jog viena Bendrijos veiklos sričių yra sistema, užtikrinanti, kad nebūtų iškraipoma konkurencija vidaus rinkoje. EB 81 straipsnio 1 dalis, kuri draudžia visus įmonių susitarimus, įmonių asociacijų sprendimus ir suderintus veiksmus, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar padarinys yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas bendrojoje rinkoje, yra vienas iš pagrindinių instrumentų, leidžiančių įgyvendinti šią sistemą.
- 333 Taip pat reikia priminti, kad Komisija turi tiek laikytis bendros politikos konkurencijos srityje taikydama Sutartyje įtvirtintus principus ir nukreipdama šia linkme įmonių elgesį, tiek ir nustatyti atskirus pažeidimus ir skirti už juos sankcijas. Darydama tai Komisija turi teisę paskirti baudas įmonėms, kurios tyčia ar dėl neatsargumo pažeidžia EB 81 straipsnio 1 dalies nuostatas (šiuo klausimu žr. 47 punkte minėto sprendimo *Musique diffusion française ir kt. prieš Komisiją* 105 punktą).
- 334 Iš to darytina išvada, jog vertindama pažeidimo sunkumą, kad nustatytų baudos dydį, Komisija turi atsižvelgti ne tik į ypatingas konkrečios bylos aplinkybes, bet ir į pažeidimo kontekstą, bei užtikrinti, kad jos veiksmai turėtų atgrasantį poveikį (šiuo klausimu žr. 47 punkte minėto sprendimo *Musique diffusion française ir kt. prieš Komisiją* 106 punktą). Iš tikrųjų tik atsižvelgimas į šiuos aspektus leidžia užtikrinti visišką Komisijos veiksmų efektyvumą siekiant išlaikyti neiškraipytą konkurenciją bendrojoje rinkoje.
- 335 Vien lingvistinė gairių 3 punkto trečioje įtraukoje įtvirtintos nuostatos analizė gali sudaryti įspūdį, kad pats pažeidimo nutraukimas įsikišus Komisijai visada ir be jokių išimčių yra pažeidėjui lengvinanti aplinkybė. Tačiau toks šios nuostatos aiškinimas

sumažintų praktinį nuostatų, leidžiančių užtikrinti veiksmingą konkurenciją, veiksmingumą, nes susilpnintų tiek sankciją, kuri gali būti paskirta už EB 81 straipsnio pažeidimą, tiek tokios sankcijos atgrasantį poveikį.

336 Iš tikrųjų, skirtingai nuo kitų lengvinančių aplinkybių, ši aplinkybė nėra susijusi nei su subjektyviais pažeidėjo ypatumais, nei su faktinėmis nagrinėjamo atvejo aplinkybėmis, nes iš esmės atsirado dėl išorinio Komisijos įsikišimo. Pažeidimo nutraukimas tik įsikišus Komisijai negali būti prilyginamas nuopelnams, pasiektiems savarankiška pažeidėjo iniciatyva, ir yra tik tinkama ir normali reakcija į įsikišimą. Be to, ši aplinkybė yra susijusi tik su pažeidėjo grįžimu prie teisėtų veiksmų ir nedaro Komisijos tyrimo veiksmingesnio. Galiausiai tariamas lengvinantis šios aplinkybės pobūdis negali būti pateisintas paprasčiausia paskata nutraukti daromą pažeidimą. Šiuo klausimu svarbu pažymėti, kad pažeidimo tęsimo įsikišus Komisijai kvalifikavimas kaip sunkinančios aplinkybės (šiuo klausimu žr. 2002 m. kovo 20 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Sigma Technologie prieš Komisiją*, T-28/99, Rink. p. II-1845, 102 ir kt. punktai) pats savaime pagrįstai yra paskata nutraukti nusikaltimą, tačiau, priešingai nei nagrinėjamos lengvinančios aplinkybės atveju, jis nesumažina nei sankcijos, nei šios sankcijos atgrasantio poveikio.

337 Pažeidimo nutraukimo įsikišus Komisijai pripažinimas lengvinančia aplinkybe nepateisinamai susilpnintų EB 81 straipsnio 1 dalies veiksmingumą, sumažindamas tiek sankciją, tiek jos atgrasantį poveikį. Todėl Komisija negali įsipareigoti paprastą pažeidimo nutraukimą jai įsikišus laikyti lengvinančia aplinkybe. Taigi gairių 3 punkto trečioje įtraukoje esanti nuostata turi būti aiškinama siaurai, taip kad neprieštarautų EB 81 straipsnio 1 dalies veiksmingumui.

- 338 Todėl ši nuostata turi būti aiškinama taip, kad tik konkrečios bylos aplinkybės, kuriomis pažeidimas yra nutraukiamas įsikišus Komisijai, gali pateisinti atsižvelgimą į šią aplinkybę kaip į lengvinančią (šiuo klausimu žr. 35 punkte minėto sprendimo *ABB Asea Brown Boveri prieš Komisiją* 213 punktą). Taigi ADM neteisingai mano, kad Komisija ginčijamame sprendime padarė teisės klaidą, nes pagal gaires ji turėjo *ex officio* atsižvelgti, jog ADM pažeidimą nutraukė įsikišus Komisijai.
- 339 Vis dėlto ADM nurodytas neteisėtumas gali būti aiškinamas kaip nukreiptas į tai, kad nebuvo atsižvelgta į pažeidimo nutraukimą konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis.
- 340 Reikia priminti, kad šioje byloje nagrinėjamas pažeidimas yra susijęs su slaptu karteliu, siekiančiu nustatyti kainas ir pasidalyti rinką. Tokio tipo kartelis yra akivaizdžiai uždraustas EB sutarties 81 straipsnio 1 dalies a ir c punktais ir yra labai sunkus pažeidimas. Todėl šalys turėjo žinoti apie savo veiksmų neteisėtumą. Kartelio slaptumas patvirtina, kad šalys žinojo apie savo veiksmų neteisėtumą. Todėl Pirmosios instancijos teismas mano, kad nėra jokių abejonių, jog ši pažeidimą atitinkamos šalys padarė tyčia.
- 341 Pirmosios instancijos teismas jau yra aiškiai nusprendęs, kad tyčinio pažeidimo nutraukimas negali būti laikomas lengvinančia aplinkybe, jei jis buvo nutrauktas įsikišus Komisijai (1999 m. kovo 11 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Aristrain prieš Komisiją*, T-156/94, Rink. p. II-645, 138 punktas ir sprendimo *Ensidesa prieš Komisiją*, T-157/94, Rink. p. II-707, 498 punktas).

342 Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Pirmosios instancijos teismas mano, kad šioje byloje tai, jog ADM nutraukė pažeidimą įsikišus konkurenciją prižiūrinčiai institucijai, nėra lengvinanti aplinkybė.

343 Šiai išvadai įtakos neturi faktas, kad šioje byloje ADM nutraukė nagrinėjamus antikonkurencinius veiksmus įsikišus JAV valdžios institucijoms, o ne Komisijai (ginčijamo sprendimo 128 ir 193 konstatuojamosios dalys). Iš tikrųjų tai, kad ADM nutraukė pažeidimą įsikišus JAV konkurenciją prižiūrinčioms valdžios institucijoms, nedaro šio nutraukimo labiau savarankiško nei tuo atveju, jei tai būtų padaryta įsikišus Komisijai.

344 ADM, grįsdama savo argumentus, dar nurodo sprendimą *ABB Asea Brown Boveri prieš Komisiją* (minėtas šio sprendimo 35 punkte, 238 punktą), nes Pirmosios instancijos teismas jame nusprendė, kad įmonei, bendradarbiausiai su Komisija nutraukiant pažeidimą, bauda turi būti sumažinta. Šiuo klausimu pakanka pažymėti, kad šis sprendimas neleidžia daryti išvados, jog aplinkybė, kad ieškovė nutraukė pažeidimą įsikišus konkurenciją prižiūrinčiai valdžios institucijai, visais atvejais yra lengvinanti. Be to, ADM nurodytame punkte sprendimas įtvirtina principą, jog turi būti atsižvelgiama į aplinkybę, kai kaltinamos įmonės elgesys leidžia Komisijai lengviau nustatyti pažeidimą, o tam tikrais atvejais ir jį nutraukti. Tačiau šios aplinkybės esmė yra ta, kad kaltinamos įmonės iniciatyva neturi apsiriboti paprastu pažeidimo nutraukimu įsikišus Komisijai. Todėl ši Pirmosios instancijos teismo praktika nepaneigia padarytos išvados.

345 Dėl aminų rūgščių bylos (žr. šio sprendimo 327 punktą), ADM nurodytos siekiant įrodyti vienodo požiūrio ir proporcingumo principų pažeidimą, Pirmosios instancijos teismas pirmiausia tvirtina, kad administracinė praktika negali būti pagrįsta vienu atveju. Be to, reikia priminti, kad tik tai, jog Komisija savo ankstesnėje sprendimų praktikoje elgesį įvertino vienaip, nereiškia, kad priimdama vėlesnį sprendimą elgesį ji privalo vertinti taip pat (žr. pagal analogiją 1991 m. gruodžio 17 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Hercules Chemicals prieš Komisiją*,

T-7/89, Rink. p. II-1711, 357 punktą; 180 punkte minėto sprendimo *Mayr-Melnhof* 368 punktą ir 41 punkte minėto sprendimo *LR AF 1998 prieš Komisiją* 234 ir 337 punktus). Pagaliau bet kuriuo atveju Pirmosios instancijos teismas mano, kad šis atvejis, būdamas tik Komisijos vertinimas, negali paneigti nei jau pateikto vieno iš pagrindinių Bendrijos tikslų vertinimo, nei teismų praktikos, įtvirtintos 341 punkte minėtuose sprendimuose *Aristrain prieš Komisiją* ir *Ensidesa prieš Komisiją*.

³⁴⁶ Dėl nurodytų priežasčių neatsižvelgimas šioje byloje į tai, kad pažeidimas buvo nutrauktas įsikišus JAV konkurenciją prižiūrinčioms institucijoms, kaip į lengvinančią aplinkybę negali būti laikomas klaidingu.

C — Dėl neatsižvelgimo į žalą

1. Šalių argumentai

³⁴⁷ ADM nurodo apie 15,7 mln. USD dydžio žalą, kurią ji atlygino pirkėjams, įsisteigusiems ne JAV. Ji tvirtina, kad iš šios sumos nuo 6,8 iki 11,7 mln. USD susiję su pirkimais Europos Sąjungoje. ADM mano, kad Komisija neteisingai pareiškė neprivalanti atsižvelgti į pagal civilinius ieškinius atlygintą žalą (ginčijamo sprendimo 335 konstatuojamoji dalis). ADM mano, kad Komisija turėjo atsižvelgti į tai kaip į lengvinančią aplinkybę.

³⁴⁸ Komisija prašo atmesti šį ieškinio pagrindą.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

³⁴⁹ Mokėjimai, ADM nurodyti kaip lengvinanti aplinkybė, yra žala, kurią ADM išmokėjo ne JAV įsikūrusiems pirkėjams, ir jų dalis yra susijusi su pirkimais Europos Sąjungoje. Kadangi ADM paskirta sankcija JAV apima ir trigubos žalos išmokėjimą, ADM nurodyta žala potencialiai yra ne tik nuostolių atlyginimas, bet ir sankcija.

³⁵⁰ Dėl to, kad žalos atlyginimas yra sankcija (triguba žala), Pirmosios instancijos teismas mano, jog žalos išmokėjimas nėra lengvinanti aplinkybė, į kurią Komisija turėtų atsižvelgti šioje byloje. Iš tikrųjų ADM sankcijos sumokėjimas JAV yra tik JAV atliktų procedūrų pasekmė. Sumokėjusi šią sankciją ADM netapo išskirtine ir iš esmės tai nėra pakankamai susiję su faktais, kuriuos privalo žinoti Komisija. Todėl sumokėta ši sankcija negali paneigti padaryto pažeidimo realumo ir sunkumo.

³⁵¹ Dėl to, kad nagrinėjamas žalos atlyginimas yra kompensacija Europos Sąjungos pirkėjams, Pirmosios instancijos teismas nurodo, jog procedūromis ir mokėjimais, kurių, iš vienos pusės, reikalauja Komisija ir, iš kitos pusės, JAV valdžios institucijos, akivaizdžiai siekiama skirtingų tikslų. Jei pirmu atveju Komisija, paskirdama baudą, siekia nubausti už Bendrijos ar EEE konkurencijos teisės pažeidimą, tai antru atveju JAV valdžios institucijos siekia atlyginti žalą dėl ADM veiksmų nukentėjusiems asmenims. Todėl žalos išmokėjimas iš esmės nėra aplinkybė, kurią privalo žinoti Komisija.

352 Todėl nustatydamas baudos dydį Komisija neprivalėjo atsižvelgti į tai, kad ADM jau buvo atlyginusi žalą pagal JAV pareikštus ieškinius.

353 ADM vis dėlto mano, kad, neatsižvelgdama į citrinos rūgšties pirkėjams, įsteigtiems EEE, išmokėtą žalą kaip į lengvinančią aplinkybę, Komisija pažeidė vienodo požiūrio principą, nes nukrypo nuo savo praktikos panašiose bylose.

354 Pirmosios instancijos teismas šiuo klausimu pastebi, kad ADM tokios praktikos egzistavimą grindžia vienintele byla „neizoliuotų vamzdžių kartelis“ (1998 m. spalio 21 d. Komisijos sprendimas 1999/60/EB dėl EB (81) straipsnio taikymo procedūros (byla IV/35.691/E-4 – Šiluminės įrangos kartelis) (OL L 24, 1999, p. 1)). Tačiau nurodant vieną bylą neįrodomas tokios Komisijos praktikos buvimas, be to, ADM neįrodo abiejų bylų panašumo. Iš tikrųjų ADM visiškai nenurodo, kaip nuostolių atlyginimas šioje byloje yra susijęs su nuostolių atlyginimu minėtoje byloje, kur suma buvo didelė ir skirta tik vienam iš gamintojų tame sektoriuje bei jo savininkui. Be to, kaip buvo nurodyta šio sprendimo 345 punkte, tai, kaip Komisija ankstesnėje sprendimų praktikoje vertino tam tikrą elgesį, neįpareigoja jos pateikti tokio paties vertinimo vėlesniame sprendime.

355 Todėl kaltinimas dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo – nes ginčijamame sprendime nukrypta nuo praktikos, pagal kurią žala, išmokėta pirkėjams nagrinėjamoje rinkoje, yra lengvinanti aplinkybė, – turi būti atmestas.

D — *Dėl ADM elgesio kodekso priėmimo*

1. Šalių argumentai

356 ADM tvirtina, kad Komisija apskaičiuodama baudą turėjo atsižvelgti į ADM griežtos ir nuolatinės programos įgyvendinimą, t. y. priimtą elgesio kodeksą, skirtą visiems įmonėms darbuotojams, ir sukurtą specialų departamentą, siekiant laikytis konkurencijos normų.

357 Be to, priimta programa, skirta laikytis konkurencijos normų, paskirta nauja valdyba ir su pažeidimu susijusių aukštus postus užėmusių darbuotojų atleidimas rodo nuoširdžią įmonės atgailą. ADM taip pat pabrėžia, kad iki šio pažeidimo jos atžvilgiu nebuvo konstatuota jokių konkurencijos teisės nesilaikymų. Todėl ADM mano, kad Komisija pažeidė proporcingumo principą.

358 Komisija prašo atmesti šiuos argumentus.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

359 Dėl programos, skirtos laikytis konkurencijos normų, įgyvendinimo konstatuotina, kad, kaip nuspręsta, nors labai svarbu, kad įmonė imtųsi priemonių, siekdama užkirsti kelią naujiems savo darbuotojų Bendrijos konkurencijos teisės pažeidimams, tačiau tai nekeičia konstatuoto pažeidimo fakto. Todėl Komisija neprivalo tokių

veiksmų vertinti kaip lengvinančios aplinkybės, ypač kai nagrinėjamas pažeidimas, kaip šioje byloje, yra akivaizdus EB 81 straipsnio 1 dalies a ir b punktų pažeidimas (41 punkte minėto sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 373 punktas; 41 punkte minėto sprendimo *Archer Daniels Midland ir Archer Daniels Midland Ingredients prieš Komisiją* 280 ir 281 punktai ir 35 punkte minėto sprendimo *ABB Asea Brown Boveri prieš Komisiją* 221 punktas).

360 Šis ieškinio pagrindas taip pat turi būti atmestas.

VII — *Dėl ADM bendradarbiavimo per administracinę procedūrą*

A — *Ižanga*

361 Dėl bendradarbiavimo per administracinę procedūrą ADM nurodo keturis ieškinio pagrindus. Pirmiausia ADM nurodo pranešimo dėl bendradarbiavimo pažeidimą, kuris lėmė teisėtų lūkesčių principo pažeidimą, dėl to, jog Komisija nekonstatavo, kad ADM buvo pirmoji pateikusi reikšmingus kartelio egzistavimo įrodymus. Antra, ADM nurodo teisėtų lūkesčių principo pažeidimą, nes Komisija suteikė ADM pagrįstų lūkesčių, jog taikys jai pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktą. Trečia, ADM tvirtina, kad Komisija pažeidė vienodo požiūrio principą, nes skirtingai vertino ADM ir *Cerestar*. Ketvirta, ADM mano, kad Komisija pažeidė vienodo požiūrio ir proporcingumo principus sumažindama baudą tik 50 %.

362 Prieš pradėdant nagrinėti šių ieškinio pagrindų pagrįstumą reikia apibendrinti Komisijos ginčijamo sprendimo 294–326 konstatuojamosiose dalyse pateiktą įmonių bendradarbiavimo vertinimą.

363 Pirmiausia remdamasi pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktu (žr. šio sprendimo 6 punktą) Komisija „labai žymiai“ t. y. 90 %, sumažino *Cerestar* skirtiną baudą, jei pastaroji įmonė nebūtų bendradarbiavusi. Komisija pripažino, kad per 1998 m. spalio 29 d. susitikimą su Komisijos tarnybomis *Cerestar* buvo pirmoji įmonė, pateikusi reikšmingus kartelio egzistavimo įrodymus. Ji priduria, kad „per 1998 m. spalio 29 d. susitikimą (*Cerestar*) pateiktų paaiškinimų, kurie sutampa su vėlesniais jos 1999 m. kovo 25 d. pareiškime esančiais paaiškinimais, pakanka įrodyti kartelio egzistavimą ir jie Komisijai buvo pateikti prieš ADM pateikiant savuosius“ (ginčijamo sprendimo 306 konstatuojamoji dalis). Todėl Komisija atmetė ADM argumentus, pagrįstus tuo, jog ji įvykdė to paties pranešimo B punkte numatytas sąlygas tam, kad jai būtų „labai daug“ sumažinta bauda, pridurdama, „kad ADM buvo viena iš kartelio vadovių“ (ginčijamo sprendimo 305–308 konstatuojamosios dalys).

364 Be to, taikydama pranešimo dėl bendradarbiavimo D punktą Komisija ADM „daug“, t. y. 50 %, sumažino baudą. Šiuo atveju Komisija atsižvelgė į tai, kad per 1998 m. gruodžio 11 d. susitikimą ADM žodžiu paaiškino apie kartelį, o 1999 m. sausio 15 d. Komisijai pateikė pareiškimą, kuriame raštu patvirtino savo žodžius. Komisija pripažino, kad „ADM pateikti paaiškinimai buvo labai detalūs ir kad ji juos sėkmingai naudojo atlikdama savo tyrimą“. Iš tikrųjų kartu su iš *Cerestar* gauta informacija šie paaiškinimai buvo panaudoti rengiant prašymus pateikti informaciją, iš esmės dėl kurių kitos susijusios šalys prisipažino dalyvavusios kartelyje. Be to, Komisija nurodė, „kad ADM galėjo pateikti Komisijai pažeidimo laikotarpio dokumentus: rankraštinius įrašus, padarytus per kartelio susitikimus, ir instrukcijas dėl kainų, susijusias su kartelio narių priimtais sprendimais“ (ginčijamo sprendimo 312–315 konstatuojamoji dalis).

B — *Dėl to, kad ADM buvo pirmoji pateikusi reikšmingus kartelio egzistavimo įrodymus*

1. Šalių argumentai

³⁶⁵ ADM mano, kad Komisija neteisingai taikė savo pranešimą dėl bendradarbiavimo ir todėl pažeidė teisėtų lūkesčių principą. Ji tvirtina, kad baudos jai sumažinimas 50 % pagal pranešimo dėl bendradarbiavimo D punktą yra nepakankamas. Ji mano, kad, priešingai nei nurodo Komisija, ginčijamo sprendimo 308 konstatuojamojoje dalyje ADM buvo pirmoji pateikusi reikšmingus kartelio egzistavimo įrodymus pranešimo dėl bendradarbiavimo B punkto b papunkčio prasme. Be to, priešingai nei Komisija nurodė ginčijamo sprendimo 305 konstatuojamojoje dalyje, *Cerestar* per 1998 m. spalio 29 d. susitikimą su Komisijos tarnybomis pateikti įrodymai nebuvo reikšmingi minėtos pranešimo apie bendradarbiavimą nuostatos prasme.

³⁶⁶ Iš tikrųjų, pirma, *Cerestar* nepateikė jokios informacijos apie kartelį iki 1992 m. gegužės 12 d., t. y. iki tos datos, kai ji prisijungė prie kartelio. Komisija apie kartelį iki 1992 m. gegužės 12 d. sužinojo pirmiausia iš ADM pateiktos informacijos.

³⁶⁷ Antra, *Cerestar* 1999 m. kovo 18 d. pateiktas pareiškimas nebuvo nei reikšmingas, nei tikslus kartelio susitikimo datų ir dalyvių atžvilgiu. Ji nurodė 32 susitikimus, vykusius nuo 1991 m. lapkričio 14 d. (prieš *Cerestar* prisijungiant prie kartelio) iki 1996 m. liepos 17 d. (gerokai vėliau, nei iširo kartelis). Ji pareiškė, kad devyni iš jų buvo tikrai įvykę kartelio susitikimai, aštuoni buvo „galimi“ susitikimai, o penkiolika –

nebuvo kartelio susitikimai arba „mažai tikėtina, kad jie tokie buvo“. Dalyvių tapatybės buvo nurodytos trijuose iš 17 „tikrai įvykusių“ ar „galimų“ kartelio susitikimų. Šeši tokie susitikimai, remiantis kitų susijusių šalių parodymais ir Komisijos pareiškimais, iš tikrųjų visiškai nevyko.

368 Trečia, *Cerestar* vėliau, 1999 m. gegužės 7 d. laiške Komisijai, atlikus išsamesnį tyrimą, pripažino, kad tam tikri jos nurodyti susitikimai iš tikrųjų nevyko.

369 Ketvirta, *Cerestar* pareiškimas, kiek jis susijęs su susitikimų tikslu, yra netikslus ir nereikšmingas. Nebuvo pateikti jokie konkretūs duomenys apie kainas ir kvotas (išskyrus *Cerestar* paskirtas kvotas).

370 Penkta, nevisiškai aišku, ar, kaip ir ADM, *Cerestar* Komisijai pateikti įrodymai yra pirminiai. Kad ir kaip ten būtų, *Cerestar* nusprendė išplėsti ir patikslinti savo 1998 m. spalio 29 d. pareiškimą.

371 Šešta, Komisija 1999 m. kovo 3 d. pateikė prašymą, pagrįstą ADM išvadomis, pateikti išsamesnę informaciją ir pačiai *Cerestar*. Prieš pateikdama savo galutinį, 1999 m. kovo 25 d. (ant dokumento nurodyta data – 1999 m. kovo 18 d.), pareiškimą, ji turėjo galimybę išnagrinėti prašymą pateikti informaciją apie konkrečias susitikimų, nustatytų bendradarbiaujant su ADM, datas ir vietas.

372 Tačiau, kaip tvirtina ADM, būtent jos pateikti įrodymai buvo reikšmingi. Iš tikrųjų ADM pabrėžia, kad per 1998 m. gruodžio 11 d. susitikimą ji pateikė Komisijai pirminius liudijimus, nagrinėjamo laikotarpio dokumentinius įrodymus ir įtikina-

mus dokumentus, įrodančius susitarimo dėl kartelio sudarymo aplinkybes ir įgyvendinimą. ADM įrodymuose buvo daug detalios informacijos apie susitikimus, dalyvius, kompensavimo ir kontrolės mechanizmus, kainas ir kvotas, kaip tai ginčijamo sprendimo 313 ir 314 konstatuojamosiose dalyse pripažino pati Komisija.

373 Komisija prašo atmesti nurodytus ieškinio pagrindus.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

374 Pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktas „Atleidimas nuo baudos arba labai didelis baudos sumažinimas“ nustato:

Įmonei, kuri

„a) praneša Komisijai apie slaptą kartelį, kol pastaroji priėmė sprendimą pradėti tikrinti kartelio narėmis esančias įmones ir kol ji neturi pakankamai informacijos, kad įrodytų egzistuojant kartelį, apie kurį pranešta;

b) yra pirmoji pateikusi pakankamų įrodymų, leidžiančių įrodyti kartelį egzistuojant;

- c) nutraukė pažeidimą vėliausiai iki pranešimo apie kartelį;

- d) pateikia Komisijai visą naudingą informaciją, dokumentus ir įrodymus, kuriuos ji turi prieš kartelį, ir nuolat bei nesąlygiškai bendradarbiauja per visą tyrimą;

- e) neprivertė kitos įmonės dalyvauti kartelyje ir nebuvo neteisėtos veikos iniciatorė ar pagrindinė dalyvė,

bauda, kuri jai būtų skirta, jei ji nebūtų bendradarbiavusi su Komisija, sumažinama mažiausiai 75 %, arba gali būti visiškai atleidžiama nuo baudos mokėjimo.“

³⁷⁵ Iš pranešimo dėl bendradarbiavimo B punkto matyti, kad įmonei gali būti labai žymiai sumažinta bauda ar ji visiškai atleidžiama nuo baudos sumokėjimo, tik jei ji įvykdo visas kumuliacines sąlygas, numatytas šio pranešimo B punkto a–e papunkčiuose.

³⁷⁶ Šioje byloje pakanka konstatuoti, kaip, beje, Komisija nurodė ginčijamo sprendimo 308 konstatuojamojoje dalyje, kad ADM bet kuriuo atveju negalėjo būti sumažinta bauda pagal pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktą. Iš tikrųjų ADM neįvykdė vienos iš minėtoje nuostatoje numatytų kumuliacinių sąlygų, t. y. numatytosios B punkto e papunktyje, pagal kurią įmonei, kuri „buvo neteisėtos veiklos iniciatorė ar pagrindinė dalyvė“, bauda negali būti sumažinta 75 % ir ji negali būti atleista nuo baudos mokėjimo.

- 377 Kaip jau buvo nurodyta šio sprendimo 302 punkte, Komisija nepadarė vertinimo klaidos nusprenddama, kad ADM vadovavo karteliui. Net jei pranešime dėl bendradarbiavimo, gairėse ir ginčijamame sprendime šiuo klausimu vartojamos ne tos pačios sąvokos, iš pranešimo dėl bendradarbiavimo B punkto e papunkčio esmės matyti, kad Komisija nesiekia labai žymiai sumažinti baudą ar visiškai atleisti įmonę nuo jos mokėjimo, jei atitinkama šalis ypač reikšmingai dalyvavo kartelyje, būdama vadovė, iniciatorė ar kurstytoja.
- 378 Todėl reikia konstatuoti, kad ieškinio pagrindai, pagrįsti pranešimo dėl bendradarbiavimo ir teisėtų lūkesčių principo pažeidimu, nes ADM buvo pirmoji pateikusi reikšmingus įrodymus dėl kartelio egzistavimo, yra netinkami, nenagrinėjant, ar Komisija teisėtai nusprendė, kad *Cerestar* pirmoji pateikė reikšmingos informacijos, leidusios nustatyti kartelį egzistuojant.
- 379 Todėl ieškinio pagrindai, pagrįsti pranešimo dėl bendradarbiavimo ir teisėtų lūkesčių principo pažeidimu, turi būti atmesti.

C — Dėl teisėtų lūkesčių principo pažeidimo

1. Šalių argumentai

- 380 ADM tvirtina, kad per susitikimus su Komisijos tarnybomis ir prieš ADM pateikiant įrodymus 1998 m. gruodžio 11 d. bei po to vykstant susirašinėjimui Komisija patvirtino, kad ADM buvo pirmoji bendradarbiavusi su ja pranešimo dėl bendradarbiavimo B punkto prasme.

381 Iš tikrųjų per 1998 m. gruodžio 10 d. jos teisininko ir Komisijos tarnybų skyriaus, atsakingo už bylos nagrinėjimą, susitikimą vadovas ADM patvirtino, kad ji pirmoji pradėjo bendradarbiauti, ir tai matyti iš ADM teisininko tą pačią dieną parengtos ataskaitos. Be to, 1999 m. sausio 19 d. laiške Komisija rėmėsi pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktu. Atsakydamas ADM atstovas tai patvirtino. Galiausiai 1999 m. vasario 5 d. laiške dar kartą rėmėsi minėto pranešimo B punkto b papunkčiu.

382 Tačiau, kaip tvirtina ADM, ginčijamo sprendimo 308 konstatuojamojoje dalyje Komisija pakeitė ADM bendradarbiavimo vertinimą, nors per administracinę procedūrą ADM patikėjo Komisijos pareiškimais, 1998 m. gruodžio 11 d. ir per visą vėlesnį nepertraukiamą bendradarbiavimo su Komisija laikotarpį pateikdama jai įrodymus. Tokiomis aplinkybėmis ADM mano, kad reikia konstatuoti, jog Komisija pažeidė teisėtų lūkesčių užtikrinimo principą.

383 Komisija prašo atmesti nurodytą ieškinio pagrindą.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

384 Teisę remtis teisėtų lūkesčių apsauga, kuri yra vienas pagrindinių Bendrijos principų, turi bet koks asmuo, esantis tokioje padėtyje, iš kurios matyti, kad Bendrijos administracija, suteikdama jam aiškias garantijas, paskatino atsirasti jo pagrįstus lūkesčius (1987 m. kovo 11 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Van den Bergh en Jurgens prieš Komisiją*, 265/85, Rink. p. 1155, 44 punktą ir 2003 m. liepos 9 d.

Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Cheil Jedang prieš Komisiją*, T-220/00, Rink. p. II-2473, 33 punktas).

385 Reikia išnagrinėti, ar, kaip tvirtina ADM, Komisija jai suteikė aiškias garantijas dėl to, jog jai bauda bus sumažinta taikant pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktą.

386 Pirmiausia iš rankraščių ADM advokato užrašų, padarytų per 1998 m. gruodžio 10 d. ADM atstovų ir Komisijos tarnybų susitikimą, matyti, kad Komisijos pareigūnas šiuo klausimu sakė, jog ADM pirmoji pradėjo bendradarbiauti „citrinos rūgštis“ byloje („(pareigūno pavardė) patvirtino, kad mes buvome pirmieji pradėję bendradarbiauti citrinos rūgštis byloje“). Nors šis sakinytis iš tikrųjų galėtų būti suprantamas ADM nurodyta prasme, vis dėlto jis nėra toks aiškus, kaip bando teigti ADM.

387 Antra, 1999 m. sausio 19 d. laiške ADM advokatui, turėdamas omenyje 1998 m. gruodžio 11 d. susitikimą, už bylos nagrinėjimą atsakingo skyriaus vadovas nurodė:

„Per susitikimą (ADM) po ilgesnių diskusijų šiuo klausimu sutiko pateikti Komisijai pareiškimą raštu su visa (jos) turima informacija <...> apie neteisėtą kartelių citrinos rūgštis rinkoje, kuriame ji dalyvavo, taip įvykdydama (pranešime dėl bendradarbiavimo) ir ypač jo (B punkto d papunktyje) numatytas sąlygas.“

388 Šio laiško pabaigoje už bylos nagrinėjimą atsakingo skyriaus vadovas dar kartą pabrėžė „(pranešimo dėl bendradarbiavimo) (B punkto d papunktyje) numatytos sąlygos svarbą“.

389 1999 m. vasario 1 d. atsakyme ADM advokatas patvirtino, „kad (jo) klientė nori nuolat ir visiškai bendradarbiauti pagal (pranešimo dėl bendradarbiavimo) (B punkto d papunktį)“.

390 Galiausiai 1999 m. vasario 5 d. laiške ADM advokatui, kalbėdamas apie 1999 m. sausio 15 d. pastarojo Komisijai pateiktą memorandumą, už bylos nagrinėjimą atsakingo skyriaus vadovas nurodė:

„Savanoriško jūsų pasiūlymo bendradarbiauti su Komisija pagal pranešimą dėl (bendradarbiavimo) esmė yra ta, kad pateikti įrodymai prieš kitus kartelio dalyvius turi būti (reikšmingi).“

391 Iš to, kas pasakyta, matyti, kad Komisija iš tikrųjų skatino atitinkamas šalis bendradarbiauti su ja kuo atviriau ir, kad šis bendradarbiavimas joms būtų patrauklesnis, darė nuorodas į pranešimo apie bendradarbiavimą B punktą.

392 Tokiomis aplinkybėmis Komisija ADM nurodė, kad iš esmės jai gali būti sumažinta bauda pritaikius pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktą ir įsipareigojo išnagrinėti ADM jai pateiktus dokumentus ir patikrinti, ar ADM iš tikrųjų atitinka kriterijus, nustatytus minėtoje nuostatoje, ir ypač kriterijus, numatytus B punkto d papunktyje.

393 Tačiau nė viename laiške, išsiųstame iki pranešimo apie kaltinimus pateikimo ir ginčijamo sprendimo priėmimo, Komisija nesuteikė jokių aiškių garantijų (ir net negalėjo to daryti), kad ji sumažins ADM baudą taikydama pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktą.

394 Tik remdamasi bendru per administracinę procedūrą įmonių pateiktos informacijos vertinimu Komisija gali nuspręsti, ar vienai iš įmonių gali būti sumažinta bauda taikant pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktą, kaip, beje, tai nedviprasmiškai pabrėžė Komisija pranešimo apie kaltinimus 159 punkte.

395 Todėl ieškinio pagrindas, pagrįstas teisėtų lūkesčių principo pažeidimu, turi būti atmestas.

D — Dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo tuo, kad Komisija skirtingai vertino ADM ir Cerestar

1. Šalių argumentai

396 ADM mano, kad skirtingas jos ir *Cerestar* vertinimas pažeidžia vienodo požiūrio principą, nes ji ir *Cerestar* bendradarbiavo panašiomis aplinkybėmis, per tą pačią procedūrą ir tuo pačiu laikotarpiu.

397 Iš tikrųjų ADM tvirtina, kad abi šalys bendradarbiavo gavusios Komisijos visiems gamintojams 1998 m. birželio – liepos mėn. išsiųstus prašymus pateikti informaciją, nė viena iš jų nežinojo apie kitos bendradarbiavimą, o dėl bendradarbiavimo laikotarpio pasakytina, kad nuo pirmojo prisipažinimo dalyvavus kartelyje iki išsamaus pareiškimo raštu Komisijai išsiuntimo ADM bendradarbiavimas vyko panašiu laikotarpiu kaip ir *Cerestar* bendradarbiavimas, tačiau prasidėjo ir baigėsi anksčiau.

398 ADM primena, kad 2001 m. gruodžio 13 d. Sprendime *Krupp Thyssen Stainless ir Acciai speciali Terni prieš Komisiją* (T-45/98 ir T-47/98, Rink. p. II-3757, 246–248 punktai) Pirmosios instancijos teismas nusprendė, jog įmonės bendradarbiavimo vertinimas negali priklausyti nuo visiškai atsitiktinių veiksnių, kaip antai Komisijos vykdomos jų apklausos eiliškumas. Taip buvo šioje byloje. ADM pabrėžia, kad data, kai bendrovės susitarė su Komisija dėl susitikimo pateikti pastarajai žodinius paaiškinimus apie kartelį datos, priklausė visiškai nuo atsitiktinės aplinkybės. ADM neturėtų, jos nuomone, patirti žalos dėl to, kad jai reikėjo daugiau laiko atlikti išsamią dokumentų paiešką JAV ir pateikti Komisijai tiesioginius liudijimus, kad ši turėtų reikšmingų įrodymų dėl kartelio egzistavimo pranešimo dėl bendradarbiavimo B punkto b papunkčio prasme. *Cerestar* pateikti atitaisymai, performuluoti pareiškimai ir papildoma informacija patvirtina, kad ADM noras pateikti Komisijai tikslią, detalią ir išsamią informaciją buvo tikras.

399 Komisija prašo atmesti ieškinio pagrindą.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

400 ADM argumentai iš esmės remiasi šio sprendimo 398 punkte minėto Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Krupp Thyssen Stainless ir Acciai speciali Terni prieš Komisiją* 238–248 punktuose įtvirtintais principais. Šiuo klausimu reikia priminti, kad minėtame sprendime ir, beje, 2001 m. gruodžio 13 d. Sprendime *Acerinox prieš Komisiją* (T-48/98, Rink. p. II-3859, 132–141 punktai) Pirmosios instancijos teismas nagrinėjo, kaip Komisija taikė pranešimo dėl bendradarbiavimo D punktą. Iš esmės jis nusprendė, kad Komisija, sumažindama baudas, turi vienodai vertinti įmones, kurios Komisijai per procedūrą identiškomis sąlygomis pateikia panašią informaciją apie faktines aplinkybes, kuriomis jos yra kaltinamos, jei nori pranešimą dėl bendradarbiavimo taikyti taip, kad jis nepažeistų vienodo požiūrio principo. Pirmosios instancijos teismas pridūrė, kad vien tai, jog viena iš šių įmonių pripažino faktines aplinkybes, kuriomis ji yra kaltinama, pirmoji atsakydama į Komisijos jai pateiktus klausimus tame pačiame procedūros etape, negali būti objektyvi jos skirtingo vertinimo priežastis.

401 Reikia konstatuoti, kad minėtose bylose, priešingai nei šioje, atitinkamų įmonių bendradarbiavimas nepateko į pranešimo dėl bendradarbiavimo B ir C punktų taikymo sritį. Kaip matyti iš šio sprendimo 398 punkte minėto sprendimo *Krupp Thyssen Stainless ir Acciai speciali Terni prieš Komisiją* 219 punkto, Komisija visoms su ginčijamu sprendimu susijusioms įmonėms taikė šio pranešimo D punkto nuostatas. Taigi tose kitose bylose buvo keliamas tik klausimas, ar, vertindama

ieškoves skirtingai nei kitas atitinkamas įmonės ir neviršydama jai šio pranešimo D punkte suteiktos diskrecijos, Komisija nepažeidė vienodo požiūrio principo.

402 Tačiau šioje byloje ADM iš esmės siekia įrodyti, kad dėl visiškai atsitiktinių veiksnių *Cerestar* pirmajai buvo pasiūlyta bendradarbiauti su Komisija ir kad dėl šios priežasties *Cerestar* sumažinta bauda taikant pranešimo dėl bendradarbiavimo B punktą. ADM tvirtina, jog jei ji būtų pirmoji susitarusi su Komisija dėl susitikimo datos, kad galėtų pateikti informaciją apie kartelį, jai būtų labiau sumažinta bauda, bent jau pagal šio pranešimo C punktą, nes ji būtų galėjusi pirmoji pateikti informaciją, kurią dabar pateikė *Cerestar*. ADM nesiremia teismo praktika, suformuluota šio sprendimo 398 punkte minėtame sprendime *Krupp Thyssen Stainless ir Acciai speciali Terni prieš Komisiją*, kad įrodytų, jog Komisija jai taikė pranešimo dėl bendradarbiavimo D punktą diskriminuodama kitus kartelio narius.

403 Reikia pastebėti, kad, priešingai nei B ir C punktai, pranešimo dėl bendradarbiavimo D punktas nenumato skirtingo atitinkamų įmonių vertinimo, atsižvelgiant į jų bendradarbiavimo su Komisija eilės tvarką. Todėl byloje, kuriose buvo priimtas šio sprendimo 398 punkte minėtas sprendimas *Krupp Thyssen Stainless ir Acciai speciali Terni prieš Komisiją* ir šio sprendimo 400 punkte minėtas sprendimas *Acerinox prieš Komisiją*, Komisija atsižvelgė į šį veiksni, nors jis aiškiai ir nenumatytas minėto pranešimo D punkte.

404 Taigi, nors Komisija, užtikrindama atitinkamų įmonių bendradarbiavimo su ja slaptų kartelių srityje sistemos veiksmingumą, turi turėti plačią diskreciją organizuojant procedūrą, vis dėlto ji negali veikti savavališkai.

405 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad ginčijamo sprendimo 54 ir 55 konstatuojamosiose dalyse Komisija nurodė, jog įsikišus JAV valdžios institucijoms į citrinos rūgšties sektorių Komisija 1997 m. rugpjūčio mėn. keturiems stambiausiems citrinos rūgšties gamintojams Bendrijoje išsiuntė prašymus pateikti informaciją. Gavusi raštu pateiktą Pirmosios instancijos teismo klausimą Komisija patvirtino, kad šis prašymas buvo taip pat nusiųstas ADM. 1998 m. birželio ir liepos mėn. papildomi prašymai pateikti informaciją buvo išsiųsti pagrindiniams citrinos rūgšties gamintojams Bendrijoje, įskaitant ir ADM. Be to, *Cerestar* buvo išsiųstas pirmasis prašymas pateikti informaciją. Šių pastarųjų prašymų pateikti informaciją išsiuntimą patvirtino tiek Komisija, atsakydama į Pirmosios instancijos teismo pateiktus klausimus, tiek ADM (žr. šio sprendimo 397 punktą). Gavusi pastarąjį prašymą pateikti informaciją *Cerestar* paprašė susitikti su Komisija 1998 m. spalio 29 d. ir per šį susitikimą išreiškė savo norą bendradarbiauti su Komisija bei pateikė įrodymus dėl kartelio EEE citrinos rūgšties sektoriuje egzistavimo. Todėl negali būti priekaištaujama Komisijai veikus savavališkai ADM atžvilgiu organizuojant prašymų pateikti informaciją išsiuntimo procedūrą.

E — *Dėl vienodo požiūrio ir proporcingumo principų pažeidimo tuo, kad Komisija sumažino baudą tik 50 %*

1. Šalių argumentai

406 Remdamasi šio sprendimo 365–372 punktuose nurodytais argumentais ADM tvirtina, kad Komisija nesilaikė savo pačios pranešimo dėl bendradarbiavimo ir kad ji turėjo ADM sumažinti baudą tiek pat arba daugiau nei *Cerestar*. ADM priduria, kad jos bendradarbiavimas per administracinę procedūrą buvo bent jau ekvivalentiškas *Stora Kopparbergs Bergslags AB* bendradarbiavimui „Kartono“ byloje, kurioje Komisija sumažino baudą dviem trečdaliais.

407 Todėl ADM mano, kad Komisija pažeidė vienodo požiūrio ir proporcingumo principus.

408 Komisija prašo atmesti nurodytą ieškinio pagrindą.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

409 Reikia priminti, kad Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalis, kuri yra teisinis baudų skyrimo pažeidus Bendrijos konkurencijos teisės taisyklės pagrindas, suteikia Komisijai diskreciją nustatant baudas (1997 m. spalio 21 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Deutsche Bahn prieš Komisiją*, T-229/94, Rink. p. II-1689, 127 punktas), kuri yra jos bendrosios politikos konkurencijos srityje funkcija (47 punkte minėto sprendimo *Musique diffusion française ir kt. prieš Komisiją* 105 ir 109 punktai). Būtent atsižvelgdama į tai ir siekdama užtikrinti savo sprendimų baudų srityje priėmimo skaidrumą ir objektyvumą Komisija 1996 m. priėmė ir paskelbė pranešimą dėl bendradarbiavimo. Tai priemonė, nenukrypstant nuo viršesnių teisės aktų nustatanti kriterijus, kuriuos ji numato taikyti įgyvendindama savo diskreciją; taip ji pati apriboja savo diskreciją (žr. pagal analogiją 1998 m. balandžio 30 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Vlaams Gewest prieš Komisiją*, T-214/95, Rink. p. II-717, 89 punktą ir 63 punkte minėto sprendimo *Tokai Carbon ir kt. prieš Komisiją* 157 punktą), nes turi laikytis savo pačios nustatytų pavyzdinių taisyklių (žr. pagal analogiją 1996 m. gruodžio 12 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *AIUFFASS ir AKT prieš Komisiją*, T-380/94, Rink. p. II-2169, 57 punktą).

410 Taip pat, priešingai nei tvirtina ADM, Komisija privalėjo taikyti savo pranešime dėl bendradarbiavimo nustatytus kriterijus (63 punkte minėto sprendimo *Tokai Carbon*

ir kt. prieš Komisiją 157 punktą). Šio pranešime dėl bendradarbiavimo nustatytų kriterijų taikymo šioje byloje negali paneigti gairių nuostata, numatanti įmonės veiksmingą bendradarbiavimą procedūroje kaip lengvinančią aplinkybę. Iš tikrųjų gairių 3 punkto paskutinė įtrauka aiškiai nurodo, kad lengvinanti aplinkybė yra veiksmingas bendradarbiavimas, nepatenkantis į pranešimo dėl bendradarbiavimo taikymo sritį. Šioje byloje ADM bendradarbiavimas nuo pat pradžių vyko pagal pranešimą dėl bendradarbiavimo, todėl ši aplinkybė negali būti pripažinta lengvinančia. Be to, dėl ADM baudos sumažinimo Pirmosios instancijos teismas mano, kad, atsižvelgiant į ADM bendradarbiaujant pateiktą informaciją, šis sumažinimas nėra neproporcingas. Pagaliau dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo sprendimo „Kartono“ byloje atžvilgiu (minėtas 406 punkte) Pirmosios instancijos teismas pastebi, kad šis sprendimas buvo priimtas 1994 m., t. y. prieš taikant pranešimą dėl bendradarbiavimo, ir kad ADM neįrodė išsamių *Stora* pateiktų įrodymų byloje „Kartonas“ ir jos pateiktų įrodymų ekvivalentiškumo priimant ginčijamą sprendimą. Todėl šiuo klausimu negali būti pripažintas vienodo požiūrio principo pažeidimas.

- 411 Todėl ieškinio pagrindai, pagrįsti vienodo požiūrio ir proporcingumo principų pažeidimu, turi būti atmesti.

VIII — *Dėl administracinės procedūros trūkumų*

A — *Dėl šalims inkriminuojamo pažeidimo reikšmės*

1. Šalių argumentai

- 412 ADM tvirtina, kad ginčijamo sprendimo 158 konstatuojamojoje dalyje Komisija nurodė veiksnius, kurie, būdami kartelio sudarytuose susitarimuose ir nurodymuose,

buvo reikšmingi nustatant EB 81 straipsnio 1 dalies ir EEE susitarimo 53 straipsnio 3 dalies pažeidimą. ADM teigia, kad du iš šių veiksmų nebuvo nurodyti pranešime apie kaltinimus, būtent tai, kad šalys apribojo pajėgumą (antra įtrauka) ir, antra, kad šios šalys paskyrė iš savų gamintoją, kuris turėjo prižiūrėti kainų augimą kiekvienoje nacionalinėje rinkoje (ketvirta įtrauka).

- 413 ADM ginčija teiginį, kad šis nenurodymas neturėjo jokios reikšmės faktinių aplinkybių ir įrodymų tyrimui bei baudos apskaičiavimui. Iš tikrųjų ADM nurodo, kad per administracinę procedūrą ji tvirtino, jog būtent pajėgumo neribojimas sumažino kartelio įtaką, tačiau Komisija šį tvirtinimą atmetė nurodydama, kad nagrinėjami rinkai buvo daroma konkreti įtaka.
- 414 ADM iš to daro išvadą, kad remiantis jos reikalavimais ginčijamo sprendimo 1 straipsnis turi būti panaikintas tiek, kiek jame nurodoma, darant sąsajas su ginčijamo sprendimo 158 konstatuojamąja dalimi, jog atitinkamos šalys sumažino gamybos pajėgumą ir išsirinko iš savų gamintoją, prižiūrintį kainų augimą kiekviename nagrinėjamos rinkos nacionaliniame segmente.
- 415 Komisija tvirtina, kad nors du nagrinėjami veiksniai nebuvo nurodyti pranešime apie kaltinimus, vis dėlto tai susiję tik su dviem iš aštuonių veiksmų, kurie galėjo būti nustatyti nagrinėjamame pažeidime ir kurie buvo nurodyti kaip pavyzdžiai ir nesudarė baigtinio sąrašo. Šie du veiksniai nepakeitė pranešime dėl kaltinimų pateiktų aprašymų ir įrodymų esmės ir neturėjo jokios reikšmės apskaičiuojant ADM skirtiną baudą.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

a) Įžanga

⁴¹⁶ Reikia priminti, jog pagal teismų praktiką pranešime apie kaltinimus reikia pakankamai aiškiai, nors ir glaustai, nurodyti visus kaltinimus, kad suinteresuoti asmenys žinotų, kuo juos kaltina Komisija. Tik šiomis sąlygomis pranešimas apie kaltinimus gali atlikti savo Bendrijos reglamentuose nustatytą funkciją, t. y. pateikti įmonėms ir įmonių susivienijimams visą reikalingą informaciją, kad jos galėtų pasinaudoti savo teise į gynybą prieš Komisijai priimant galutinį sprendimą (1993 m. kovo 31 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Ahlström Osakeyhtiö ir kt. prieš Komisiją*, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ir C-125/85-C-129/85, Rink. p. I-1307, 42 punktas; 1998 m. gegužės 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Mo och Domsjö prieš Komisiją*, T-352/94, Rink. p. I-9855, 63 punktas, patvirtintas 2000 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimu *Mo och Domsjö prieš Komisiją*, C-283/98 P, Rink. p. I-9855 pagal apeliacinį skundą; 2003 m. rugsėjo 30 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Atlantic Container Line ir kt. prieš Komisiją*, T-191/98, T-212/98–T-214/98, Rink. p. II-3275, 138 punktas).

⁴¹⁷ Todėl reikia išnagrinėti, ar pranešime apie kaltinimus Komisija pakankamai aiškiai, nors ir glaustai, išdėstė ADM ginčijamame sprendime pateiktus kaltinimus, įskaitant du ADM nurodytus kaltinimus, kad ši veiksmingai galėtų sužinoti, kuo yra kaltinama.

418 Šiuo klausimu reikia pastebėti, kad ginčijamo sprendimo 158 konstatuojamojoje dalyje Komisija nurodė šiuos veiksnius, pažeidžiančius EB 81 straipsnio 1 dalį ir EEE susitarimo 53 straipsnio 1 dalį:

- „rinkos ir rinkos dalių kvotų nustatymas,

- gamybos pajėgumo išaldymas/apribojimas/uždarymas,

- suderinti veiksmai dėl kainų augimo,

- gamintojo, kuris turėjo prižiūrėti kainų augimą kiekvienoje nacionalinėje rinkoje, paskyrimas,

- patvirtintų dabartinių ir būsimų tikslinių kainų sąrašo išdalijimas, siekiant koordinuoti kainų augimą,

- duomenų perdavimo ir kontrolės sistemos parengimas bei įgyvendinimas siekiant užtikrinti apribojančių susitarimų taikymą,

- pasidalijimas klientais arba jų priskyrimas,

— dalyvavimas reguliariuose susitikimuose ar kitoks bendravimas, siekiant susitarti dėl minėtų apribojimų bei juos įgyvendinti ir (arba) pakeisti atsižvelgiant į situaciją“.

419 Akivaizdu, kad pranešimo apie kaltinimus 134 punkte, kuriame, kaip ir ginčijamo sprendimo 158 konstatuojamojoje dalyje, pateikiama kaltinimų atitinkamoms šalims santrauka, Komisija aiškiai nenurodė veiksmų, įvardytų ginčijamo sprendimo 158 konstatuojamosios dalies antroje ir ketvirtoje įtraukose.

420 Todėl reikia įvertinti, ar, perskaičius visą pranešimą apie kaltinimus, galima išvelgti šiuos veiksmus pakankamai aiškiai, kad atitinkamos šalys galėtų pasinaudoti savo teise į gynybą.

b) Dėl kaltinimo, susijusio su citrinos rūgšties gamybos pajėgumo išaldymu, apribojimu ir uždarymu

421 Ginčijamo sprendimo 158 konstatuojamosios dalies antroje įtraukoje Komisija priekaištuoja atitinkamoms šalims išaldžius, apribojus ir uždarius gamybos pajėgumą. Šis kaltinimas akivaizdžiai yra susijęs su ginčijamo sprendimo 158 konstatuojamosios dalies pirmoje įtraukoje nurodytu kaltinimu (arba yra jo pasekmė), kuriuo Komisija priekaištuoja atitinkamoms šalims nustačius rinkos dalių kvotas.

422 Vis dėlto šie kaltinimai, kaip pripažįsta ir pati Komisija, nėra identiški, nes vienas yra susijęs su gamybos pajėgumu, o kitas daugiau su pardavimo kvotomis. Šiuo klausimu

reikia taip pat priminti, kad EB 81 straipsnio 1 dalis išskiria gamybos ribojimą ar kontrolę (b punktas) ir dalijimąsi rinkomis (c punktas).

423 Pranešime apie kaltinimus Komisija nurodė tik pardavimo kvotų nustatymą (žr. 63, 70, 79–82, 86 ir 87 punktus).

424 Todėl ADM teisingai nurodo, kad kaltinimas dėl gamybos pajėgumo išaldymo, apribojimo ir uždarymo nebuvo nurodytas pranešime apie kaltinimus ir dėl to ji negalėjo būti juo kaltinama ginčijamame sprendime.

425 Todėl ginčijamo sprendimo 1 straipsnis tiek, kiek jame nurodoma, darant sąsajas su ginčijamo sprendimo 158 konstatuojamąja dalimi, kad ADM ir kiti kartelio nariai išaldė, apribojo ir uždarė citrinos rūgšties gamybos pajėgumą, turi būti panaikintas.

c) Dėl kaltinimo, susijusio su gamintojo, turinčio prižiūrėti kainų augimą kiekviename nagrinėjamos rinkos nacionaliniame segmente, paskyrimu

426 Ginčijamo sprendimo 158 konstatuojamosios dalies ketvirtoje įtraukoje Komisija priekaištauja atitinkamoms šalims paskyrus gamintoją, turintį prižiūrėti kainų augimą kiekviename nagrinėjamos rinkos nacionaliniame segmente.

427 Šiuo klausimu reikia konstatuoti, jog pranešime apie kaltinimus Komisija nenurodė šio kaltinimo, pagrįsto susitarimo dėl kainų pakėlimo sudarymu, taip, kad suinteresuotieji asmenys galėtų veiksmingai susipažinti su tuo, kuo juos kaltina Komisija.

428 Todėl ADM teisingai nurodo, kad kaltinimas dėl gamintojo, turinčio prižiūrėti kainų augimą kiekviename nagrinėjamos rinkos nacionaliniame segmente, paskyrimo nebuvo nurodytas pranešime apie kaltinimus ir dėl to ji negalėjo būti juo kaltinama ginčijamame sprendime.

429 Todėl ginčijamo sprendimo 1 straipsnis tiek, kiek jame nurodoma, darant sąsajas su ginčijamo sprendimo 158 konstatuojamąja dalimi, kad ADM ir kiti kartelio nariai paskyrė gamintoją, turintį prižiūrėti kainų augimą kiekviename nagrinėjamos rinkos nacionaliniame segmente, turi būti panaikintas.

B — *Dėl atgrasymo faktoriaus taikymo ir ADM pripažinimo viena iš kartelio vadovių*

1. Šalių argumentai

430 Pirmiausia ADM tvirtina, kad ji negalėjo pateikti savo nuomonės dėl FTB ataskaitos ir 1999 m. kovo 1 d. *Cerestar* pareiškimo naudojimo kaip įrodymų.

- 431 Antra, ADM priekaištauja Komisijai per administracinę procedūrą nepranešus, kad ji laikoma kartelio vadove, ir nenurodžius įrodymų, kuriais remdamasi ji grindė šią išvadą.
- 432 Trečia, ADM tvirtina, kad pažeidžiant jos teisę į gynybą jai nebuvo suteikta galimybė per administracinę procedūrą pateikti savo pastabų dėl 2 dauginimo koeficiento taikymo atgrasymo tikslais pradiniam baudos dydžiui, be to, šis koeficientas nėra numatytas gairėse.
- 433 Komisija prašo atmesti nurodytus ieškinio pagrindus.

2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas

- 434 Reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią teismų praktiką 18. Komisija laikosi savo pareigos paisyti įmonių teisės būti išklausytoms, jei ji savo pranešime apie kaltinimus aiškiai nurodo, kad spręs klausimą, ar atitinkamoms šalims turi būti skirtos baudos, ir nurodo baudos skyrimui galinčias daryti įtaką pagrindines faktines ir teises aplinkybes, pavyzdžiui, įtariamo pažeidimo sunkumą ir trukmę bei tai, ar pažeidimas buvo padarytas „tyčia, ar dėl neatsargumo“. Tai padariusi, ji joms suteikia būtinus pagrindus gynybai ne tik dėl paties pažeidimo konstatavimo, bet ir dėl baudos skyrimo (47 punkte minėto sprendimo *Musique diffusion française ir kt. prieš Komisiją* 21 punktą).

- 435 Iš to darytina išvada, kad nustatant baudų dydį, atitinkamų įmonių teises į gynybą Komisijoje užtikrina galimybė pateikti pastabas dėl pažeidimo trukmės, sunkumo ir galėjimo numatyti antikonkurencinį pažeidimo pobūdį (1994 m. spalio 6 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Tetra Pak prieš Komisiją*, T-83/91, Rink. p. II-755, 235 punktas ir 98 punkte minėto sprendimo *HFB ir kt. prieš Komisiją* 312 punktas). Šią išvadą patvirtina ir tai, kad paskelbdama gaires, Komisija detalai supažindino suinteresuotus asmenis su galimos baudos apskaičiavimo metodu ir su tuo, kaip ji atsižvelgs į šiuos kriterijus. Šios išvados nepaneigia tai, kad gairės aiškiai nemini dauginimo koeficiento, nes jos nurodo, kad būtina atsižvelgti į pažeidėjų faktinį ekonominį pajėgumą padaryti pastebimą žalą kitiems ūkio subjektams ir nustatyti tokį baudos lygį, kuris turėtų pakankamą atgrasantį poveikį.
- 436 Dėl šios bylos reikia konstatuoti, kad pranešime apie kaltinimus Komisija nurodė pagrindines faktines ir teisines aplinkybes, kuriomis ji grindžia ADM skirtiną baudą, kurios konkretų dydį ji nustatys atsižvelgdama į pažeidimo sunkumą ir trukmę.
- 437 Pranešimo apie kaltinimus 160 punkte Komisija taip pat nurodė, kad ji numato skirti pakankamai atgrasančio lygio baudas. Be to, pranešimo apie kaltinimus 161 punkte ji iš esmės nurodė, jog vertindama pažeidimo sunkumą ji atsižvelgs į tai, kad pažeidimas yra labai sunkus, kad juo siekiama riboti konkurenciją ir kad, be to, atsižvelgiant į sudarytų susitarimų pobūdį, jis tikrai turi didelę įtaką konkurencijai.
- 438 Atitinkamos įmonės teisės į gynybą užtikrinimas neįpareigoja Komisijos pranešime apie kaltinimus tiksliai nurodyti, kaip ji, nustatydamą baudos lygį, pasinaudos kiekvienu šiuo veiksmu. Komisija neprivalėjo nurodyti nei kad ji gali ADM laikyti

kartelio vadove, nei baudos padidinimo lygio, kurį ji dėl to planuoja taikyti ADM baudai (šiuo klausimu žr. 1983 m. lapkričio 9 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Michelin prieš Komisiją*, 322/81, Rink. p. 3461, 20 punktą).

439 Dėl to, kad ADM nurodo negalėjusi pateikti savo nuomonės dėl FTB ataskaitos ir 1999 m. kovo 1 d. *Cerestar* pareiškimo naudojimo kaip įrodymų, reikia priminti, kad Komisija šiuos dokumentus pridėjo prie pranešimo apie kaltinimus ir kad todėl šalys galėjo pateikti savo nuomonę šiuo klausimu, įskaitant ir dėl šių dokumentų naudojimo kaip įrodymų.

440 Galiausiai reikia konstatuoti, kad kartelio narių išskirstymas į grupes atitinka Komisijos praktiką, nusistovėjusią remiantis gairėmis. Ginčijamas sprendimas buvo priimtas ADM gerai žinomomis aplinkybėmis ir atitinka nusistovėjusią sprendimų praktiką (šiuo klausimu žr. 2003 m. rugsėjo 30 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Freistaat Sachsen ir kt. prieš Komisiją*, C-57/00 P ir C-61/00 P, Rink. p. I-9975, 77 punktą).

441 Todėl ieškinio pagrindas, pagrįstas teisės į gynybą pažeidimu, turi būti atmestas.

Naudojimasis neribota jurisdikcija

442 Išnagrinėjus ADM nurodytus ieškinio pagrindus reikia konstatuoti, kad pagrįsti yra tik ADM kaltinimai dėl Komisijos nustatytų tam tikrų veiksmų prieš ADM nenurodymo pranešime apie kaltinimus. Šio sprendimo 424 punkte buvo pripažinta,

kad ADM teisingai nurodo, jog kaltinimas dėl gamybos pajėgumo išaldymo, apribojimo ir uždarymo nebuvo nurodytas pranešime apie kaltinimus ir ADM negalėjo būti dėl to priekaištaujama. Be to, šio sprendimo 428 punkte buvo pripažinta, kad ADM teisingai nurodo, jog kaltinimas dėl gamintojo, turinčio prižiūrėti kainų augimą kiekviename nagrinėjamos rinkos nacionaliniame segmente, paskyrimo nebuvo nurodytas pranešime apie kaltinimus ir ADM negalėjo būti dėl to priekaištaujama.

⁴⁴³ Atsižvelgdamas į šio neteisėtumo nustatymą Pirmosios instancijos teismas turi nuspręsti dėl būtinybės pakeisti ginčijamą sprendimą. Šiuo klausimu Pirmosios instancijos teismas mano, kad reikia atsižvelgti į tai, jog kartelis, kurio esmė buvo kainų nustatymas, pardavimų kvotų paskirstymas ir, siekiant visiško kartelio veiksmingumo, kartelio narių nustatyta kompensavimo sistema, yra labai sunkus Bendrijos konkurencijos normų pažeidimas. Jis yra vienas tęstinis pažeidimas.

⁴⁴⁴ Pirmosios instancijos teismas konstatuoja, kad iš ginčijamo sprendimo konstatuojamųjų dalių, ypač kiek tai susiję su pažeidimo sunkumo vertinimu dėl jo pobūdžio ir konkrečios įtakos citrinos rūgšties rinkai, matyti, jog du Komisijos pranešime apie kaltinimus nepaminėti kaltinimai buvo nereikšmingi, palyginus su susitarimais dėl kainų nustatymo, pardavimo kvotų paskirstymu ir kartelio narių nustatyta kompensavimo sistema.

⁴⁴⁵ Todėl įgyvendindamas savo neribotą jurisdikciją Pirmosios instancijos teismas nusprendžia, kad, nepaisant Komisijos pranešime apie kaltinimus nenurodytų kaltinimų, nereikia keisti Komisijos nustatytos baudos.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 446 Pagal Procedūros reglamento 87 straipsnio 2 dalį pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jeigu laimėjusi šalis to prašė. Pagal minėtos nuostatos 3 dalies pirmąją pastraipą Pirmosios instancijos teismas gali paskirstyti išlaidas šalims, jeigu dalis kiekvienos šalies reikalavimų patenkinama, o dalis atmetama.
- 447 Šioje byloje buvo patenkinti ieškovės reikalavimai tik dėl to, kad Komisija pranešime apie kaltinimus nenurodė dviejų kaltinimų, vėliau nurodytų ginčijamame sprendime (žr. šio sprendimo 425 ir 429 punktus), kurie buvo nereikšmingi, palyginus su kitais Komisijos nustatytais kaltinimais. Likę ADM reikalavimai buvo atmesti.
- 448 Tokiu atveju bus teisingiausia nuspręsti, kad Komisija atlygina dešimtadalį ADM nurodytų išlaidų, o ADM padengia likusią savo išlaidų dalį ir atlygina Komisijos nurodytas išlaidas.

Remdamasis šiais motyvais,

PIRMOSIOS INSTANCIJOS TEISMAS (trečioji kolegija)

nusprendžia:

- 1. Panaikinti 2001 m. gruodžio 5 d. Komisijos sprendimo 2002/742/EB dėl EB sutarties 81 straipsnio ir EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo**

procedūros (byla COMP/E-1/36.604 – Citrinos rūgštis) 1 straipsnį tiek, kiek jame, skaitant kartu su 158 konstatuojamąja dalimi, konstatuojama, jog *Archer Daniels Midland Co.* išaldė, apribojo ir uždarė citrinos rūgšties gamybos pajėgumą.

- 2. Panaikinti Sprendimo 2002/742 1 straipsnį tiek, kiek jame, skaitant kartu su 158 konstatuojamąja dalimi, konstatuojama, jog *Archer Daniels Midland Co.* paskyrė gamintoją, turintį prižiūrėti kainų augimą kiekviename nagrinėjamos rinkos nacionaliniame sektoriuje.**
- 3. Atmesti likusią ieškinio dalį.**
- 4. Komisija atlygina dešimtadalį *Archer Daniels Midland Co.* patirtų bylinėjimosi išlaidų.**
- 5. *Archer Daniels Midland Co.* padengia likusią savo išlaidų dalį ir atlygina Komisijos patirtas bylinėjimosi išlaidas.**

Azizi

Jaeger

Dehousse

Paskelbta 2006 m. rugsėjo 27 d. viešame posėdyje Liuksemburge.

Kancleris

Pirmininkas

E. Coulon

J. Azizi

Turinys

Faktinės bylos aplinkybės	II - 3643
Procesas ir šalių reikalavimai	II - 3650
Dėl teisės	II - 3652
I — Dėl gairių taikytinumo	II - 3652
A — Šalių argumentai	II - 3652
B — Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3655
II — Dėl kitose valstybėse jau paskirtų baudų poveikio	II - 3659
A — Šalių argumentai	II - 3659
B — Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3661
III — Dėl pažeidimo sunkumo	II - 3664
A — Įžanga	II - 3664
B — Dėl neatsižvelgimo į nagrinėjamo produkto pardavimo apyvartą	II - 3666
1. Šalių argumentai	II - 3666
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3671
a) Dėl proporcingumo principo pažeidimo	II - 3671
b) Dėl gairių pažeidimo	II - 3675
c) Dėl pareigos motyvuoti nesilaikymo	II - 3677
C — Dėl dauginimo koeficiento taikymo pradiniam baudos dydžiui	II - 3678
1. Šalių argumentai	II - 3678
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3680
a) Dėl proporcingumo principo pažeidimo	II - 3680
b) Dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo	II - 3682
c) Dėl pareigos motyvuoti nesilaikymo	II - 3683

D — Dėl konkrečios kartelio įtakos rinkai vertinimo klaidų	II - 3684
1. Įžanga	II - 3684
2. Dėl to, kad Komisija pasirinko klaidingą metodą įrodyti, jog kartelis turėjo konkrečią įtaką rinkai	II - 3685
a) Šalių argumentai	II - 3685
b) Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3687
— Komisijos atlikto vertinimo santrauka	II - 3688
— Vertinimas	II - 3689
3. Dėl <i>citrinos</i> rūgšties kainų kitimo vertinimo	II - 3693
a) Šalių argumentai	II - 3693
b) Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3695
4. Dėl atitinkamos produkto rinkos apibrėžimo	II - 3699
a) Šalių argumentai	II - 3699
b) Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3701
IV — Dėl pažeidimo trukmės	II - 3702
V — Dėl sunkinančių aplinkybių	II - 3704
A — Įžanga	II - 3704
B — Dėl ADM pripažinimo kartelio iniciatore	II - 3705
1. Įžanga	II - 3705
2. Dėl tariamų Komisijos klaidų tvirtinant ADM vadovavus karteliui	II - 3706
a) Dėl 1991 m. sausio mėn. ADM organizuotų dvišalių susitikimų	II - 3706
Šalių argumentai	II - 3706
Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3707
	II - 3775

b)	Dėl buvusio ADM atstovo pareiškimo FTB	II - 3709
	Faktinių aplinkybių ir ginčijamo sprendimo priminimas	II - 3709
	Šalių argumentai	II - 3712
	Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3718
	— Įžanga	II - 3718
	— Dėl to, kad Komisija pažeidė Bendrijos teisėje numatytas procesines garantijas	II - 3718
	— Dėl to, kad Komisija klaidingai vertino FTB ataskaitos turinį	II - 3721
c)	Dėl Cerestar pareiškimo	II - 3723
	Šalių argumentai	II - 3723
	Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3725
3.	Dėl ADM pripažinimo kartelio iniciatore	II - 3727
	a) Šalių argumentai	II - 3727
	b) Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3728
C	— Dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo tuo, kad Komisija ADM baudą padidino tiek pat, kiek ir HLR	II - 3729
	1. Šalių argumentai	II - 3729
	2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3730
D	— Dėl vienodo požiūrio ir proporcingumo principų pažeidimo tuo, kad padidindama ADM baudą Komisija nesirėmė savo sprendimų praktika	II - 3731
	1. Šalių argumentai	II - 3731
	2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3732
E	— Dėl pareigos motyvuoti nesilaikymo vertinant sunkinančias aplinkybes	II - 3733

VI — Dėl lengvinančių aplinkybių	II - 3735
A — Pirminės pastabos	II - 3735
B — Dėl pasitraukimo iš kartelio įsikišus kompetentingoms valdžios institucijoms	II - 3735
1. Šalių argumentai	II - 3735
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3736
C — Dėl neatsižvelgimo į žalą	II - 3741
1. Šalių argumentai	II - 3741
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3742
D — Dėl ADM elgesio kodekso priėmimo	II - 3744
1. Šalių argumentai	II - 3744
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3744
VII — Dėl ADM bendradarbiavimo per administracinę procedūrą	II - 3745
A — Įžanga	II - 3745
B — Dėl to, kad ADM buvo pirmoji pateikusi reikšmingus kartelio egzistavimo įrodymus	II - 3747
1. Šalių argumentai	II - 3747
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3749
C — Dėl teisėtų lūkesčių principo pažeidimo	II - 3751
1. Šalių argumentai	II - 3751
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3752
D — Dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo tuo, kad Komisija skirtingai vertino ADM ir <i>Cerestar</i>	II - 3755
1. Šalių argumentai	II - 3755
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3757
	II - 3777

E — Dėl vienodo požiūrio ir proporcingumo principų pažeidimo tuo, kad Komisija sumažino baudą tik 50 %	II - 3759
1. Šalių argumentai	II - 3759
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3760
VIII — Dėl administracinės procedūros trūkumų	II - 3761
A — Dėl šalims inkriminuojamo pažeidimo reikšmės	II - 3761
1. Šalių argumentai	II - 3761
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3763
a) Įžanga	II - 3763
b) Dėl kaltinimo, susijusio su citrinos rūgšties gamybos pajėgumo iššaldymu, apribojimu ir uždarymu	II - 3765
c) Dėl kaltinimo, susijusio su gamintojo, turinčio prižiūrėti kainų augimą kiekviename nagrinėjamos rinkos nacionaliniame segmente, paskyrimu	II - 3766
B — Dėl atgrasymo faktoriaus taikymo ir ADM pripažinimo viena iš kartelio vadovių	II - 3767
1. Šalių argumentai	II - 3767
2. Pirmosios instancijos teismo vertinimas	II - 3768
Naudojimasis neribota jurisdikcija	II - 3770
Dėl bylinėjimosi išlaidų	II - 3772